

ОПШТИНСКЕ НОВИНЕ

СЛУЖБЕНИ ОРГАН ОПШТИНЕ ГРАДА БЕОГРАДА

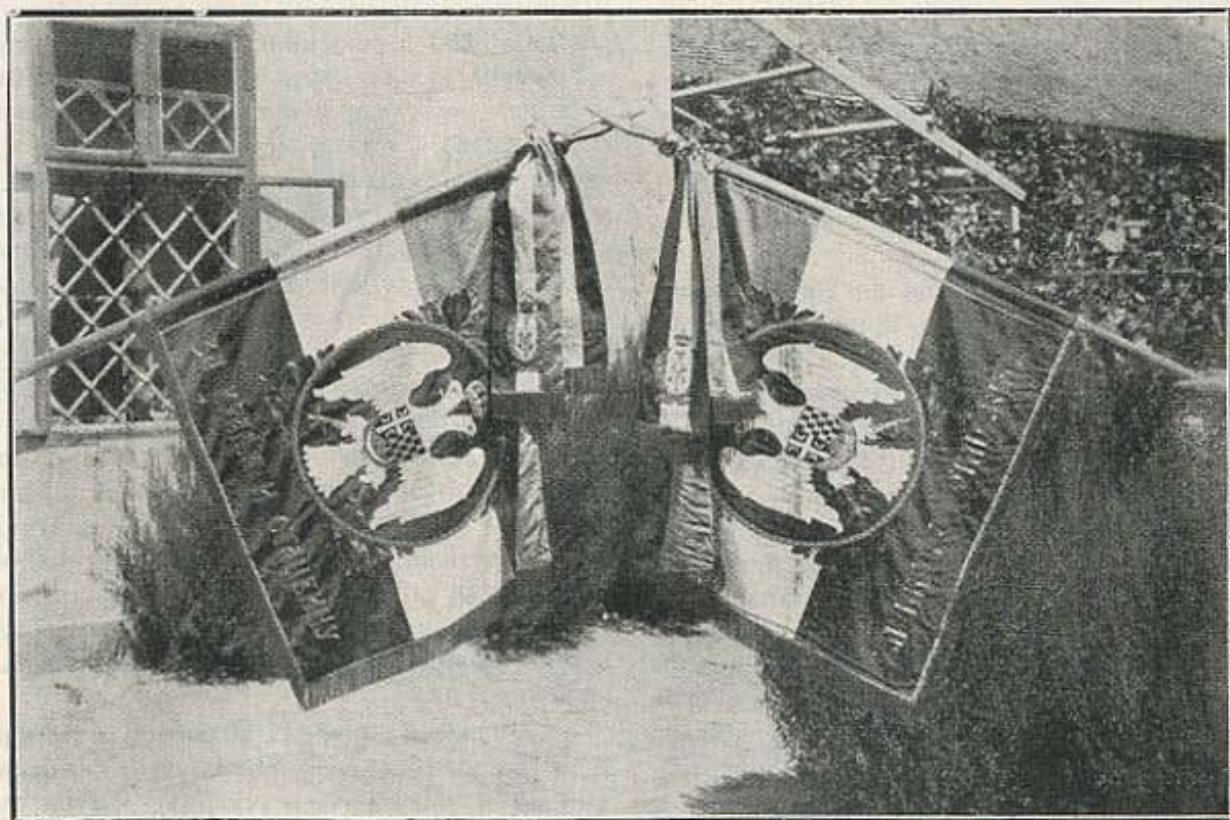
Излази двапут месечно	Београд, 6. септембра 1930.	Год. XLVIII — Бр. 17.
Годишња претплата 150.— дин. На пола године . . . 80.— дин. Претплату слати на чеков, рачун бр. 54.300 Пошт. Штед. Београд	Уредник: Слободан Ж. Видаковић референт за штампу О. Г. Б.	Уредништво и администрација „Општинских Новина“ Узун-Миркова улица број 1.

Д-р Милослав Стојадиновић, потпретседник Београдске Општине

6 септембар, 1930 године

У низу великих датума у нашој историји, 6 септембар, свакако претставља једну нову синтезу општих напора нашега народа да дође до моћне основице за свој национални развитак и полет. Жеља Н. В. Краља, срећно спојена са жељом нашег народа а изражена у Његовом манифесту од 6 јануара, долази до једног историског изражаја све више у

колико се с позитивношћу једне државне изградње иде ка великим циљевима које диктује наше историско југословенство и неодложна потреба испољавања његове снаге у свима правцима рада и напретка. Морамо бити једином на чисто с тим, да нам нема напретка на свима пољима плодне националне активности ако своје напоре сводимо у уске

Југословенске заставе

оквири племенске борбе и ако ужи племенски обзири буду надјачавали оне шире, главне, који имају за циљ снагу, величину и срећу свих Југословена као једне недељиве целине, коју разбити значи угрозити опстанак сваког појединца, свих staleжа и племена. И као што су наши сељачки рапсоди с Филипом Вишњићем на челу уоквирили у најсветију песму једну велику свест о држави и народном поносу, који морално одржаше на висини оно струјање великих идеала кроз крваве векове, тако ће, под утицајем историјског акта Њ. В. Краља, нови југословенски рапсод хомерски да прозрачи својом југословенском генијалношћу ново доба нашега народнога развитка. Другога нам пута нема и не може га бити. Југословенство је потреба данашњице, онако исто као што је оно услов наше далеко боље будућности.

6 септембар је, према томе, један горостасан почетак нове идеологије која је, у својим ширим размерама, срећно инаугурисана кретањем наше државе ка новим циљевима. Тога дана наша војска добија нове југословенске заставе на место досадашњих, које ће се пренети на Опленец. Претседник Владе, г. Петар Живковић, ту скоро на своме путу за Блед, изјавио је велику мисао о недогледном значају замене застава, рекавши да ће „предаји застава, симболичном акту, који ће се извршити 6 септембра, присуствовати срцем и душом сав наш народ и, са војском заједно, положиће заклетву за победу идеје Краљевог Манифеста“.

Наше победоносне заставе пронеше мисао југословенства преко Куманова, Брегалнице, Колубаре и Кајмакчалана. Сваки напредак наше војске за време крвавих војни затресао је племенитом радошћу груди свих Југословена, као што је и њено повлачење узмућивало душе једним тешким болом. Правичност историје доделила је нашој војсци узвишену мисију ослобођења свих свесних Југословена из ропства, и та је мисија извршена у поносу и слави. Извршена је под заставама наше војске које су се лепршале преко вихора и ратних ужаса, вођене визионерском снагом једнога народа који је за правду свагда давао свој живот. Незапамћени примери пожртвовања виђени су баш под тим заставама које су својим њихањем, као благим мајчиним миловањем, бодриле на херојске подвиге до

последњег даха у славу нове државе. То је наш понос и ту је наша сва величина. Никад се нисмо поколебали, никад клонули у надчовечанским напорима, јер смо били свесни неумитне улоге историског извршиоца те велике мисије. Заменавање ових светих застава наших новим југословенским, свесно је продужење националног рада у правцу вршења историске мисије југословенства која тек има, у своме даљем развоју, да нас одведе стању свестраног полета. Ово што се збива у историским данима почев од 6 јануара па на даље, означава један велики процес национално-културног препорода и сливања снаге Југословена у једну моћну и недељиву целину, која кроз ту моћ општег полета и стваралаштва иде ка остварењу даљих национално-културних задатака. Био би грех према народу ако се сви ови задаци не би још сада увидели, а нарочито ако би се заборавила историска истина, да интегрално јединство свих Југословена намеће сама потреба њиховог одржања. Велике промене које се одиграше у свету после рата, нарочито промене на економском, техничко-саобраћајном и опште друштвеном пољу, пратене поштреном утакмицом међу народима и неизвесношћу судбине оних који остају несвесни, слаби и разједињени, затим тако јако наглашене тежње свију да збијањем у што веће заједнице чак и противних, разноликих група заштите у јачој мери своја права и интересе, — не доказује ли све то историском убедљивошћу нужност убрзања процеса чистог југословенства у коме свако гледа данас залог за далеко јаче испољавање своје снаге као и за јачу заштиту својих интереса у опште, и није ли већ за ово кратко време одстрањивања свих штетних утицаја Југославија постала срећенија и јача па самим тим и у положају да са више изгледа на успех, са више респекта и части заштити своја права? У данима када се у Европи и свету одлучују крупна питања спољне и унутрашње политике, срећа је што Југославија није растргнута ситним зађевицама, које су је раније слабиле и биле повод искоришћавању њеног тешког положаја.

Свечаности које ће се обавити 6 септембра 1930 год. са освећењем нових југословенских застава и преношењем старих, светих на Опленец и са националним пијететом који је својствен само великим народима, гордим на

своју прошлост али тако исто гордим и на своју велику будућност, испољиће у још јачој мери приврженост народа Југославији и Југословенству, а нарочито ће се том приликом излити оданост народа и љубав према народном Краљу Александру I, који за опште добро свих Југословена не преза ни од каквих жртава, према Краљу Препородитељу у смислу најчистије идеје Југословенства, његове среће и општег благостања, напослетку приврженост према свима оним великим идејама чије остварење наглашује по сваку цену манифест од 6 јануара, затим акт од 3 октобра и, у пуној доследности досадашњег конструктивног рада, не мање значајна декларација Претседника Владе Г. Петра Живковића, од 4 јула ове године.

Нека би нове заставе, ти симболи јединства, снаге и вишег препорода Југословена, дале потстрека нашем народу за нове борбе, прегнућа и успехе на свима пољима националног стваралаштва и нека би под окриљем тих југословенских застава народни геније нашао исто одушевљење за рад и борбу које су нам пружале оне свете заставе које сада преносимо у велелепни храм наших националних великана на Опленцу. У овом националном

Пантеону њихаће се јуначке заставе крај Бесмртнога Војда и својим побожним шумом спајаће се с великанима наше историје, овековеченим у мозаику задужбине Великога Краља. Ту ће бити напајалиште генерација које нас смењују по вечним законима промене, ту ће горети вечно жртвеник славе и поноса. Нове југословенске заставе понеће народ, новом свежином снаге и стваралачкога генија, ка Новој Држави којој се 6 септембра југословенски народ заклине на верност кроз симболику замене застава.

Није случајно што ће се ове велике свечаности обавити на сам рођендан Њ. В. Престолонаследника Петра. Овај значајни дан, када наш народ поново и са увеличаном љубављу излива своје топле осећаје према Наследнику Престола, најсрећније је изабран за освећивање нових застава које ће пронети част и славу Југославије онако како то заслужује наш велики народ, велики у страдањима својим али тако исто велики и на пољу културног стваралаштва. Тако везујући ова два славља једног истог значајног дана наш народ са појачаном вером у своју будућност иде ка остварењу даљих задатака Југословена.

Програм свечаности на Бањици и у Тополи

Предаја нових застава -- Освећење цркве на Опленцу -- Пренос Карађорђевих
моштију у Краљеву задужбину -- Остављање старих застава у Маузолеју

Претседник Краљевске Владе г. Петар Живковић

Данас, у суботу 6 септембра, почињу велике свечаности предаја нових југословенских застава пуковима.

На Бањици су још од раног јутра постројени представници пукова који ће предати старе и примити нове заставе. На три-

бинама и одређеним местима сачекаће долазак Њихових Величанства, чланови владе, страни представници, генералитет, адмиралитет, виши државни чиновници, и гости, позвани, да присуствују свечаности.

Њихова Величанства долазе на место све-

чаности на Бањици, са старог стрелишта овако:

На челу Њ. В. Краљ на коњу. За Њим на коњима Њ. Кр. Височанство Кнез Павле, Њ. Кр. Височанство Кнез Арсен и министар војске и морнарице генерал г. Хаџић.

У другом реду дојахују: војвода Бојовић са командантима армија, а за њима први ађутант Њ. В. Краља генерал г. Драгомир Ж. Стојановић и дежурни ађутант.

На растојању од дваестак метара долазе кола „а ла домон“, у којима су Њ. В. Краљица, Њ. Кр. Височанство Престолонаследник Петар и Њ. Кр. Височанство Кнегиња Олга. Пред колима је Пикер а за колима ађутанти и ордонанс-официри.

У томе реду Њег. Величанство Краљ са пратњом обилази постројене трупе до Краљевске трибине, где сјахује и где га дочекује маршал Двора генерал г. Димитријевић. Њ. В. Краљица одлази на Краљевску трибину, где ће бити чланови Краљевске Владе са госпођама, начелник румунског генералштаба генерал г. Самсоновић и начелник чехословачког генералштаба, генерал Сирови, који су стигли у Београд на дан пред свечаност.

Пред Краљевском трибином одређено је нарочито место за заставе са свештеничким столом. И пошто сјаше с коња, Њ. В. Краљ прилази заставама. Почиње црквени обред освећења нових застава и одмах затим Њ. В. Краљ почиње да предаје заставе изасланствима пукова.

Сама предаја застава извршиће се на овај начин:

Заставници старих и нових застава поређани су у истом реду поред трибина. Њихови команданти пукова и ађутанти су заједно с њима. Њ. В. Краљ са Својом свитом стоји на Своје месту а прилазе Му команданти пукова са заставником који носи нову заставу. Заставник, кад дође до Њ. В. Краља, предаје заставу првом ађутанту а овај Њег. Величанству. Кад прими заставу Њ. В. Краљ је даје у руке команданту пука а овај опет заставнику и заједно с њим враћа се на своје место.

Чим Њ. В. Краљ буде предао нове заставе свима пуковима, Он појахује Свога коња као и Његова свита и остаје пред Краљевском трибином.

У исто време команданти пукова и заставници са новим заставама одлазе на чело

својих пуковских одреда. Ађутанти пукова са старим заставама које су намењене Маузолеју на Опленцу, остају на нарочитом месту поред Краљевске трибине.

Почиње дефиле трупа. Сви пукови са новим заставама дефилирају поред Краљевске трибине и поздрављају Њихова Величанства.

Кад и последњи пук продефилира поред трибине, Њихова Величанства са свитом одлазе са Бањице у Двор.

Министар војске, г. Хаџић, приређује после дефилеа закуску и пољски ручак на Бањици трупама и гостима.

ВЕЧЕРА У ДВОРУ У БЕОГРАДУ

Истог дана увече Њ. Њ. В. В. Краљ и Краљица са члановима Краљевског Дома приређују свечану вечеру у башти Новог Двора. На вечери ће бити преко триста званица:

Сви чланови Краљевске Владе са Претседником г. Живковићем на челу; сви банови, генерал Самсоновић, шеф румунског генералштаба и генерал Сирови, начелник чехословачког генералштаба; војвода Бојовић; дванаест претседника општина (Београд, Загреб, Љубљана, Топола и т. д.); начелник Главног Генералштаба; команданти армија, команданти морнарице и ваздухопловства са својим начелницима штабова; командант Београда, генерал г. Томић, инспектор Народне Одбране; команданти Краљеве Гарде, дивизијских области, коњичких дивизија, поморских команди и њихови начелници штабова; инспектори свију родова војске, команданти инжењерије, жандармерије, управници академија: Војне, Индендантске и Поморске; команданти: пешадије, артиљерије, коњице, пионирски, понтоирски, телеграфски, официрских школа и железничке команде; команданти пукова свију родова војске; команданти поморског ваздухопловства, арсенали и речне обалске команде; помоћник министра војске и морнарице, помоћници начелника генералштаба и команданта морнарице.

СВЕЧАНОСТИ НА ОПЛЕНЦУ

Бденије у Краљевској Задужбини

Сутра 7. септембра, вршиће се из Београда пренос трупа, које ће учествовати на свечаностима у Тополи.

Тога дана у 6 часова по подне, на Опленцу, у Краљевој Задужбини, почеће бденије за

освећење цркве. Њ. Св. Патријарх Варнава чинодејствоваће са свештенством до 8 часова увече. Поред свештенства, које ће стајати испред олтара за све време бденија — пошто црква није још освећена — бденију ће присуствовати и свита Њ. Величанства.

Освећење цркве

На дан 8 септембра ујутро почиње освећење Краљеве Задужбине. Патријарх Варнава са митрополитима, епископима и свештеницима извршиће овај свечани чин у присуству Њ. Њ. В. В. Краља и Краљице, кнезова Арсена и Павла, Краљевске Владе и страних изасланика.

Кад црква буде освећена, почиње прва литургија а по том се из Краљевске Задужбине креће литија ка тополској цркви овим редом:

Три Карађорђеве заставе; свештенство; Њ. Св. Патријарх; Њихова Величанства и чланови Краљевског Дома; Краљевска Влада; војвода Бојовић са својом свитом; девет банова; председници општина; генералитет и народ.

Око 10 часова литија стиже у Тополу и у стару цркву улазе:

Свештенство; Њ. Св. Патријарх; Њ. Њ. В. В. Краљ и Краљица са члановима Краљевског Дома; Краљевска Влада; војвода Бојовић и председници општина.

Пренос праха Врховнога Војда

У старој Тополској цркви Патријарх Варнава са свештенством одржаће кратак помен, после кога Њ. В. Краљ, кнежеви Арсен и Павле, Председник Владе и четири сељака из Тополе износе ковчег Карађорђевог и полажу га на лафет пред црквом.

Кроз шпалире свију родова војске поворка из старе цркве креће се за Опленца овим редом:

Музика; црквени барјак; Карађорђевог заставе; Њ. Св. Патријарх.

Лафет са ковчегом, око кога су 12 гардијских официра,

Њихова Величанства и чланови Краљевског Дома,

Краљевска Влада; војвода Бојовић са свитом; банови; председници општина; генералитет и народ.

Кад поворка стигне пред Краљевску Задужбину, министар војске и морнарице, војвода Бојовић, команданти армија и командант морнарице скидају ковчег Карађорђевог с лафета, уносе у цркву и полажу га под саркофаг.

У то време батерија са Опленца отвара почасну паљбу.

Док носиоци ковчега полажу у присуству свештеника прах Карађорђевог у саркофаг, Њ. Св. Патријарх држи говор пред црквом а по том Њихова Величанства са поворком улазе у цркву и присуствују кратком благодарењу.

Остављање старих застава

У цркви су за то време и носиоци са старим заставама.

По завршеном благодарењу заставници остављају редом старе заставе на нарочито одређена места, на колонијама цркве а Њ. Њ. В. В. Краљ и Краљица са члановима Краљевског Дома одлазе у Двор.

Остале званице разгледају цркву и Опленца. По том одлазе у Краљевску сељачку кућу где ће им бити приређен и ручак.

ПРИСТУП ПУБЛИКЕ НА БАЊИЦИ

Данас, на дан свечаности 6 септембра, приликом освећења и предаје нових застава пуковима на Бањичком пољу, слободан је приступ грађанству из Београда и унутрашњости.

За грађанство одређена су места лево и десно од трибине и према трибини, и ова су места обележена и ограђена. Нарочитих улазница неће бити за ова места.

Долазак је најдаље до 8 часова. После овог времена биће обустављен сваки долазак Пuteви за долазак и повратак биће накнадно објављени.

Д-р Стојан Павловић

Исхрана Београда у прошлој 1929. год.

-- Упоредни податци са претпрошлом годином --

Просечна годишња потрошња меса у Београду, осим живине и рибе, била је у 1895 г. на главу по 116 килограма, а у 1929. год. само по 30 килограма.

(Види Записник Седнице Општинског Одбора од 24. јуна 1895. г.)

Полазна тачка за оцењивање благостања једнога народа или једнога становништва несумњиво је у упознавању њихових исхранбених прилика.

То мерило мора да важи нарочито онда када је у питању један културан народ или становништво великога града, у коме се концентрише живот уопште. Следећи податци показује нам до које је висине створено и учвршћено благостање београдског становништва. Податци су узети из њихових извора: из трошаринске централе, те су као такви у свему аутентични.

У 1929. години унето је у београдски трошарински реон меса у пресном и прерађеном стању, масти и зејтина (уља) за јело, меса у живом стању са *брутном* тежином, меса живинског такође са *брутном* тежином, меса козјег, овчјег, прасећег и сличног у *брuto* стању са просечном тежином по 15 килограма комад, рибе пресне и усољене морске и речне све у тежини од 9,665961 килограм.

Ако се ова количина месне животињске хране, којој је придодат и зејтин, подели на 226.065 становника Београда, колико их је пописом од априла исте године набројано, добиће се просечна годишња количина на сваког становника од по 42.⁷⁰⁷ килограма. Поделом ове подељене количине на дане добиће се по 117.1 грама на сваког појединог становника.

Ова је количина ефективно нешто мања

због бруто тежине код свињског, овчјег, козјег, прасећег и живинског меса, и због тога што су у количину ситне стоке урачуната и мала ждребад, која, разуме се, нису ни била никада намењена исхрани и клању, али су по тарифном ставу а 5. трошаринске тарифе и они сврставани у ову сточну групу.

Даље, увезено је у трошарински реон Београда: млека, кајмака, бутера, милерама, јаја, шећера, пресног воћа, бостана, пресног и усољеног варива, сувог воћа, и сличних врста 72,198.385 килограма укупно.

Поделом ових количина на укупно становништво добија се годишња просечност од по 319.⁸⁷⁰ килограма. А дневно на појединог београдског житеља отпада по 874,9 грама.

Домаћег сира и кашкаваља, конзерве од рибе, меса и ракова, конзерве поврћа и воћа, воћа домаћег осушеног, гриза, гершле, макарона, таране, пиринча, кафе свих врста и њених сурогата, финих иностраних сирева, јужног воћа свих врста: помаранце, лимуни, банане, рокчићи, смокве, урме, лешници, бадеми, маслине, кикирики и коре од јужног воћа, чоколаде свих врста, какао и друге робе од чоколадних сурогата, сокови од јагода и малине, лимуна, помаранце и домаће шљиве, укупно 6,911.591 килограм. Просечно годишње на становника по 30.³⁷² килограма, односно дневно по 083,7 грама ових артикала.

Свеукупно и са додатком топљеног, пресног и пресованог лоја, који се такође једним делом употребљује за исхрану, увезено је у прошлој години 88,884.534 килограма животних намирница.

Поделом на становништво добија се просечна годишња количина од по 393.¹⁸¹ кило-

Количине увоза и потрошње животних намирница у 1929. г.

Потрошња бруто и нето количина; просека по- трошња од становника и од дана — употреб- но са претходном год.	Година	Месо у пре- сноме и прера- ђеном стању			Јаганди, јари- ни, прасад, ов- нови тежики до 15 кг. по ком.			Савије у жи- вом стању са бруто теж.			Перната живи- на у живом и закаланом ста- њу бруто теж.			Свињска и гушчија маст			Зелјин (уас) свих врста — за јело			Риба речна и морска: пре- сна и усолена			Кајмак, масло и бутер		
		килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1928	1 872 297			2 056 650			3 247 419			1 136 396			444 189			975 536			537 922			460 201		
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1929	1 767 717			2 231 115			3 462 345			950 580			562 204			1 085 990			692 000			449 714		
Просека потрошња на 1 становника	1928	8 281			9 105			14 364			5 026			1 964			4 315			2 628			2 044		
Просека потрошња на 1 становника	1929	7 819			9 869			15 315			4 204			2 487			7 458			3 061			1 989		
Просека потрошња на 1 дан	1928	022.7			024.9			039.3			013.7			005.3			011.8			007.2			005.6		
Просека потрошња на 1 дан	1929	021.4			027.0			041.9			011.5			006.8			020.4			008.3			005.4		

Количине увоза и потрошње животних намирница у 1929. г.

Потрошња бруто и нето количина; просека по- трошња од становника и од дана — употреб- но са претходном годином.	Година	Поврће зре- ло и зелено у пресном стању			Поврће и ва- риво у слатко- ме и киселом стању			Јаја у килограмима			Масло слатко и кисело и милерам			Шећер: концент- риран, прашак, жути и у скробу свих врста			Кафа у свих врстама и њени сурогати			Воће свих вр- ста и бостан у пресном стању			Грожђе за јело и за производ- њу вина (казу)		
		килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама	килограма	хиљада	грама
Укупна потрошња одно- сно увоз	1928	21 930 424			52 490			833 989			16 783 763			4 115 504			316 291			9 983 910			3 979 257		
Укупна потрошња одно- сно увоз	1929	34 017 568			85 505			1 601 745			16 194 959			6 012 538			1 231 536			12 091 199			2 068 610		
Просека потрошња на 1 становника	1928	96 870			232			3 689			74 241			18 240			1 354			44 207			17 602		
Просека потрошња на 1 становника	1929	150 476			378			7 085			71 638			26 596			5 447			53 486			9 150		
Просека потрошња на 1 дан	1928	265.4			000.6			010.3			203.1			049.8			003.7			121.1			048.2		
Просека потрошња на 1 дан	1929	412.2			001.0			019.4			196.2			072.8			014.9			146.5			025.1		

*) Само кристал и кошке.

**) Све могуће врсте, и оне које служе индустријским потребама.

Количине увоза и потрошње животних намирница у 1929. г.

Потрошња бруто и нето количина; просечна по- трошња од становника и од дана — упоређено са претходном годином.	Година	Ракија свих степенјачине, коњак и рум			Вина разних све од грозђа			Пиво свих врста и јачина			Пиринч свих квалитета			Гриз, гершла, макарон, фидо, тарана и резан.			Конзерве бил- не и војне за јело			Конзерве рибе, меса и ракова			Војне осушено али без шећера		
		милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1928	1 721 471			5 124 496			8 231 225			660 686											180 257			
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1929	1 483 172			5 481 987			6 836 637			1 392 852			492 238			142 828			96 243		126 263			
Просечна потрошња на 1 становника	1928	7 614			22 667			36 410			—			—			—			—		—			
Просечна потрошња на 1 становника	1929	6 560			24 249			30 241			6 161			2 177			631			425		558			
Просечна потрошња на 1 дан	1928	020.8			062.1			099.7			—			—			—			—		—			
Просечна потрошња на 1 дан	1929	017.9			066.4			082.8			016.8			005.9			001.7			001.1		001.5			

Количине увоза и потрошње животних намирница у 1929. г.

Потрошња бруто и нето количина; просека по- трошња од становника и од дана — упоређено са претходном годином.	Година	Укупна вода: кикс- риш, дешили, ба- дем, смокве, угре, маслина и коре од укупног воћа			Чоколада свих квалитета			Какао, финче бонбоне, и дру- га роба од чоко- лаци и њених сурог.			Сокова од ја- годе, малина лимуна и по- моранџи			Сокови од до- маће шљиве			Фини индустри- јски сирови			Други топљени пресован и сирови			Сир обичан и кашковаљ		
		милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма	милиона	хиљада	килограма
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1928	493 526	*					107 056			48 686			24 680			55 141			108 497			1 427 958		
Укупна потрошња, одно- сно увоз	1929	1 743 521	**		148 851			—			—			—			—			—			—		
Просека потрошња на 1 становника	1928	—			—			—			—			—			—			—			—		
Просека потрошња на 1 становника	1929	7 712			658			437			205			109			243			480			5 432		
Просека потрошња на 1 дан	1928	—			—			—			—			—			—			—			—		
Просека потрошња на 1 дан	1929	021.1			001.8			001.1			000.5			000.3			000.6			001.3			014.8		

*) Само пресно јужно воће.

**) Све могуће врсте и кора.

грам. А дневна просечност од по 1.077,2 килограма хране. Овде није још урачуната и количина увезенога пића: пива, вина и ракије.

Код прве групе: меснате животињске хране, где је убројан и зејтин, увећала је се потрошња, односно увоз у трошарински реон, према увозу у претходној години за 17 од сто. Истина, у ову групу поред осталог ушла је и извесна количина морске рибе, што у статистичким подацима претходне године није био случај.

У овој групи животних намирница истиче се зејтин (уље) својим великим: педесетопроцентним повећањем. Извесно повећање показује се код јагњад, коза и прасади, па код свињетине са такође бруто мером, и код масти такође.

У групи другој појављује се опште повећавање за 30 на сто. Група поврха и варива одскочила је за читавих 50 на сто, јер је у дотичној години — за разлику од претходне сушне године — поврхе било врло јефтино: грашак у зрну 2, а парадајз 0,50 динара, према 12 и 3 динара у години 1928.

Потрошња јаја такође је била у великоме порасту, деведесетопроцентно. Код потрошње, односно код увоза шећера постоји једно значајно повећање за читавих 45 на сто! Ова је појава утолико значајнија, што је кроз сви пет претходних година забележено стално опадање потрошње код шећера, која је ишла чак до 39 од сто ниже. Међутим, могућно је да је ово повећање цело или једним делом само фиктивно, јер је у ове податке ушла сва количина и све врсте шећера: коцке, кристал, у прашку, жути, црни и шећер у скребу, дакле, и оне врсте које апсорбује индустрије и занати, а ранијих година је урачунават само кристални и коцкасти шећер.

Даље, у трећој групи, показује се велико повећавање код увоза кафе и њених сурогата, због чега се мора претпостављати једна могућност: да је то увоз за лагер, јер је готово и немогуће замислити да је се кафе у Београду трошио неких четири пута више по у претходним годинама.

Примећује се да је код шећера, пиринца, зејтина, кафе и јужног воћа наступило огромно повећавање од 50 до 400 процената. Било би очигледно погрешно ако би се то сматрало у исто време и потрошњом београдскога становништва. Ово је свакако само једно ства-

рање лагера, што је можда проузроковано некаквим предвиђањем и нових и већих царинских или трошаринских оптерећења. У свакоме случају овде су посредни некакве специјалне и изванредне трговинске калкулације.

Овога пута је трошаринска статистика обухватила и сву колонијалну робу која служи исхрани, а која у прошлим годинама није имала своју прецизну трошаринску регистрацију, већ је она остајала код железничке царинске администрације.

Група пића: вина, ракије, и пива, опала је у потрошњи, односно у увозу, за 9.2 од сто. Пиво и сада показује своју познату тенденцију сталнога падања: оно је се за последњих шест година умањило за читавих 44 од сто.

Иначе, пића је унето у београдски трошарински реон у прошлој години 13,801.796 литара, или просечно на једнога становника 61.952 литара. На случај да је све то и попијено била би просечна дневна потрошња на становника 167.2 грама. Дабогме, да би овај просечни утрошак био већи ако се одрачунају апстиненти и деца.

Важно је напоменути велико умањивање потрошње грозђа које се увози за јело и за прављење вина. Оно је у минулој години подбацило за 48 од сто, према претходној години, мада је увоз готовог вина мало се и повећао.

Карактеристика је код ових прошлогодишњих података у извесноме порасту потрошње меса, у великом порасту потрошње поврха — која је мања само од оне у години 1924, а већа од свих осталих; знатно увећање потрошње воћа и нарочито код велике потрошње јаја, односно њиховог увоза, које је овога пута веће од свих пет претходних година.

Негативна карактеристика је ових статистичких података у *потенцираној потврди опадања потрошње млека, које је само за две последње године опало по 7.309 кгр. од просечне годишње потрошње по становнику, а кајмак и бутер такође по 1.140 кгр. од просечне годишње потрошње!*

Ове табеле треба посматрати све као једну исту табелу, а читати је као упоредне податке о просечној годишњој и просечној дневној потрошњи сваког појединог становника.

Међутим, важно је, притом, имати на уму,

да извесне животне намирнице, а нарочито колонијал, бивају извесним делом и изношене из Београда, и да извесан њихов добар проценат конзумирају разни путници: странци из провинције и иностранства.

Исто тако, опет, извесан број становништва, које се по новом градском реону убраја у београдско, производи у својим предграђима извесне животне намирнице: месо, млечне производе, поврће, воће, па и пиће, које употребљава за своју исхрану. И, мада сви знамо како се велики број ових нових београдских грађана свакодневно бави и храни у Београду, ипак, за једну статистику исхране није без значаја и оно њихово делимично одсуство са сопственим произвођењем и конзумирањем.

Према свему овде изложеном види се да је опште стање исхране београдског становништва незавидно, и, да је увек под тешким утицајем економске кризе и врло колебаљивих — али никада јевтиних — цена животних намирница. То доказује потребу за једном сталном и ефикасном комуналном интервенцијом око апровизације, којом би се постизало стално постепено обарање цена, односно увећавање потрошње.

Потрошња меса, масти, рибе, јаја, млека, поврћа, пиринча, кајмака и бутера, шећера, воћа, каве, зејтина, пива, вина и ракије, била је у појединим годинама оволика:

год.	Количина	Становника	Просечно годиш.	просечно дневно
1924.	73,616.841	154.774	475.640	1.303.1
1925.	75,976.117	169.032	437.704	1.199.1
1926.	83,456.207	183.290	455.323	1.247.4
1927.	86,885.914	197.548	439.872	1.205.1
1928.	85,120.899	211.806	401.881	1.101.0
1929.	97,853.889	226.065	432.857	1.185.9

Просечна годишња потрошња и просечна дневна потрошња од једнога становника показују, уз мала колебања, сталну тенденцију

опадања, а односе се, додуше, на године кризе у привреди. У последњој години је наступило мало релативно повећавање конзума, али оно долази само од великог појевтињавања поврћа, воћа и јаја у тој години. Тако је више потрошено поврћа за 4 милиона килограма него у 1924. години када је та потрошња била по највећа. А за 12 милиона више него у 1928 години. Потрошња јаја се увећала за 400 хиљада килограма, према најбољој години 1926 и за 800 хиљада према години 1928. Воће је увећало своју потрошњу за 2 милиона килограма изнад највеће потрошње у 1926, односно у 1928 години.

Код прошлогодишњег увоза каве, пиринча, зејтина, шећера и јужног воћа редуцирана је — при овоме излагању — свака она количина која се јавила као плус над највећом количином раније забележене укупне годишње потрошње ових истих артикла. Ово је било нужно учинити због тога, што би било недозвољено а и наивно претпостављати да је потрошено прошле године у Београду четири пута више каве него и у једној ранијој години. Или, три пута више зејтина, него свињске и гушчије масти. Пиринча више него два пута, а шећера — који је прошле године заведен у статистици *сав и без разлике*, док је у статистикама ранијих година нотиран само онај у коцкама, кристалу и прашку — један и по пута више. Такође је код јужног воћа овога пута нотирано све, па и коре, док је ранијих година уписивано код оваквих публикација само урма, смокве, лимуни, поморанце и банане. То је опет резултирало једну такву разлику као да је овог артикла утрошено више у 1929 години него ли у свих пет ранијих година. Тако је код ових пет назначених артикала урачунато у прошлој години код увоза 4,315.868 килограма више, а код укупне годишње потрошње за толико килограма мање.

Архит. Даница Томић,
секретар Грађевинског одбора

Грађевинска активност у Београду

Грађевинска делатност заузима важну позицију како у културном тако и у привредном билансу послератног Београда. Могло би се чак рећи, да је активност на грађевинском пољу барометар за стање на пољу привредном. У годинама економског полета живело се у знаку општег изграђивања Београда. На све стране ницале су нове зграде, палате у центру и кућице на периферији. Свакога дана рушене су у центру старе зграде, да би уступиле место новима. Многе добро очуване куће, које би још десетицама година могле да служе, уклоњене су ради подизања већих, угледнијих, са модерним удобностима и са бољом рентом. А ближе периферији њиве и ливаде испарцелисане су и претворене у насеља. Потреба за становима и пословним просторијама била је велика, а сви друштвени редови стајали су материјално сразмерно добро и сваки је тежио да сагради себи дом,

што удобнији и што лепши. При томе је нашла јаког израза наша тежња за индивидуалном кућом. Иначе симпатична, ова тежња је доста учинила да нам се град развије сувише у ширину, уместо у потребној мери у висину.

Али о самим зградама као таквим било је говора на другоме месту, раније, а говориће се посебно и доцније.

А овде ћемо се сада задржати само на прегледу рада у Грађевинском Одбору за ових десет послератних година. Цифре које овај рад изражавају дају релативан преглед и нових зграда, израђених по одобреном плану и према утврђеној регулацији. Док оне многобројне зграде, често лепе и спретне, најчешће пак скромне, подигнуте без званичне санкције по периферији Београда или на земљишту суседних сеоских општина нису

Таблица бр. 1.

Преглед рада у Грађевинском Одбору од 1919.—1929 год.

ГОДИНЕ	Број асфалт. нумера:	Број фасцикла:	Број одржаних седница:	Број прегледаних предмета:	БРОЈ ОДОБРЕНИХ ПЛАНОВА				Број прегледаних зграда:	Реферати за бесправно издање:
					Преправке:	Дозвољаване пази-вање:	Нових зграда	СВЕГА		
1919. - 20	639	3	70	341	30	27	81	158	81	
1921	2166	11	214	1215	37	88	538	663	127	
1922	3590	26	152	1992	16	78	754	848	311	
1923	2980	25	52	1209	26	30	477	533	332	
1924	2697	17	51	1142	47	60	491	598	202	
1925	2479	17	73	1264	68	52	468	588	242	
1926	4001	19	95	1620	22	81	768	871	357	
1927	4551	18	159	3141	14	108	825	947	630	
1928	3945	19	75	1558	4	68	636	708	556	
1929	6007	27	98	1971	115	62	389	566	387	641 ¹⁾
СВЕГА	32955	182	1039	15453	379	654	5427	6460	3225	641

¹⁾ Реферати за бесправно издање од 8-VI. до 31.-XII-1929. год.

обухваћене овим прегледом. О њима ће бити говора доцније, у засебном чланку.

Активност у Грађевинском одбору у појединим годинама стоји у правој сразмери према грађевинској активности. А поједине рубрике у овом прегледу стоје у директној узрочној вези. На пример у табели број 1. прираштај или опадање броја деловодних нумера показује и прираштај или опадање броја одобрених планова и прегледаних зграда.

Таблица број 1. показује нам само квантитативну активност за ових десет година, а квалитативну страну зграда изражавају друге таблице, дате у чланку о самим зградама.

Свакако, занимљиво је знати шта се за поједине године види у овим таблицама.

Најпре види се, да год. 1919—20. посао још није био развијен, док год. 1921. показује нагао скок; према 639 нумера у деловоднику стоји 2166, према 158 одобрених планова појављује се 663, према 81 згради долази 127.

После двеју врло активних година 1921. и 1922., године 1923. почиње већ опадање, које је наступило у другој половини те године. У осталом сви се још сећамо како је крајем те године наступио застој и како су многи сопственици започетих зграда уз најтеже услове набављали капитал за довршење истих или их остављали недокончане.

Са годином 1923. стоје на истој висини год. 1924. и 1925. Онда година 1926. скаче прилично, а година 1927. још више, да би године 1928. и 1929. опет пале.

Код броја прегледаних зграда треба имати на уму, да се у почетку сваке године, од јануара до јула довршавају зграде започете прошле године, а тек од јула до децембра зграде из те године.

Таблица бр. 3.

А код године 1929. не треба да нас збуди несразмерно велики број деловодних нумера у односу на остале рубрике те године. Објашњење се налази у томе што је у јуну те године заведена грађевинска контрола, чиме је појачан рад канцеларије.

Таблица бр. 2.

Преглед рада у Грађевинском одбору и Контроли Зиданја од 1. јануара до 1. јула 1930. године.

Број нумера деловодног протокола	3319
Број фасцикла	17
Број одржаних седница	60
Број прегледаних предмета	2980
Број одобрених планова	337
Број одобрених планова преправки	64
дозиђ. и надзиђ.	70
нових зграда	203
Број прегледаних зграда	169
Број комисија	23
Број реферата за бесправно зиданје	414
Наплаћене таксе	дин. 186.416.—

Прелазећи на таблицу II. упознаћемо се са радом у првом полугођу године 1930.

Пада у очи и ту велики број деловодних нумера и велики број предмета прегледаних на седницама, а сразмерно мали број одобрених планова. (Наравно, у број одобрених планова нису урачуната одобрења за ситне споредне зграде, као ни преправке). Разлог је у томе што је:

1) Проширењем атара Београдске општине повећан делокруг рада;

2) услед функционисања једне активне грађевинске контроле сваки је сопственик принуђен да тражи одобрење и за подизање ситних споредних зграда, као и за преправке, док су раније ови послови вршени најжалост

Преглед одобрених планова од 1.-I. до 28.-VIII-1930. год.

М Е С Е Ц	Број спратова код нових зграда					дозиди- вања	надзиди- вања
	приземље	приземље и 1 спрат	приземље и 2 спрата	приземље и 3 спрата	приземље и 4 спрата		
1/I—1/IV	47	19	9	7	4	23	5
1/IV—1/VII	52	28	13	12	1	48	8
1/VII 28/VII	57	26	10	5	3	26	8
СВЕГА	156	73	32	24	8	97	21

без надлежног одобрења и без икакве контроле.

Мали број прегледаних зграда показује да је у прошлој години мало зидано.

Из овог прегледа види се, да је за шест месеци ове године послато 414 реферата за бесправно зидање, док је у прошлој години за толико времена било 640 реферата. Овде треба запазити две ствари. Најпре мањи број реферата т. ј. мање бесправног зидања. Узрок овоме је то, што је строжијом контролом онемогућен рад без одобрења. А друго, што се из таблице не види, сва ова бесправна зидања су ситне споредне зграде (шупе, гараже, перионице) и врло ретко најмањи станови (соба, соба и кујна) а исто тако и правке, док су раније подизане читаве приземне куће са једним или више станова, или чак и са спратом. Разлог, што се бесправно подижу само објекти са малом вредношћу, свакако је исти који је утицао и на смањење броја ових објеката.

Таблица III. даје нам преглед одобрених планова, закључно са 28. августом ове год.

Ту се види да се и усред грађевинске сезоне, па чак и при њеном измаку подносе на одобрење планови, чијем се извођењу одмах и приступа. Ова занимљива чињеница објашњава се тиме, што је зидање сад при крају сезоне знатно појевтинило услед јаке конкуренције а слабе тражње грађевинског материјала и грађевинске радне снаге. Иначе, у почетку године многи сопственици били су из разних разлога резервисани, па су се тек доцније ослободили и приступили куповини плацева и зидању. Ти закаснили сопственици нових зграда већином су и нови сопственици

плацева. Јер, познато је да нови сопственици одмах зидају, немајући рачуна да улажу новац у празне плацеве. Међутим, стари сопственици имања, са старим зградама уопште неизданих, нерадо подлежу модерном духу живље акције и ризика, већ љубоморно чувају оно што су раније стекли или наследили. У овој чињеници треба тражити и један од важних узрока што се центар слабо изграђује, док периферија знатно напредује.

Таблица бр. 4.

Списак нових зграда у грађењу од 1. јануара до 10. августа 1930. год.

Број спратова	Број зграда
Приземље	107
Приземље и један спрат	72
Приземље и два спрата	35
Приземље и три спрата	11
Приземље и четири спрата	9
Приземље и пет спратова	1
Приземље и шест спратова	1
Дозиђивања и надзиђивања	17
Свега	253

Најзад таблица IV. даје извод зграда које су започете у овој години или су, неколико већих, започете у прошлој а настављене у овој години.

И ова таблица, као и остале, показује опадање грађевинске делатности у овој години у упоређењу према ранијима.

На крају морам нагласити да би ове године било нешто више зидања да није обустављено давање дозвола у свима крајевима где нема утврђене регулације, док се та регулација не утврди и док се систем зидања не регулише доношењем Грађевинске Уредбе.

Д-р Отоп Крстановић, новинар

Превентивне мере за београдски саобраћај

У градском саобраћајном погледу наша је престоница ушла у ред западних и средњо-европских градова. Моторна кола су потпуно освојила београдску улицу, сузбијајући рапидно и последње остатке сточне запреге. Она нису више превозно средство имућних. Лака покретљивост и велика брзина, благодарећи сталном усавршавању, омогућила су, да моторна кола успешно конкуришу железници а у велеградском саобраћају стоје данас на првом месту. Као таква она су постала вишемање неопходан фактор у комуналном саобраћајном парку, трговини и индустрији.

Према званичним податцима које смо добили из Саобраћајног одељења У. Г. Б., било је у Београду: 1927. год. 895 путничких аутомобила, 310 теретних, 50 аутобуса, 93 мотоцикла; 1928. год. 966 путничких аутомобила, 314 теретних, 37 аутобуса, 101 мотоцикл; 1929. год. 1074 путничка аутомобила, 316 теретних, 64 аутобуса, 162 мотоцикла. У овој години је свакако број путничких прешао 1.500, исто се тако може са сигурношћу тврдити да је и број теретних аутомобила, аутобуса и мотоцикла битно у порасту.

Овај велики број моторних кола, који се креће на једној срезмерно концентрисаној површини у тзв. централним квартовима даје и престоници пуно великоварошко обележје.

Поред огромног преимућства кога имају моторна кола у привредном саобраћају, и превозу путника, она крију у себи и све опасности и ризик савремене технике. На име, баш та лака покретљивост и велика брзина коју развијају моторна кола, у велеграду су узрок честих судара и проузроковач несретних случаја.

Нема дана да престоничка штампа не за-

бележи неки случај гажења или судара. И поред строгих прописа о начину и брзини вожње које је издало Саобраћајно одељење У. Г. Б. проценат судара и несрећних случаја је у сталном порасту. Нема сумње да изврстан део одговорности за ове несрећне случајеве пада на поједине грађане који својом личном непажњом страдају. Али је по нашем уверењу главна кривица, и поред свих строгих прописа до управљача моторних кола. Због тога и намерава надлежно Саобраћајно одељење У. Г. Б., према вести једног престоничког листа, да још више поштри мере против непрописне вожње, одузимањем дозволе за вожњу и протеривањем управљача кола.

У низу многобројних мера које уз све то треба предузети у интересу живота престоничких грађана и правилног развоја саобраћаја, јесте питање аутомобилског саобраћаја у Кнез Михајловој улици. У њој се у подне и у прве вечерње часове слију више стотина грађана. И поред прописа који стоје на видном месту, да је кретање средином улице забрањено, немогуће је држати се тога прописа услед огромног броја шетача. А у то доба имамо и жив саобраћај, који се услед горе наведених чињеница тешко и са пуно ризика развија. Мишљења смо према томе, да би требало с обзиром на недовољну ширину Кнез Михајлове улице или забранити корзирања или пак сваки саобраћај од 11—12½ и од 6—7½. Једно друго важно питање модерног варошког саобраћаја јесте, да се саобраћај креће увек у једном правцу, да би се избегла честа и непотребна укрштавања. Код нас се често дешава, да аутомобили и мотоцикли противу прописа прелазе трамвајске станице, док трамвај стоји. Та несмотреност управља-

ча кола, доводи у животну опасност свет који се пење и силази из трамваја. Нужно је подвући и питање шоферског кадра. Наши се шофери већином регрутују из других staleжа, тако да им је механичарски занат већином недовољно познат. Отуда се објашњавају честе несреће. Стога би за препоруку било сугерирати и са те стране извесне мере и допуне. Што се аутобуса тиче, сасвим је логично да и они морају бити подвргнути обавезном осигурању, и то не само за Београд; потребно је проширити ту меру на све власнике аутобуских предузећа која саобраћају са нашом унутрашњости. Недавни несрећни случајеви (Авала, Краљево и т. д.) мemento су да се путници аутобуса бар донекле обезбеде. Сем тога, на свима аутобусима у земљи постоје апарати који регулишу брзину вожње, док аутобуска предузећа која раде са нашом унутрашњости немају те апарате, већ се конкурентска предузећа утркују, ко ће пре стићи циљу и то често непрописно претоварана робом и путницима.

Обезбеђивање штете у случају каквог судара регулише се у већини случајева тиме, што се претпоставља да су кола и роба осигурани. То је у овом случају од другостепене важности. Поставља се питање заштите живота грађана у тим великим градовима, услед те аномалије модерног варошког саобраћаја, јер су се такви случајеви свршавали већином процесуално, а питање материјалног обезбеђења повређеног или породице погинулог стављало на једну растегљиву основу.

Да се томе стане бар у извесној мери на пут многе су државе, почевши са Сједињеним Америчким Државама, увеле, као превентивну меру још и обавезно осигурање с јемством на законски предвиђену суму. Ова мера обухвата сваког власника моторних кола без разлике и приморава га да и упркос полициско саобраћајних мера води рачуна о брзини и начину вожње.

Аустриска република донела је закон о обавезном осигурању који је ступио 1. јуна 1930. год. на снагу. По овом закону ослобођавају се од обавезног осигурања државни, покрајински и комунални аутомобили (код општина до 20 хиљ. становника); затим моторна

кола оних лица која уживају екстериторијалност. Мађарска је спровела сличан закон кроз парламенат и § 38. тога закона обавезује сваког власника аутомобила на осигурање, с јемством према трећем лицу при било којем законски дозвољеном осигуравајућем друштву, или полагањем кауције која ће служити као покриће.

Код нас је то питање такође од велике актуелности и оно је у своје време било за престоницу добро решено.

Према наредби У. Г. Б. од 1929. год. и код нас је донета једна слична мера и то у чл. 2. исте, следећег текста: *Осигурање на случај повреде и причињене штете. Пре пуштања у саобраћај аутомобила и моторних точкова, морају сопственици истих код домаћих осигуравајућих друштава обезбедити накнаду према трећим лицима у случају да се коме аутомобилом или моторним точком проузрокује смрт, нанесе повреда или материјална штета.*

За аутомобиле мора осигурање износити најмање 50.000 дин. а за моторне точкове 25.000 дин. Ко не би уредно уплаћивао премију биће му кола, односно точак, искључен из саобраћаја.

Важност ове одредбе, која је може бити случајно изостала у наредби У. Г. Б. од 1930. г. требало би повратити и, с обзиром на наведене случајеве још појачати.

Како видимо и Загреб је недавно донео сличну корисну одлуку. Загребачке „Новости“ од 23. јула доносе по овом питању следеће редове:

... „То је у првом реду статут за најамно возарско обртовање, према којему имаде сваки аутотакс бити осигуран на 100.000 динара, тако да у случају незгоде добива пострадали путник односно његови рођаци и наследници у случају смрти 50.000 динара, а у случају инвалидитета такођер 50.000 динара. За оштећење туђих ствари имала би се исплаћивати осигурања“.

Завршавамо ове редове са мишљењем да би се једино једном таквом предохраном у низу оних осталих могло ефикасно сузбити ово велико варошко убитачно зло и сачувати многи драгоцени живот.

Арх. урбаниста Драг. М. Поповић

Урбанистички Институт на париском Универзитету

Institut d' Urbanisme de l' Université de Paris

-- (Према званичним школским подацима) --

Организација.

Урбанистички Институт у својој садањој форми сједињен је са Париским Универзитетом (Правнички и Филозофски Факултет) на предлог г. Министра Просвете, указом Претседника Републике од 29. децембра 1924. год.

Тај указ озакоњује уговор, састављен између Париског Универзитета с једне стране и Сенског општинског одбора са друге стране, којим Сенски општ. одбор уступа Универзитету Школу за Више Градске Студије, коју је он био основао својим решењем од 9. јула 1919. год. а префект озаконио 5. септембра, четири месеца доцније.

Урбанистички Институт је састављен на Париском Универзитету према условима и правилима предвиђеним указом од 31. јула 1920.

Институт се налази под универзитетском научном контролом.

Његова настава се односи на скуп потребних знања о градовима, о њиним организацијама административном, економском и социјалном, о уређењу техничком, о улепшавању и о проширавању. Настава има троструки карактер: научни, практични и извршни.

Седиште му је на Сорбони.

Часови предавања се држе на Правном Факултету.

Рад Института.

Сједињавањем са Универзитетом, Институт се користи ауторитетом најстаријег и најславнијег француског Универзитета. Посведочивши тиме вредност наставе Института како

у очима домаћих ђака, тако и у очима странаца, Институт рекрутује све више и више добрих ђака. Универзитет с друге стране допушта ђацима приступ у све збирке и у све библиотеке, тако да они могу, поред посеђивања часова и конференција, мирно да раде и своје дубље студије и практичне радове.

Главна управа школе је поверена једном специјалном Савету од 25 чланова под претседништвом самог Ректора.

Чланови савета су овако одређени: 6 од стране Сенског општинског одбора, 6 од Сенског префекта, 1 од префекта полиције, 6 од Универзитетског Савета од чланова Универзитета и 6 последњих од стране Универзитетског Савета али од личности које нису на Универзитету него су у управним одборима Трговачке Коморе, Канцеларије за јефтине станове Париске Општине, Историског Института Париске Општине, Канцеларије за јавну хигијену и сенског Биро-а за намештање раденика.

Да би се оставило шире поље рада стручњацима, предвиђено је да Савет Института може Ректору предложити још 6 личности ван горњег круга, личности које су се показале достојнима својим радом и делима.

Административно Институт је поверен Административном Савету од 9 чланова. Тај Савет је састављен: од Ректора Париског Универзитета, који је овде претседник, од 4 члана Универзитета одређених Универзитетом, од 3 члана Општинског Сенског Одбора и од једног

члана одређеног од стране Сенског префекта.

Административни Савет решава о свима питањима које интересују школу и њен развитак. Он решава и о свим расходима унесеним у буџет. Он одређује награде професорима и асистентима, прима слушаоце у школу, одређује чланове жирија, ратификује резултате испита.

Сва решења, која се односе на финансијска питања, подносе се Ректору на увиђај.

Управа над наставом је поверена професорској скупштини (професори из главних предмета само), која решава о свима питањима наставе и поверава затим своје одлуке директору школе.

Дипломе и уверења се издају у име Париског Универзитета, потписане су од стране ректора и свих професора.

Примање у Институт као и испити ради добијања дипломе су предмет специјалне уредбе, коју ћемо доцније поменути.

Институт носи као друго име: *Државна Школа Градских Студија и Општинске Администрације*. Хтело се да се то име, које је он имао пре саједињења са Универзитетом, остави, да би могло користити гласу, који је та школа стекла својом ранијом пропагандом.

Један део прихода са Института иде годишње на стварање једне библиотеке.

Постоји одељење које прима све светске Институту ма какве корисне податке.

Остварене су везе са иностранством, са свима иностраним установама, које могу дати Институту ма какве корисне податке.

Постоји одељење које прима све светске часописе који се односе на Урбанизам, тако да су професори и ђаци увек у току актуелних ствари.

Предмет наставе.

Настава у Институту, насупротив сличним школама на страни, које се баве овим или оним градским проблемом, бави се свима проблемима, које подразумева реч „урбанизам“.

Њен програм садржи синтезу уређења градова, тражећи узроке у прошлости да би се констатовало садашње стање и могли назначити правци за будућност у питањима, која су невероватно замршена у колико задире у моредни проблем урбанизације.

Настава жели да од ђака створи истовремено како конструктора тако и администра-

тора, и то на тај начин да би предмети из ових области били приступачни свакоме. Ма коју специјалност да дипломирани ђак са Института узме, његово знање биће довољно велико да се не обрука ни у другим питањима које захтева техничко уређење града или градска администрација.

Урбанизам није нова наука ако се сматра као представник посматрања чињеница које произилазе из „урбанизације“. Ако би за неке изгледао да је рођен јуче, јер га они ограничују на уређење и улепшавање вароши, Институт види у њему изучавање у прошлости свих појава и истраживања за будућност свих напредака, који произилазе, или би могли произићи, из градских насеобина. Што је, у току последњег века, прекомерна урбанизација, изазвана огромним напредком у индустрији, скренула пажњу на потребу бољег уређења вароши, не може се казати да су најглавније бриге могле бити одстрањене од скупа проблема који произилазе из чињенице да је човек биће које не може само да живи.

Од тренутка кад су више од два човека почели живети у заједници, морали су да задовоље извесне заједничке потребе. Задовољење тих потреба дало је повода правилима, уредбама, које нису ништа друго но почетци закона, то јест рада, уређења, знакова цивилизације. Што год се насеобина више ширила, односи између појединаца су се умножавали, осећала се све више потреба за једном уредбом тих односа.

Све расе, све цивилизације, у свима епохама, осећале су ту потребу која је показала да обиље у уредбама представља манифестацију цивилизације.

Не може се дакле држати да урбанизам представља искључиво поље рада за једног архитекту, конструктора градова, а још мање се може замислити да се састоји у изради планова разних квартова вароши, планова за проширење вароши или планова за улепшавање вароши, који су једино појава хигијенских захтева, захтева за угодан живот у вароши.

Проблем се шири на све безбројне услове за човечију егзистенцију, специјално, али не искључиво, у насеобинама густим и великим, које нам индустрија ствара, пред нашим очима.

Због тога, он припада исто тако и администратору и свакоме који је позват да сврши

какву мисију, која има утицаја на заједнички живот.

Припада и свакоме члану Општине, чији је задатак и интерес да познаје услове егзистенције једне заједнице како би своју личну направио срећнијом. И у истраживању реда у насеобинама, промена у прошлости и њихових садањих облика, Институт се посвећује да тражи елементе за њине будуће облике.

Институт се зато дели на пет секција: развој градова, социјално уређење, административно уређење, економско уређење и техничко уређење (конструкција градова). Свака секција има специјалне конференције и часове.

Специјализација у администрацији спада у накнадну секцију.

Сем тога практични курсеви, екскурзије и посете разним општинским установама су организоване као помоћно средство за наставу, а специјалне конференције о најновијим градским проблемима се држе од стране наставника и људи од акције.

Програм рада је следећи:

Секција: Развитак градова. Главна настава ове секције посвећена је изучавању градова од њихових искона са свима њиховим доцнијим променама.

Из ове наставе жели се да покаже да је непрекидност у развоју једног града једна од његових главних особина. Један нови град не замењује стари град. То је једно исто биће које еволуира. То је биће које увек живи и мора се простудирати прошлост да би се дознао прави степен његове садање цивилизације. Судбина му је везана за економске и географске погодбе, које се увек морају јасно уочити да би се тачно оценило садање стање града. Само једно такво проучавање може нам дати тачан изглед града који се пружа пред нашим очима, и једино оно нам може дати предвиђења за будућност. Ланац година, везујући поједине велике градске догађаје солидарисхе их једне са другима; треба у прошлости тражити разлоге за садање стање, које опет на свој начин упливише на будућност. Треба све везати једно са другим. Нумесно је изучавати засебно економско а засебно социјално стање града, последње увек зависи од првог; нити се пак може засебно изучавати изглед самог града, не водећи рачуна о погодбама социјалног и економског живота у њему, јер делање ствара организам,

а временом физиономија једне насеобине је резултанта њених погодаба за живот; другим речима облик града изражен је његовом природом. Ови принципи условљавају наставу о развоју градова и показују методу предавања. Ради се да се нарочито нагласе и издвоје главни моменти у развоју града. Изучава се формација прве насеобине која стоји у непосредној вези са географским положајем и топографским пределом.

Знање о еволуцији (развоју) градова јавља се на урбанистичкој бази. Усамљено, оно би допустило да се схвате узроци развоја и опадања појединих градова. Као што лекар, да би утврдио дијагнозу мора познавати све унутарње чињенице, тако и један урбаниста мора познавати горња факта да би могао судити о једној насеобини.

Администратору и техничару да би добро испунили свој задатак потребна је ова настава, која помоћу прошлости објашњава садашњост и оријентише човека за будућност.

Настава, праћена многобројним пројекцијама, поверена је г. професору Марселу Поету, директору Историског, Географског и Економског института града Париза.

Секција: Социјално уређење градова.

После предходних разматрања о потреби обавештавања и о методама, које се употребљавају за обавештевање, професор прелази на изучавање великоварошког становништва, његових потреба и његових криза. Настава објашњава исхон, састав и карактеристику градског становништва. Бави се потребама и кризама које произилазе из демографско-санитарног узрока, из економског и најзад из духовног и моралног.

Настава затим истражује погодбе под којима се врши социјално делање. Затим изводи закључке о великим градским насеобинама и о њиховом физичком, економском и моралном стању.

Раде се практични радови (прављење шема за статистике, разни дијаграми), који зависе од предавања. Организоване су посете разним статистичким установама града Париза.

Главној настави додате су специјалне конференције о хигијени станова, које су упућене свакоме: управљачима или администраторима настава даје знања о важности доброг распореда у граду да би се очувала чистоћа;

сопственицима објашњава правила која треба познавати да би се изабрао здрав стан и да би му се те особине могле сачувати.

Изучава се средина у којој треба подићи кућу и безусловне погодбе које та средина треба да задовољи да би здравље становника било сачувано.

Улица, дворишта, у које гледају станова, морају пре свега осигурати становницима чист ваздух и благотворну сунчану светлост. Ово се може добити једино погодном оријентисаним улицама, уклањањем свих препрека које спречавају циркулацију ваздуха, и најбржим одстрањивањем канализационе воде и нечистоће. Из тога произилазе главне напомене о разним средствима потребним да се добију добри резултати: о ширини улица, висини кућа, о начину калдрмисања, о канализацији, а засађивању и т. д. Затим излагање о ларми на улици и о њеном ублажавању. Подвлачи се добар утицај сунчане светлости.

Прелази се на студију куће разликујући још одмах у почетку подрум и сутерен од спратова т. ј. делова изложеним ваздуху и сунцу и једино одређених за становање.

Подруми и сутерен играју велику улогу у чистоћи куће али никако се не смеју, ма и привремено, употребити за становање.

Прелази се најзад на сам стан.

Композиција и расподела стана су тачно назначене. Собе морају бити оријентисане ка сунчаној светлости. Прозори морају имати површину у извесном односу са подом. Висина и дубина собе играју велику улогу. Вентилација је неопходна. Специјално поглавље је одређено за уређење кујне. Наводе се примери и њихове добре стране разних врсти грејања као и колективног грејања (по великим градовима). Довод чисте и одвод употребљене воде су предмет посебног поглавља.

Та предавања се могу резимирати у неколико главних принципа, ако се не жели да стан буде, као што је то у већини случајева, опасност по становника. Не сме бити пренасељен; ваздух се мора мењати и становници морају што више користити сунце. Предавања су поверена г. професору Е. Фистеру, професору на Колеж де Франс и г. доктору Гијо-у инспектору за хигијену града Париза.

Секција: Административно уређење градова.

Предавања поверена чувеном професору г. Гастону Жез-у, професору Правног факултета на Сорбони.

Главна настава о административном уређењу градова је студија политичких и административних проблема, који произилазе из феномена концентрације становништва на извесним тачкама земљишта.

То су нови проблеми; постављени су крајем 18-ог и током 19-ог века после индустријске и политичке револуције.

Часови у првој години баве се излагањем административних односа и објашњавају општинска питања као и општинске финансије којима располажу општине.

У другој години се излажу решења дата главним градским проблемима изазваним животом у градовима, учествовањем општинских установа.

У првом реду стоји полиција, у најширем смислу речи: одржавање реда, мира и чистоће. Наредбе, права полиције, изражаји тога права и ограничења према законодавству су простудирани врло опсежно. Улога полиције у зидању, уређењу, одржавању и проширавању града, куће, улице и т. д. чине предмет особите пажње.

Предавања се свршавају тешком теоријом о одговорностима општине и општинских чиновника због неправилног рада општинских установа и о правилима процеса у које једна општина може бити уплетена.

Излагања на предавањима се врше по овој научној методи, (реалистичкој): констатовање факата и уопштавање после објективних примедба.

Овом курсу додата су споредна предавања господина Анри Селие-а, општинског одборника за Сенски Департман и претседника општине у Сирену: *О уређењу и раду великих општинских установа у Великом Паризу* (предграђе).

Затим један други низ предавања држан од стране г. професора Правног париског Факултета Ж. Бартелеми-а, народног посланика, разлаже и објашњава: *Садања питања о уређењу престоница*.

Објашњава спутавања, коју један град може да осети, када државне установе засе-

дају у њему. Подсећа на односе старих краљева (француских), револуционарних скупштина и разних режима, који су следовали после 1789 са Париском Општином. Излаже систем историских престоница и престоница доцније изабраних или чак створених уставотворцем. Поставља питање и дискутује: да ли велике градске насеобине, као Париз, где заседају државне установе, треба да сачивавају једну једину општину или да буду подељене у мање као Париз у години III. или пак као Лондон.

Најразвијенија партија предавања односи се на спутавање локалне слободе које доноси присуство државних установа у граду: питање париског Претседника Општине, пуноважност одлука Општинског Одбора, и т. д.

Урбанистички Институт је организовао још у свакој школској години предавања из одељка администрације о Општинском животу у иностранству. Предавања у првој години односе се на излагања општинских аутономија у Француској и у U.S.A. (Сједињ. Америчким Државама). Професор једно за другим излаже рекрутовање и организовање градских управа, њихова права, њихову слободу у питањима општинских финансија. Нарочито се осврће на енглески режим из 1923—24 год. и на амерички општински живот из 1924—25 г. У другој години предавања професор излаже једно посебно питање. Питање: *О одржању реда у америчким и енглеским градовима*, као и питање о улози општинских власти у подручју полиције и о потребним мерама, које се морају применити у озбиљнијим случајевима нереда или узбуне.

Горња предавања држи г. Луи Ролан, професор Правног Факултета на Сорбони.

Секција: Економска организација градова: Први део предавања односи се на наглашавање незгода, које произилазе из нерационалне употребе земљишта и од користи, које једно економско управљање може да донесе самом граду.

Пошто се бацио летимичан поглед на прошлост и на примере, који су тежили да олакшају заједнички живот у једној општини, прелази се на последице модерног индустриског развика, који нагомилава нездраво стање у великим градским насеобинама.

Траже се узроци центрифугалног развика великих градова и њихово дејство на ку-

лтурну ренту, затим како повећавање вредности терена од м.² и скупоћа станова утичу на ту ренту.

Испитују се услови по којима, при економској садањој слободи у непокретним имањима, чак и операције предузете у циљу колективизма, утичу на повећавање цена земљишту.

Рационално исправљање и улепшавање великих градова појављује се после тога као чиста економска грешка у колико она не сачињава праву материјалну немогућност и питање је, која решења треба узети у обзир, да се отклони садање незгодно стање.

Најзначајније и најзанимљивије решење, подлежно једном објективном и интегралном схватању, донесено је формулом енглеског Garden-City-a (cité-jardin anglaise), са правим економским искуством чији је резултат: *да приход од повећавања вредности терена треба да иде самим грађанима који су својим присуством то створили.*

Излагање ове теорије пропраћено је опсежном студијом о условима под којима је никла прва cité-jardin и о незгодама које су се ту појавиле.

Горња предавања су поверена г. Брицману, директору Урбанистичког Института.

Секција о економском уређењу градова допуњена је предавањима о „Муниципализму“ од стране г. В. Уалида, професора Правног Факултета на Сорбони.

Под речју муниципализам разумеју се многобројне појаве општинске делатности на пољу трговачком и индустријском. Оне су све многобројније у свима земљама, њихово практично стварање намеће јавном или административном праву разне правничке форме: било у питањима принципа уређења општинске делатности и финансијске аутономије, било у питањима идеја које преовлађују у посредовању државних и општинских власти у области, која се обично сматра одређеном за приватну иницијативу.

У извесним земљама строго се држе правила да концесију мора имати приватно лице за послове општих потреба (за водовод, осветљење, трамваје и аутобусе, добављање млека, хлеба, лекова etc.). Док у другим земљама, као што су Француска и донекле U.S.A., постоји доктрина противна тим принципима ма да се допуштају извесна одступања.

У првој години предавања испитују се до-машаји муниципализма и његова улога, анализују се узроци, објашњавају се разни облици правних проблема, као што се нарочито подвлаче економски и финансиски проблеми.

Узроци муниципализма јављају се у главном у три облика: 1) финансиски узроци; потребе за повећањем општинских буџета и немогућност тога остварења из редовних прихода; прирези доведени до крајњих граница и потреба да се помишља на какав зајам или изворе из приватне економије, поглавито из индустријских предузећа; 2) политички узроци; проширење и демократизација бирачког корпуса са уопштавањем права гласа чак на женски пол; потраживања радничких класа од Општине у питању помоћи и 3) економски и социјални узроци; брза урбанизација 19. века и квалитативно-квантитативне њене последице.

Да би се уочио економски проблем објашњавају се у теорији користи и штете од муниципализма, сравњујући све са практичним искуством стеченим у Француској и у иностранству. Правни проблем поставља питање да ли општине имају права да се баве трговачким и индустријским предузећима и како је то решено по разним државама. Горњи економски проблем наглашује нарочито пет грана општинске индустрије: водовод, осветљење и електр. енергија, транспорт, општински станова и разне мање установе.

Што се тиче финансиског проблема, који је толико деликатан и толико противуречан кадкада, једино једна његова одлика допушта да се унесе потребна светлост. Је ли довољно да једно општинско предузеће посматрано са приватног индустријског гледишта доноси користи или штете или на против мора се при том водити рачуна о социјалном добитку код тог предузећа: о чистоћи, смањивању смртности, повећавању угодног живота и т. д.? Ствар схватања.

Тако објашњен муниципализам у првој години, у другој години прелази у детаљна излагања о специјалним његовим врстама у разним земљама нарочито у Енглеској и Немачкој.

Сем тога географско-градски преглед Италије, U.S.A., Скандинавских Земаља (Данске, Шведске, Норвешке и Финске) и најзад Швајцарске представља одличну илустрацију од-

носа тих земаља на муниципализам. Он садржи брзи преглед градске демографије (склопа становништва), политичко и економско развиће, начине конституисања општинских управа; њихове дужности и права, њихову слободу у финансиским питањима. Затим односе муниципализма према најзначајнијим институцијама: скандинавском социјалном осигурању; енглеским и италијанским радничким становима; разним антиалкохолским установама и резултат тих социјалних проблема према финансиским питањима.

Насупрот историско, административно, правно, техничкој настави на Институту, предавања посвећена муниципализму имају за главни задатак да одреде велике црте економских узрока, који објашњавају непрекидну еволуцију и измене у градском уређењу као и утицај тих последњих на економску активност општина. Град се појављује, дакле, као заједничко биће са разноврсним потребама све више и више рафиниранијим, могућим да се приведу у благотворно деловање једино модерним средствима: режијом, друштвом са подељеном добити (*économie mixte*), акционарским општинским друштвом или нарочитом политиком са непокретним имањима. Због тога се у светлости иностраног искуства испитују разне могуће форме и њени резултати, да би се показало урбанистима и сутрашњим општинским администраторима које примере треба следити, имитовати и применити као и које се грешке у томе даду избећи.

Секција: Конструкција градова. Под управом г. Луја Боние-а, Гран при де Ром, архитекте и шефа париских архитеката у Општини и г.г. Жак-а Гребера, архитекте, конструктора Филаделфије и Анрија Проста, Гран при де Ром, архитекте, конструктора свих Мароканских градова.

Потребе градског живота, од старина па до 19-ог века, мењале су се у таквим сразмерама, еволуција између старих градова и нових модерних мравињака је тако велика, да закони који владају урбанским појавама, изгледа стварају, у свакој епохи једну нову науку.

Уметност подизања градова, одблесак градског живота, морала је да се развија према развоју самих градова. Индустрија, доба капитализма, живот управљен продукцији, лудост за брзином, систематска штедња у

времену, развитак брзих преносних средстава и све оно што људи 20-ог века називају „прогресом“, учинили су од наших градских насеобина корисне организме одакле сва драж, природни додатак код старих вароши, изгледа као протерана. Родио се појам вештачке естетике; појавила се потреба за „улепшавањем“ једног плана, док је пре тога то само био плеоназам.

Стално зидање, са јединим циљем добити, спекулације са тереном, индустријски „послови“ и трговачки паразитизам, бејаху довели током 19-ог века, све до великог рата 1914 године, до наказног развитка градских насеобина, нарочито у великим варошима и њиховим предграђима.

И из овог градског нерета, родила је се животна потреба за генерални план града, онакав какав се схвата данас.

У целом свету, у Енглеској, Америци а прво у Немачкој касније у Француској, обнарођовани су закони који регулишу статуте градског развијања.

Пут до краја 19-ог века био је употребљаван само од спорих кола, са поглавито животињском вучом. Али све се то променило за 25 последњих година. Растојања између вароши скоро не постоје. Значи, да проблем циркулације у великом обиму, узима прво место у изучавању уређења једног градског плана.

Хигијена постаје витална чињеница будућег града. Борба противу туберкулозе је једна од главних брига модерних Општина.

Дом, који је некад имао и извесан проценат празних соба и дозвољавао чак извесне промене у њиховим наменама, поред слабих изузетака, у великим центрима из „домаћинске куће“ прешао је у „касарне са становима“.

Најзад треба спасавати и Естетику.

Напредне вароши су постале ружне. Једино оне, који нису „напредовале“, сачувале су свој карактер, своју лепоту и своју „пито-рескност“. Може ли данас, град, који је у пуном развоју, да изгледа љубак и да човек има вољу да у њему живи? Зар смо осуђени да се једино дивимо лепотама старих градова?

И ето овде задиремо у најделикатније питање студије једног града, у проблем градске естетике.

Међутим, појам естетике изгледа да је био заборављен у току 19-ог века. Лепоте градских пејзажа, које су морале остати и које се виде увек у старим градовима, збирка „архитектонских хармонизираних грађевина“, све се то изменило у лични неред, без хармоније, без композиције целине. 20-ти век мора да поправи то: школом и законима, иначе ће неред узети несаломљивог маха.

Те главне црте предавања се резимирају у овим групама:

Циркулација. Подела земљишта. Хигијена. Студије о естетици. Паркови и баште. Јавне зграде. Улице, као и сви технички детаљи који се односе на техничко уређење града и његовог плана.

Слушаоци курса врше практичне радове, који се оцењују и утичу највише на годишњу крајњу оцену. Обраћа се пажња како на решење тако и на квалитет цртежа. Опсежни задаци добијају се сваког месеца.

Ова предавања и практичне вежбе допуњена су предавањима о *Знању и дужностима општинског инжињера-архитекте*. Претресају се сва многобројна питања које један општински техничар мора познавати. Како су то ствари, којима се баве два цела одељка на Техничком Факултету једног универзитета (архитектонски и инжињерски), професор у току две године износи најконцизнији резиме свих питања, са напоменом да понављање извесних познатих ствари само учвршћује знање једног већ свршеног инжињера или архитекте. Док чисто општинско-техничке ствари (чишћење, прескалице, избацивање и употреба ђубрета, каблови и т. д.) прелазе у предмет опширних предавања. Транспорт, гасне и електричне централе, сачињавају посебна поглавља. Независно од предавања слушаоци врше врло честе посете свим могућим техничким институцијама и централама града Париза.

Предавања су поверена г. Франсоа Сантенаку, Генералном Инспектору париске канализације и водовода.

*

Овим је у неколико речи описан рад школе који траје пуних две године (четири семестра). На крају прве и друге године полагају се усмени испити из свих предмета слушаних у школи. За цртеже и техничке радове доби-

јају се засебне оцене. Да би се стекло право на дипломираног урбанисту, слушаоц са положеним испитима из обих година стиче право на самосталан рад једне тезе, коју, пошто му се идеја одобри, брани на јавној седници, пред школских жирием.

Теза је предмет самосталног рада под упуштвима једног професора кога слушаоц изабере себи за претседника жирија.

Слушаоца има свих народности и обично 15 ђака просечно годишње сврше школу.

Од Југословена су досад завршила само тројица, сви архитекте: Јовановић Драгољуб, Поповић Драгомир и Радовановић Михаило.

Г. Јовановић је радио тезу о историји Београда до 20-ог века. Г. Поповићева теза је о уређењу техничком и економском једног предграђа и једног дела Београда, док је г. Радовановић радио Генерални План Земуна.

Сем ове наставе, коју смо горе изложили и која спрема дипломиране урбанисте за позив т. зв. »city-menager«-а, десне руке претседника општине, техничког саветодавца и економског стручњака поред његове раније стручности из архитектуре, Институт има још један одељак који се поглавито бави изучавањем администрације. (Section de perfectionnement administratif).

У U.S.A. па и у Енглеској, поред претседника општине, који је обично политичка личност, комуналним стварима управља и један

»city-menager«, који после извесног времена — према разноврсним локалним уредбама — стиче чак и сталност на своје место. Зна се да и у Немачкој Bürgermeister задржава врло дуго своје место и да је негде чак и доживотни управник — претседник — општине. Та два звања су доста слична, само што се Bürgermeister бира а city-menager конкурише за своје место. Једном је потребно поверење које он доцније мора да оправда, од другога се тражи знање да би га затим корисно могао искористити. А кад се догоди да су и један и други услов једновременно задовољени онда то постаје идеал.

Како је пак општинска Администрација постала у последње време све замршенија и разноврснија и да би управе могле одговорити озбиљно и на време своме задатку, њима је потребан специјални административни персонал са општом културом. Да би допунио свој делокруг рада, Институт је образовао засебну секцију која спрема добре општинске чиновнике, секретаре и кандидате на шефовска места. Настава траје три године и бави се општинском теориском и практичном администрацијом. Наравно да је француска администрација стављена на прво место, и за странце може имати једино илустративни карактер. Настава је поверена г.г. Р. Ленвилу, шефу администрације у Сенској Префектури и Ж. Леланде-у, шефу за спорове у Париској Општини.

БИБЛИОТЕКА
ГРАДА БЕОГРАДА

Професор универ. Петар Рудченко,
виши Саветник Мин. финансија

Локалне финансије

-- (Финансије самоуправних тела) --

Према савременим научним гледиштима на самоуправна тела, основна јединица самоуправних тела — општина (Gemeinde, Commune, Parish) у исто време је и микрокосм државе, т. ј. мала јавно-правна административна јединица, и нешто, што њој противустоји, што има нарочито локално обележје и брине се, у главном, о локалним интересима. У принципу — држава, као главна и виша национална заједница, мора узети на себе само ону делатност и оне послове, који морају бити извршени једнако на целој државној територији, без обзира на локалне особине. На супрот томе, општине и више самоуправне заједнице дужне су примити на себе ову делатност, која мора имати у виду нарочито локалне особине и локалне интересе. Али на пракси, у многим броју случајева, међу делатностима државе и самоуправних заједница постоји сличност, па и пуна једнакост задатака, тако да послови, које врши Држава, могу бити вршени и у самоуправама, и на против — обичне општинске послове може вршити Држава. Тако, напр., брига о народној просвети исто толико је важна и за Државу, јер повећава могућност економског развитака и политичког угледа нације, колико и за самоуправна тела; исто се може рећи и о борби са болестима, и о грађењу путева и т. д. Дакле, у сфери делатности општина и виших самоуправних тела, садрже се елементи опште државног значаја, као и локалног интереса. За то, строго разграничење на пракси задатака и циљева делатности Државе и нарочито самоуправних тела није могуће.

Јединствени критеријум при таквој подели ових задатака може да се ослања на принципу целисходности, по коме један или други задатак мора бити намењен ономе организму, т. ј. Држави или самоуправном телу, који га може остварити најлепше и најјефтиније. У ствари, ако се у неким случајевима Држава јавља као сувише гломазан механизам

за извршење мање-више ситних радова или послова, то, са друге стране, општина није увек у стању, да добро и јефтино врши неке послове, за које се тражи већа концентрација и већа капитална снага. Услед тога, на пракси као и у теорији, тражи се целисходна координација делатности државе, виших самоуправних тела и општина. Брзи и снажни развитак савременог економског живота ствара нарочиту потребу за једним еластичним, витким системом административних органа, који би пружили могућност хитног преуређења ових, према променљивим односима, са сталном спремом ка новом расподелу задатака и средстава.

На пракси, према постигнутом културном степену, густини становништва, привредном развитуку, умственој зрелости становништва, постоје при таквој подели задатака врло значајне разлике. Заиста, код неких земаља више задатака падају на општине и општинске савезе, чему је пример Енглеска; код других, држава преузима за себе многе, у принципу скоро локалне послове, као што има места у Француској; на крају, у неким великим земљама, као на пример у Немачкој, различне области или делови територије имају толико незгодне услове, да је неопходна и разноврсна расподела делатности међу државом и појединим локалним самоуправама.

Али и према томе треба увек имати у виду, да су општине и друге локалне самоуправе само један део државне целине, нижи члан у државном организму. А сваки члан организма стоји у најтешијим везама са осталим члановима, и развитак целине мора бити сразмеран — пропорционалан код свих чланова. Услед тога признаје се сада као аксијом, да државна власт мора бити увек у положају, да контролише и регулише делатност самоуправних тела у интересу целе земље. И у пракси има места стална узајамност

односа између државе и самоуправних тела, који се регулишу с врха, т. ј. од државе.

Често пута, нарочито од стране присталица фритредерства, на општину гледају као на јединствену привредну организацију, економско груписање или господарско друштво. Такав појам очигледно је једностран и не одговара савременим условима. Са развитком културе на општине прелазе и многи политичко-политички и високи етичко-социјални задаци, као на пример бриге неких савремених великих вароши о уметности и науци.

Из више реченог јавља се и **неопходност различног схватања финансијских проблема са стране државе и општине и различног решавања ових проблема код сваког од ових јавних организама.**

Како је већ речено, на општину падају у наше време многи задаци, које би морала испунити само државна власт, као главни члан земаљске заједнице, а и услед њиховог општег државног значаја. Тако општине примају на себе **послове војних власти**, на пример: преглед обавезних војном службом; или учествују у извршењу народног пописа; или у спровођењу избора посланика законодавних органа, или врше цивилне акте, учествују у **осигуравању радника**, а нарочито — врше многобројне **послове полицијске службе**. У таквој делатности општина се јавља, као **орган државне управе**, услед чега, очигледно, да и средства која су потребна општинама за вршење ових послова, морају бити достављена општинама од истих извора, који служе и за државу. Прирези државним порезима могу бити у овим случајевима нормални и најпростији извори.

Упоредо са овим, по својој суштини опште-државним пословима, општине имају, и по закону, и у пракси, и **многе друге задатке**, који носе више локални карактер, јер служе за помагање нарочито месном благостању. Ови задаци, могу бити подељени на такве, који су обавезни по општине, јер су одређени законом, и такве задатке, који премашају законски минимум и услед тога носе карактер факултативне делатности. Ка првој групи односе се задаци **по питањима народне просвете**, обично начелне; старања о **сиромашним људима**, безпризорној деци и старцима; грађења и одржавања **путева и улица, осветљења и ватрогашње**; даље **брига о народном здрављу и т. д.** — У другу групу морају бити сврстани задаци истог карактера, али вишег обима, који премашају размер обавезне делатности самоуправних тела, одређене законом. Ка овој врсти делатности односе се код неких великих вароши нарочите установе за уметност и науку; оснивање музеја; сађење паркова, грађење нарочитих променада, оснивање штедионица, заложних банака и т. д.

Што се тиче потребних сретстава за такву делатност, она могу бити достављена: или од пореза и то непосредних, реалних пореза и посредних, који сада у огромном броју случајева састављају темељну основу комуналног газдинства, (нарочите велике суме вароши добивају од варошких трошарина (*octrois*), или од учешћа у добити од државних трошарина, или од тако званих специјалних приноса (*Beiträge*), које плаћају власници земаља и индустријалци у случају ако уживају нарочите економске користи од неких општинских установа или грађења; или од локалних такса за извршење појединих врста аката од стране локалних органа; или од добијених плата за **коришћење општинским предузећима** (по осветљењу, трамвајском саобраћају и т. д.); и на крају од прихода од других врста општинских имања: шума, атара и т. д. За правилни избор ових сретстава неопходно је истраживање, у колико делатност самоуправног тела задовољава у равној мери интересе свих чланова општине или њених савеза (срезова, округа, провинција или области), или служи само интересима појединих staleжа или делова становништва, или пак задовољава само интересе појединих лица. У последњим случајевима било би неправедно покривати неопходне расходе из општих пореских извора, и напротив, принцип установљења **одговарајуће отплате за добивену услугу**, како су то Немци одлично изразили: *«Leistung und Gegenleistung»*, — или т. зв. **таксени принцип** може бити примењен са пуном основом.

Коначно решење и по овоме питању мора донети државна власт, јер на њој лежи брига о заштити грађана од сувишног оптерећења, па ма и у виду локалних дажбина. При томе Држава мора контролисати, да би сакупљена средства била примењена на одговарајуће циљеве, да би општинско имање и општинска предузећа била експлоатисана на начин правилног газдовања и била сачувана за следеће генерације, и да финансијски захтеви локалних самоуправа не би донели какве штете државним приходима и тим не би спречили испуњење државних задатака.

Режим локалних финансија зависи у пракси од административне организације земље, дакле од степена њене централизације, т. ј. расподеле у току времена јавних функција и разних грана делатности између Државе и самоуправних тела, а такође — међу појединим врстама ових тела. У току историје сложила су се три типа организације локалних финансија: 1) **енглески**, који се развио историјски, са великом слободом за општине и грофства, на основу тако званих „пореза са конкретним циљевима“; 2) **француски** — који се одликује највишом централизацијом и потпуном свезаношћу локалних тела у фи-

нансијском погледу; и 3) **немачки тип** — са опширном општинском слободом односно опорезивања и са најновијим тенденцијама правичности у области добивања комуналних средстава. Али ипак треба забележити, да се током времена и ове разлике код локалних финансија постепено изравњавају код свих земаља.

У сваком случају, за нашу будућу реформу самоуправних тела и самоуправних финансија од највећег је интереса проучити и историјски развитак самоуправа и њихових сретстава код ових трију главних светских земаља, и садашње њихово стање. Али такође је интересантно, пре прелаза на наше самоуправе, учинити преглед развитка ових тела и у једној словенској земљи — на име у **Чехословачкој**, која и по своме размеру и као једна од држава — наследница бивше Аустро-Угарске, најближе одговара нашим условима, те нам може пружити и највећу поуку.

1. Локалне финансије у Енглеској.

Оригинални карактер локалних финансија у Енглеској састоји се у томе, што су се ове финансије развиле на основу нарочитог опорезивања на издржавање сиромашних људи и просјака. До половине XVI века бригу о сиромашним људима имали су цркве и манастири. Секуларизација црквених имања при Хенриху VIII одузела је од ових установа потребна средства. И земља се напунила четама робијаша, скитница и просјака. Најстрожије мере владе, до жигосања тела и вешања, нису помогле, ма да је за царевине Хенриха VIII било повешано до 72.000 људи. Тада је градовима и парохијама била наметнута обавеза, да дају помоћ овим сиромашним људима и просјацима, пре за рачун доброволних приноса добротвораца, а доцније — за време краљице Елизабете — путем увођења принудних пореза. Наиме закон од 1601. прецизно је установио обавезну помоћ сиромашним људима и то како оним, који нису више способни за рад, тако и оним, који су способни, али су временом остали без рада и зараде. Једновременно сложила се и **организација парохије (Parish)** за руковање делом помоћи сиромашним људима. Парохија је била дужна пружити сиромашним људима како храну, тако и одело и кров; школовати сиромашну децу, тражити за њу послове у случају када родитељи нису у стању да своју децу издржавају и т. д.

За покриће ових расхода у корист сиромашних, био је одавно установљен нарочити **локални порез** — „*poor rate*“, који се расподељивао према просечном чистом приходу („*net rental value*“) од „**видне сопствености**“ („*visible property in Parish*“), т. ј. од земљишта, шума, рудника, зграда. Индустријска и трговачка предузећа, као таква, не подлежу

порезу ни према њиховом приходу, ни према капиталу, — као што се то изрично изјаснио Парламент у 1840 г. При опорезивању земљишта која су обично у закупу, као пореска основица служи закупна цена, али не у пуној суми, но у $\frac{1}{2}$, а од 1903. г. у $\frac{1}{4}$. Али лице, које је дужно по закону, да плати овај порез, није сопственик земљишта — његов поседник, но закупца и кираџија, дакле ово је у ствари опорезивање закупца и кираџија. Ако сопственик малих станова сам врши ову исплату за своје закупце, онда се порез смањује за њега на 15% у виду награде за исплату.

Постепено је парохија постала локална управа за извршење и много других задатака и јавних послова, као што су: одржавање цркава и гробља; грађење и одржавање путева; чишћење река и канала; грађење насипа и спровођење дренаже и других мелiorативних радова; издржавање општинске полиције (констебља); осветлење, санитарне и друге мере у корист народног здравља; мере против болесне стоке; подизање и одржавање разноврсних школа и јавних библиотека и музеја; грађење јавних игралишта и променада и т. д.

За извршење неких од ових послова из неколиких општина (парохија), почели су се образовати различити **савези (unions)** и **окрузи (districts)**. Тако је још закон 1782 год. дозволио организацију општинских савеза за издржавање сиромашних људи и борбу са просјацима и скитницама путем отварања домова за принудни рад; 1834. г. образовање таквих савеза постало је обавезно и била је извршена расподела целе Енглеске на савезе. Оригинално је, да су се ови савези парохија конструисали потпуно слободно, потпуно независно од постојећих већ административних граница. У резултату постала је таква преплетеност ових савеза, да је закон 1888. г. морао поставити у нарочити задатак Дирекцији Лок. Управе (*Local government Board*) нову расподелу савеза, са увођењем ових могућности у оквир округа и грофстава. Од ових самоуправних тела **окрузи** су били намењени за грађење и одржавање путева, за увођење у живот неких санитарних мера, за школске потребе и т. д.; често пута и ови су окрузи излазили из граница грофстава, ма да су ова била такође виша самоуправна и административна тела. На име, **задатак грофстава** био је двојаки: 1) **задовољавање нарочитих државних потреба**, као што су: чување тишине и реда у земљи, за што је грофство морало садржавати милицију, а у оквиру грофства дејствовале су чувене енглеске мировне судије, — и то у својству појединог судије и судских скупштина; такође грофство је било дужно вршити и парламенстке изборе; 2) са друге стране — као **самоуправно те-**

ло — грофство је морало задовољавати и локалне интересе, на име: градити и одржавати главне путеве и мостове; дизати школске зграде и домове за локалне потребе, склоништа за сиротињу, а главно спроводити санитарске мере и бринуту се свестрано о народној настави; на крају, вароши и градови (boroughs) — имали су своје засебне опширне задатке: од организације варошке полиције, азила и болница за лудаке — до разноврсних школа, библиотека, музеја и т. д.

Нарочита особина Енглеске је у томе, да су у циљу задовољавања свих ових локалних потреба, као код појединих парохиа, тако и код савеза ових, округа и грофстава и малих и великих вароши и градова, уведене раније засебне за сваки предмет делатности, локалне порезе, које су је расподељивале на исти начин и систем, као и порез у корист сиромашних; али постепено расподела ових реалних пореза стала се вршити заједно, тако да су ове у ствари биле уједињене или консолидиране са порезом у корист сиромашних, или тачније ове засебне порезе (>rates<), од којих је свака намењена била нарочитом циљу, биле су израчунате у процентуалном односу према основној порези у корист сиромашних. Тако сада на исти порез (rate-able value) задовољавају се у грофствима више од 40% локалних потреба. Просечна пореска стопа од свих ових засебних, али консолидираних локалних пореза, сачињавала је пре рата 6—7 шилинга од фунте стерлинга прихода, т. ј. 30—35% од чистог пореског прихода.

После рата размер стопе се повећао више него за два пута. Просечно за целу државу, у 1922 г., она је износила 14 шилинга 7½ пенса, што чини готово 73% од пореске основице. Од 1923 год. ова је стопа почела да се смањује и у 1924/25 год. снизила се до 11 шилинга 8½ пенса од фунте дохода или на 58,65% од пореске основице. Општа сума ових непосредних пореза (local rates) донела је у 1904/5 г. за Енглеску, Шкотску и Валис 59,533.000 фунти стерлинга, око 80 милиона фунти у 1913 г., а у 1924/25 г. 161,100.000 фунти и у 1926/27 г. — 189 милиона фунти, пошто је пореска стопа поново порасла до 12 шил. 5½ пенса од 1 фунте дохотка, што износи 3 фунте 13 шилинга и 3½ пенса на главу становништва. У градовима и варошима пореска стопа постала је још виша — до 20,25 и 32 шилинга од 1 фунте чистог прихода; на главу једног становника у градовима пореско оптерећење износи 19 фунти, а у Вестминстеру 31 фунту 17 шилинга, што је врло тешко притискивало индустријско становништво у варошима.

Осим таквих непосредних локалних пореза (local rates), енглеска самоуправни тела узимају и неколико врста такса, које је рани-

је држава узимала за себе, као на пример таксу за дозволу држања кафане, за дозволу ситне трговине алкохолним пићима и дуваном, таксу на лов, на ношење оружја, на држање паса, на кола, на мушку послугу, на вршење лиценцијација и т. д.

Уведени су негде и посредни порези, на пример у Лондону трошарина на вино и угаљ. Најзад, осим самосталних пореза и такса, самоуправни тела, нарочито већа, почела су да добијају рада и велику новчану помоћ од Државе у облику како општих субвенција, тако и нарочитих дотација на посебне расходе (grants in aid). На име, после реформе локалне управе 1888 г., у корист локалних самоуправа у виду општих субвенција био је намењен нарочити државни фонд, у који су улазили: 1) половина пореза на наслеђа покретне својине и капитала, а од 1894 г. — после реформе овог пореза — 1,5% од капиталне суме таквих наслеђа; 2) допунски порез на пиво и шпиритус и 3) директне дотације из средстава државне благајне. Од ових извора добила су самоуправни тела у виду субвенција и дотација у 1880 г. — 6 мил. фунти, у 1890 год. — 7 милиона, у 1907/8 20,6 мил. ф. ст., у 1924/25 г. — 81,7 мил., а у 1926/7 г. — око 95 мил. фунти ст. — што је износило већ око 30% од општих прихода самоуправних тела.

Расподела субвенција између појединих грофстава врши се, у главном, пропорционално наплаћеним на њиховој територији сумама; са своје стране грофства после задовољавања својих расхода, остатак расподељују између дистрикта (округа) и општина (парохиа).

Са друге пак стране Држава је примила на себе, у виду дотација, — извесни део нарочитих локалних расхода, као на пример — расхода за народну просвету, у суми до 32,3 мил. фунти стерлинга у 1927 г. Расподела ових додатака врши се према учешћу самоуправних тела у расходима на просвету, при томе ови додаци расту за сиромашније општине и савезе ових општина. Држава је такође примила за свој рачун 50% од инвестиционих расхода на профилактичне хигијенске институте, 75% — расхода на антитуберкулозне институте, 50% — од расхода по одржавању већих путева, а у последње године — и по грађењу јефтиних станова. Дакле укупно од субвенција и дотација самоуправни тела сада добивају око 95 мил. фун. ст.

Најзад, самоуправни тела, нарочито вароши, добивају извесне суме и од муниципалних предузећа, као што су: водоводи, кланице, осветлење са луфт-гасом и електричне централе за осветлење и за трамваје. Интересантно је при томе забележити, да код неких вароши плата за електрично осветлење расподељује се не према потрошеној

енергији, но према закупној вредности станова — у циљу што вишег проширења електричног осветљења међу сиромашним становништвом. Према томе, чиста зарада од ових предузећа није велика: тако у 1924/25 г. она је износила само 2,4 мил. фун. стер.

Треба још напоменути, да у Енглеској постоји велики покрет за реформу локалних финансија, у циљу увођења новог пореза на ренту од земљишта и рудника. У 1910 години Лојд Џорџ је делом остварио ову идеју, али у виду нових државних пореза на земљиште (land taxes) и то: 1) пореза на незаслужени прираштај вредности земљишта (increment value duty); 2) на зграде, које фармер или кираџија мора бесплатно уступити сопственику земљишта по свршетку закупа или кирије (reversion); 3) на ренту од рудника и 4) на празне плацеве високе вредности у варошима и градовима, а такође и у предграђима. Овај порез на земљишта износи пола пенса од фунте процене вредности земљишта, ако последње кошта више од 50 фунти за акр. Земљишта, чија укупна вредност не премашује 500 фунти стер., сасвим су слободна од пореза, као и вртови до 5 акр. и земљишта јавних и благотворних установа. Порез на руднике узима се од сопственика у размери 5% од плате, која му се плаћа за право добивања минерала или метала. Порез на прираштај вредности узима се у размери 20% од прираштаја, који премашује 10% првонамачне вредности: наплаћује се овај порез код физичких сопственика при продаји, давању под кирију на рок више од 14 година или при наслеђу; код правних лица овај порез наплаћује се сваке 15 год. Порез на зграде и мелiorације, које добива сопственик земљишта од закупца, исплаћује се по свршетку дугорочног (више од 21 године) закупа, у размеру 10% ове нове вредности.

Главни циљ ових нових пореза је био у процени самог земљишта, без зграда и мелiorација (Cleared site value), да би доцније могла бити спроведена реформа локалних финансија на основи опорезивања не само кираџија и закупца, но и самих сопственика земљишта према његовој ренти и њеног прираштаја услед пораста становништва и целокупне културне делатности Државе и локалних Управа.

Према податцима о самоуправним телима у Енглеској и Валису за 1924/25 годину, укупни расходи ових установа износили су: 425,171.000 фунти ст., од чега 70,331.000 били су добијени од зајмова а 354,840.000 фунти од следећих главних извора:

1. од локалних пореза и такса	141,977.000
2. бруто зарада од предузећа	131,121.000 и
3. од државних субвенција и дотација	81,742.000

У 1925/26. г. локални порези и таксе довели су самоуправним телима за 19,2 мил. ф. стер. више, на име 166,1 мил. ф., док је Држава добила од својих пореза и такса 693,4 мил. ф., тако да је локално пореско оптерећење саставило од укупног — 18,33%, а државно 80,67%. Општа сума дугова ових самоуправа износила је крајем 1924/25. г. — 864,882.000 фунт., у томе је било не амортизованих још зајмова за грађење кућа са јевтиним становима — 219,485.000 и за канализацију и водове — 148,059.000.

Што се тиче расхода самоуправних тела у истој 1924/25. г., они су били намењени овако (укључно са анuitетима по одговарајућим дуговима, али без нових капиталних расхода):

1. на начелну просвету	58,7 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	32,5
2. на више школе	15,1 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	6,2
3. на лекарску помоћ и хигијенске потребе	32,8 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	3,4
4. на грађење кућа са јевтиним становима	18,1 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	7,5
5. на сиромашне људе	31,4 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	1,2
6. на умоболне	8,1 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	1,0
7. на путеве и мостове	45,8 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	13,0
8. на издржавање полиције и ватрогасаца	19,1 мил. ф. ст.
(У томе од државних дотација)	9,1
9. на одржавање самоуправних предузећа	128,7 мил. ф. ст.
	357,8 64,9

Заустанемо се на крају, на организацији енглеских самоуправних тела и надзору над њима од стране централних установа.

Основу енглеских самоуправних тела чини парохија или приход (Parish) чију управу (Parish council) бирају сви њени становници, који плаћају непосредни порез (т. зв. Vestry). Поједини приходи или парохije могу се сакупити у нарочите савезе, тако на пример постоје савези за помоћ сиромашнима, савези за грађење и одржавање путева (т. зв. Highway districts). Виша самоуправна тела су грофства. Ових у Енглеској и Валису има 62, рачунајући ту и Лондон, који чини засебно грофство. На челу грофства стоји изабрани Савет (County Council), осим тога могу бити изабрани засебни одбори, али чланови Савета и Одбора не добијају никакву плату. Услед тога ови чланови бирају се обично из врло имућних људи у грофству. Осим тога једна трећина одборника грофства бира се не на три године, као остали чланови Савета, него на шест: то су т. зв. Алдермени. — Даље,

осим Лондона, сва остала грофства деле се још на дистрикте — санитарне или обичне — варошке и сеоске. Градски дистрикти (Municipal boroughs) имају пуну аутономију и бирају сваке четврте године градску управу, мера града и надзорнике над домовима за принудни рад (Work houses); нарочита права имају градски завети и у погледу санитарске делатности и школског дела. Уопште, треба нагласити, да енглеске самоуправе, као историјске вековне организме, у многоме врше и државне послове, а не само самоуправне.

Што се тиче надзора над њима, овај у главном оствара Дирекција за Локалну Управу (Local Government Board). Ова Дирекција контролише све здравствене самоуправне установе, помоћ сиромашнима и, у споразуму са канцеларом државне благајне, — локалне финансије, као и пензије старим радницима по закону 1908 г. и расподељују дотације за грађење јевтиних станова. Иста Дирекција одређује границе нових локалних савеза и решава сва питања односно локалних избора. Али ипак, њено право контроле зависи, у главном, од тога, колико она расподељује међу самоуправама државних субвенција и дотација. Директно право мешања у локалне ствари она нема, и може само тужити суду неисправне — самоуправне савезе или њихове функционере.

Такође неку врсту контроле и надзора над самоуправним установама врше и друга државна Министарства: Министарство Унутрашњих Дела (Home Office) — над полицијом, Министарство Трговине (Board of Trade) над самоуправним предузећима (Trading Enterprises) за воду, гас, електрику и трамваје; Министарство просвете (Board of Education) — над народном просветом; Пољопривредна Дирекција врши надзор над трговима и стојарством; на крају Министарство Народног Здравља (Ministry of Health) има надзор над свима мерама за побољшавање здравља становништва и за осигурање радника на случај болести. Али надзор и контрола ових Министарстава састоји се у главном у виду издања разноврсних правилника и одобравања аката локалним самоуправама, када то допушта закон или услови за расподелу дотација и субвенција.

Такво је било стање енглеских самоуправа и њихових финансија, које је чувени енглески Министар Финансија Гошен одавно још назвао „хаотичним“ — и због преплетања међу собом саме територије и компетенције разних самоуправних надлештава, и због нагомилања општинских специјалних пореза (»rates«) и уопште незадовољавајуће организације и управе, и финансија. Потреба реформе самоуправе осећала се већ дуго времена, па ипак енглески конзервативизам одуговлачио ју је.

Прва реформаторска мера за самоуправне енглеске финансије била је предузета још актом 1925 године, т. зв. »Rating and Valuation Act«. Овај је акт покушао да обезбеди бедне приходе у комшилуку са богатим варошима, на име — да уједини једне и друге у фискалном погледу, предавши вршење свих функција код њих у вишу над њима установу — грофство, и заменивши многобројне специјалне локалне порезе — (»rates« — јединим општим порезом — »general rate«. Са друге стране, биле су реформисане и пореске власти, на име бивши „порески надзорници“ у приходима (»Overscers«) били су замењени нарочитим локалним пореским одборима, састављеним на више демократски начин, а којима је био постављен задатак нове процене свих објеката порезивања — „видне сопствености“.

Али још раније ове мере, при повећању државних субвенција и дотација, у 1927. г., било је покушано са олакшањем локалног опорезивања пољопривреде, т. ј. фармера и то скоро за 75% њиховог укупног терета од локалних дажбина. Затим, у 1927 г. тадашњи Министар Финансија конзервативне владе, г. Винстон Черчил, објавио је у своме буџетском говору (Budget Speech), да он намерава, ако добије буџетске сувишке, да олакша баш нарочито терет од самоуправних дажбина.

Али на крају закон од 27. марта 1929. г. т. звани »Local government Act de 1929«, — као и закон од 10. маја 1929. г., намењени специјално за Шкотску, у циљу спровођења и тамо локалне реформе, — спровео је одавно очекивану реформу и самоуправних надлештава, и самоуправних финансија.

Према овој закону, бивши самоуправни приходски надзорници и стараоци над сиромашнима укинута су и замењени у сваком грофству нарочитим Одбором за јавну помоћ становништву: »Public Assistance Committee«, у који улазе не само изабрани од грофства чланови, већ и лица, постављена од стране Министра здравља. На такав начин ова грана самоуправне делатности претворена је у једно мешовито надлештво у грофству, полу-самоуправно, полу-државно.

Даље, на Савет грофства (Council) прелазе све функције бивших дистрикта (округа) и то: и за школе, и за санитарну и хигијену, и за путеве, — према томе без разлике, били то раније дистрикти варошки и сеоски. У исто време муниципални градови добили су од бивших дистрикта послове по вођењу материкуларних спискова и књига.

Са друге стране уведене су знатне промене и у самоуправне финансије, нарочито у погледу смањивања значаја и терета бивших приходских дажбина — »rates«, а мало од њих је сада сасвим ослобођено пољопривредно земљиште, и само куће за становање

могу још остати објектом локалних дажбина. Такво олакшање пољопривреде од локалних дажбина изазвано и њеним тешким стањем у Енглеској, и врло малим бројем укупног селског становништва, које не премашује у Енглеској 1,200.000. — Такође је олакшан терет локалних дажбина и за **индустрију** и то у размери 75% код следећих грана производње: полуфабриката и фабриката из сирових материјала и добивања угља. Трговине, банке, осигуравајућа друштва, саобраћајна предузећа и т. д., такође и водоводи, фабрике гаса и електрике нису ослобођене од локалних пореза. Зато су ослобођене и све железнице, које су у Енглеској приватна предузећа. Све ове олакшице коштаће самоуправе у суми око 24,000.000 фунти. Међутим сву ову квоту, као и 16,000.000 фунти, које је Управа већ издавала самоуправним телима у виду дотација, — она прима на себе, као субвенцију — у општој суми од 40 милиона фунти и још нових 5 мил., са ревизијом ове суме субвенције од 45 мил. фунти кроз следећих 3, даље — 4 и затим сваких 5 година.

На такав начин створен је у Енглеској **општи фонд** (fonds commun), за чије образовање је намењено повећање царине са 4 пенса по галону увезеног петролеума — овог главног конкурента енглеске угљене продукције, која се увек налази у кризи. Али од ове царине може се очекивати само око 17 мил. фунти, остала сума субвенције од 28 мил. остаје на терету општег енглеског буџета, а пошто је Држава и раније већ издавала од њега 16 мил. у виду дотација, — нови терет за њу изнеће 12 мил. фунти.

Што се тиче расподеле ових субвенција међу самоуправама, она је врло компликована. У прву главу примају ове субвенције грофства и приравњени њима градови. Рас-

подела субвенција међу њима врши се према општем броју становништва, али такође узимајући у обзир: број деце до 5 година, број незапослених радника и количину километара већих путева на издржавању грофстава, као и опште знаке благостања, јер субвенције морају бити додељене у већој суми сиромашнијим деловима земље. На крају, при расподели буду примљени у обзир и стварни губитци појединих грофстава, а главно — градови од замене ранијих дотација субвенцијама и од ослобођења низа имања од локалних дажбина: сви такви губитци морају бити надокнађени сем при новој расподели субвенција у прву главу.

Ма да новим субвенцијама самоуправе могу располагати слободно, ипак нови закон повећава контролу Државе над самоуправама и опуномоћује ју за смањивање суме субвенције, ако поједине гране делатности самоуправа — у погледу бриге о народном здрављу, о путевима и т. д. — не показују доста успеха, или се примећују сувишни трошкови и расипање новца.

Цела реформа мора бити извршена постепено, од 1. октобра 1929. г. — за ослобођење од самоуправних дажбина и од 1. априла 1930. г. — за остале мере, али ипак тако, да само у 1947. години, т. ј. кроз 17 година, цео овај план буде коначно спроведен.

Таква је нова енглеска локална реформа. Она повећава и државне субвенције самоуправама, али у исто време и државну контролу над њиховом употребом, и у томе се Енглеска приближава осталим европским земљама, јер, — како је то било наведено у уводу, — између државних и локалних функција и расхода не могу бити никада спроведене пуне границе.

(Наставиће се)

Инж. Андра Матић,
шеф Возног парка О. Г. Б.

Чистота градова

-- Са изложбе у Штутгарту и Дрезди, Немачка --

(Наставак)

Највећа пажња управе Возног Парка усредсређена је на сузбијање прашине нарочито по улицама, где је аутомобилски саобраћај интензиван. Ово се врши делом поливањем улица водом, делом водом помешаном са лужастим растворима и растворима хигроскопских соли или тером. Поливање се простире на све градске улице, а делом и на државне друмове. Главне и саобраћајне улице поливају се 3—4 пута дневно; остале се поливају 2 пута дневно и то ауто-прскалицама најновије конструкције од 5000 лит. запремине, а улице пак које имају трамвајске колосеке, поливају се трамвајским прскалицама.

Да би се за дуже време сузбило развијање прашине по улицама и да би се она везала, употреби се годишње око 500 тона препарата који везују прашину. Овде се узима обично хлоркалцијум и хлормagneзијум, делом у кристализованој, а делом у течной форми. Осим тога, овде налази примену и тер. Ова средства су се показала као најбољи помагач у борби против прашине, а нарочито хигроскопске соли и њени раствори.

ЧИШЋЕЊЕ СНЕГА

Да би за време снега и леда сигурност саобраћаја била како треба, мора се при великом снегу што брже очистити коловоз и стазе, како би се и тада одржао нормалан саобраћај. Стазе и тротоаре мора очистити сваки сопственик пред својим имањем, а стазе и тротоаре, који пролазе дужином јавних места, чисти сам Возни Парк ручним саоницама за скидање снега. Коловоз се чисти од снега моторним плуговима, смештеним на предњем делу аутомобила, или вученим од аутомобила.

И служба радника мења се, кад се врши чишћење снега, на тај начин, што се образују мале групе од 5—10 људи са којима ради и 1 стари изучени радник. Овакве групе одмах

се упућују на важне саобраћајне тачке, по припремљеном плану, и оне раде без икаквог нарочитог надзора, а радна снага повећа се са 700 људи. Скупљене гомиле снега одnose се у канале или поточиће и то прво са живо-саобраћајних улица, затим са важних саобраћајних чворова, са трамвајских станица, пијаца и т. д.

Ту скоро узета је и једна машина за топљење снега, систем Hellmers, Хамбург, која се закачиће као приколица за ауто-електрокола. Она се ложи коксом, а промаја се ствара вентилатором, покретаним електричним мотором.

ПОСИПАЊЕ КЛИЗАВИХ ПОВРШИНА ПЕСКОМ

У свима реонима града, налазе се депоније са песком, за посипање клизавих површина. За посипање коловоза стоје на расположењу нарочите машине, које зими почињу рад обично у јутру у 3 сата, док лети оне почињу у 5 сати, и раде све до 18 сати, са одговарајућим одморима.

Површина улица у Штутгарту, које се чисте, износи:

Поплочане и асфалтиране улице	1,450.000 м ²
Стазе и тротоари	650.000 „
Макадам-улице	1,800.000 „

Чишћење улица, сузбијање прашине, чишћење снега, посипање против клизања у граду Штутгарту, стаје годишње 1,750.000.— немач. марака, или 4,65 н. м. на 1 главу становника.

ЧИШЋЕЊЕ ФЕКАЛИЈА

Кад је општинска управа града Штутгарта у 1873. год. узела чишћење фекалија у сопственој режији, одмах је предузела мере да се овај посао врши пнеуматичким црпкама. Фекалије су се употребљавале за ђубрење. У почетку јаме су се чистиле пнеуматич-

ким црпкама само у центру града, али упоредо са ширењем хигијенских прилика и у осталим деловима града, проширивао се и рад на чишћењу фекалија овим путем. Чишћење нужничких јама, од овог времена почев, морало се обављати апаратима и машинама, које нису смеле да развијају смрад, а транспортовање фекалија вршено је у добро заптивеним и затвореним судовима (цистернама). Од овога су се изузимали само они, који су са периферије сами износили фекалије и употребљавали их у пољопривреди. Доцније су купљени аутомобили са цистернама, у којима се помоћу једног компресора ствара вакуум и на тај начин црпе се фекалија. Овакав рад је хигијенски, те је и данас у употреби.

НАЈНОВИЈИ СИСТЕМИ ЗА ИЗНОШЕЊЕ КУЋЕВНОГ СМЕТЛИШТА

За сада постоје пет система, по којима се износи кућевно сметлиште, који су подељени према томе, како скупљајућа кола примају сметлиште:

- 1.) Слободно изручивање сметлишта;
- 2.) Полуслободно изручивање сметлишта;
- 3.) Мешовито изручивање сметлишта;
 - а) судовима, смештеним у становима,
 - б) судовима, смештеним у двориштима,
- 4.) мењањем судова за сметлиште (Wechseltonnen System).
- 5.) Изручивање сметлишта не развијајући прашину и смрад (Staubfreie-Entlerung).
 - а) судовима у двориштима, којима се служе све породице у кући (Tonnenumleersystem),
 - б) судовима у становима, којима се служе одвојено поједине породице (Kubelumleersystem).

По 1. систему, домаћице стављају отпатке у ма какве било судове (канте од петролеума, сандуке, кофе, лонце и т. д.) и кад им се ови напуне, износе их из стана и изручују у скупљајуће, опште ђубриште. Вубриште може бити у виду озидане или неозидане, поклопљене или непоклопљене јаме у дворишту; из већег лиманог или дрвеног сандука са поклопцима или без њих и т. д. Скупљајућа кола, која могу бити са поклопцима или без, зају од куће до куће; послуга улази у дворишта са ручним судовима (корпе, лимане канте и т. д.), лопатама и вилама; ваде из јама или сандука сметлиште; пуне њиме ручне судове и изручују садржину у скупљајућа кола. Кад се скупљајућа кола напуне, садржина се транспортује на главно ђубриште, где се лопатама истоварује, или, ако су кола снабдевена механизмом за извртање сандука, сметлиште се изручи на ђубриште извртањем.

Овакав рад је скроз нехигијенски, зато,

што је сметлиште у општим јамама и сандуцима под утицајем влаге (киша) подложно брзом трулењу; што се овде брзо множе гамади; што садржину преврћу пси, мачке, пацови и т. д. и преносе нечистоћу у кућу, на децу и остале становнике; што се утоваром у ручне судове сметлиште расипа и на тај начин загади ваздух, и преношењем кроз двориште и улице оно се растура и загади терен, од ђубришта до скупљајућих кола; што се изручивањем у скупљајућа кола загади околни ваздух, а прашина при изручивању пада на пролазнике, животне намирнице и т. д.; што и на дуварима очишћених јама и сандука стално остаје залеђено сметлиште, које је немогуће очистити или опрати, па стање остаје исто као и да су пуна сметлишта; напослетку, што се таква скупљајућа кола крећу кроз град недовољно затворена, те загаде у пролазу ваздух, а по неки пут растурају редом своју садржину.

Сл. 7. — Кола са лиманим поклопцима

Поред овога, овакав начин рада је врло скуп. Товарење сметлишта у ручне судове и изношење њихово до скупљајућих кола одузима много времена, јер се послуга враћа у двориште више пута, а само товарење у ручне судове је дангубан посао. Зато скупљајућа кола исте запремине и са истом послугом, по овом систему, једва да направе 2 туре дневно, док по осталим модерним системима иста та кола праве 6—8 тура на дан. Ради тога, по овом систему, ради много већи број скупљајућих кола са одговарајућим, већим бројем радника.

По 2. систему опет домаћице своје отпатке стављају у ма какве судове. У тачно утврђено време и одређени дан наилазе скупљајућа кола пред поједине домове. Кола су израђена из лиманих сандука са лиманим поклопцима, који се тачно затварају, (сл. 7) или са завесама, које су по доњој својој ивици отежане оловом (сл. 8.). У ово време домаћице износе своје разноврсне, пуне судове на ивицу тротоара; послуга их подиже и изручује у скупљајућа кола. Празне судове домаћице уносе натраг у своје станове и према увиђавности оне их оперу, или не. Из слика

ових скупљајућих кола види се, да се донекле, приликом изручивања сметлишта, ублажи прашина и смрад, али не сасвим, те се зато овај систем и зове **полуслободно изручивање сметлишта**.

У хигијенском погледу овакав рад је много бољи од првог, што су овде сасвим отпале опште јаме и сандуци; што је развијање прашине и смрада, при изручивању у скупљајућа кола нешто ублажено; што је отпало развлачење сметлишта по дворишту; и што су напуњена скупљајућа кола тако затворена и осигурана, да у пролазу кроз град не загађују ваздух и улице. Ипак, при изручивању, сметлиште се растура из обично пре-

Сл. 8. — Кола са завесом

пуних судова, те загади доста тротоар и улицу.

Овакав начин рада није скуп зато, што послуга не дангуби, као код 1. система, за време утовара у ручне судове; не дангуби улажењем и излажењем из дворишта, него сметлиште одмах са тротоара изручује. Ефекат рада код овог система је врло добар.

По 3. систему, домаћице стављају своје отпатке или у прописане или у разноврсне судове. У тачно утврђено време и одређени дан наилазе скупљајућа кола пред поједине домове. Кола су израђена из лиманих сандука са лиманим поклопцима и са затварачима, који не дозвољавају да се развија прашина и смрад (сл. 9). Поред ових кола овде налазе примену и кола са завесама, као и код 2. система, која затварају отворе за изручивање сметлишта (сл. 8). Своје судове опет износе домаћице на ивицу тротоара. Послуга са скупљајућих кола изручује их у сандуке за утовар, тако, да прописане судове изручује преко затварача, а непрописане испод обичног поклопца. Ако су скупљајућа кола са завесом, онда се и прописани и непрописани судови изручују преко завеса.

Као што се види, овај систем налази примену у оним градовима, где нису сви станови снабдевени прописаним судовима.

У хигијенском погледу, овај систем рада је много бољи од 1. и 2., пошто овде има и таквих судова, који се изручују преко затварача и који не дозвољавају развијање прашине и смрада.

Рад није скуп из истих разлога, који су наведени код система 2.

Овде ваља напоменути, да се овај систем употребљава и са судовима, смештеним у двориштима, од којих су неки прописани, а неки непрописани. Рад је, дакле, исти као и са судовима, који стоје по становима, само са том разликом, што ове судове износи и уноси сама послуга скупљајућих кола, те је и рад нешто скупљи од горњег.

Сл. 9. — Кола са затварачима и поклопцима

По 4. систему, у двориштима су постављени једнообразни судови (округли, четвртасти или у доњем делу око данцета — округли, а горе — око поклопца — четвртасти). Домаћице једне зграде износе из својих, ма каквог облика судова сметлиште и сипају га у судове у дворишту, који су снабдевени покретним поклопцима и који морају бити стално затворени. Скупљајућа кола, која код овог система не скупљају сметлиште, него пуне судове, излазе ујутру са натовареним опраним празним судовима, (сл. 10). Послуга, (обично 4 радника), узима са кола празне судове, уноси их у двориште, оставља их на место пуних, а пуне износи из дворишта и поставља на скупљајућа кола, на место празних. Пошто се ови судови на скупљајућим колима замене пуним, транспортује се сметлиште на ђубриште. Овде се судови изруче и одмах носе у перионицу на прање, одакле оштећени судови иду у радионицу на оправку. Скупљајућа кола добију из перионице празне судове, да са њима продуже даљи рад.

Прање судова врши се механичким путем. Унутрашње прање бива на тај начин, што се они прво напуне водом, да се загађени ђошкови раскиселе; затим се постављају на једно постоље и цилиндричном четком, која је смештена на једном ротационом врету, врши се унутрашње прање, уз додатак довољне количине воде, која у млазевима шиба око четке (сл. 10). Спољно прање судова бива такође једном цилиндричном четком

од пијасаве или мекане жице, причвршћене за једну еластичну осовину. Уз додатак довољне количине воде, у млазевима око четке, врши се спољне прање, (сл. 11).

У хигијенском погледу, овај систем је један од најбољих, јер се сметлиште, од момента кад га домаћица стави у суд, па све док се оно не изручи из суда на главно ђубриште, не преврће и не дира, и што бригу о чистоћи судова води сама управа Возног Парка те тај посао не зависи од акуратности и добре воље домаћице.

Овакав начин рада је доста скуп и то стога, што је потребан увек већи број судова него што је стварно потребно; што се судови

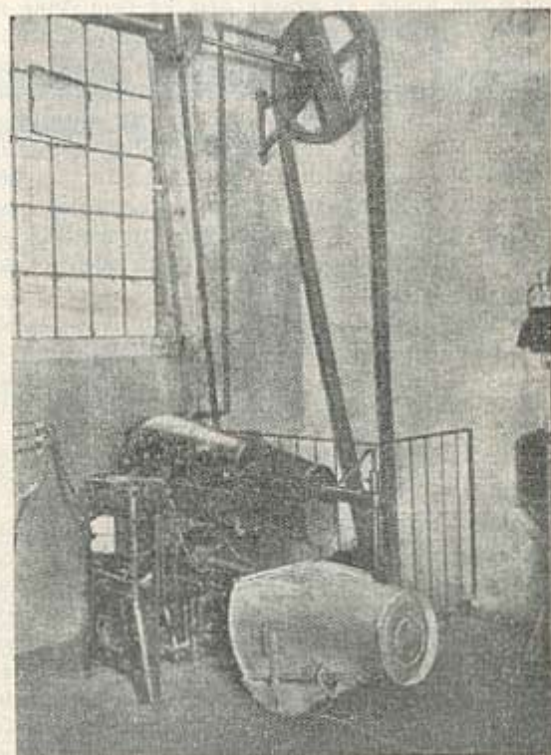

Сл. 10. — Унутарње прање судова механичким путем транспортовањем кваре и лупају; што је потребан нарочити персонал за прање судова; и што је истовар (изручивање) доста дангубан.

По 5. систему, домаћице своје отпатке стављају или у опште судове, постављене у двориштима, или у судове, постављене по становима.

а) По овом начину скупљајућа кола су снабдевена затварачима, који не дозвољавају развијање прашине и смрада. Сам рад организован је овако: За једна скупљајућа кола потребан је персонал од 6 радника. Радници иду на посао $\frac{1}{2}$ или $\frac{3}{4}$ сата пре скупљајућих кола, да за то време избаце, с обе стране улице, на ивице тротоара пуне судове из дворишта, добро поклопљене поклопцима. Величина судова је обично од 110 лит. да би их пуне могла износити два радника. За ово време од $\frac{1}{2}$ и $\frac{3}{4}$ сата свих 6 радника избаце на тротоар око 100—120 комада судова, што одговара запремини 11—13 м³ колика су скупљајућа кола. После овог времена долазе скупљајућа кола и 2 радника с једне, а 2 с друге стране улице узимају пуне судове и изручују их у скупљајућа кола. Друга два радника уносе празне судове у дворишта: један с једне, а други с друге стране улице и остављају их на своја места. Пошто се изру-

че сви изнети судови, кола одлазе на главно ђубриште, да тамо изруче садржину, било извртањем сандука за утовар, било погоном једне спирале, (систем „кука“) или окретањем цилиндричног сандука (цистерне) око уздужне осе. Док се скупљајућа кола баве на путу за истовар, на самом истовару и за време повратка са истовара, радници морају понова да избаце на тротоаре потребан број судова да се скупљајућа кола напуне. Оваким радом једна скупљајућа кола праве 6—8 тура за 8 сати непрекидног рада.

Сл. 11. — Спољње прање судова механичким путем

У хигијенском погледу овај систем је врло добар, јер се сметлиште изручује не развијајући прашину и смрад; сметлиште је у цистернама скупљајућих кола сасвим затворено, те се не кужи ваздух и околина, а изручене судове, према полицијској наредби, дужни су сопственици имања да држе увек у чистом стању. У двориштима судови стоје стално затворени поклопцима, тако, да се не могу овлажити и да се на тај начин убрза трулење, а приступ домаћим животињама и др. је онемогућен.

Овај начин рада је скупљи од свих оних система (било са прописаним или разноврсним судовима), код којих саме домаћице износе своје судове, припремне за изручивање, на ивицу тротоара. Али он је много јефтинији од система, по коме се судови мењају.

б) Место судова у двориштима, свака породица има свој прописани суд, обично од

30—35 литара запремине, да га може пуног носити један човек. Домаћине своје отпатке стављају директно у ове судове. У тачно утврђено време и одређени дан, поједине породице износе своје судове на ивицу тротара, да их послуга само од 4 раденика (2 с једне, 2 с друге стране улице) изручује у скупљајућа кола са више затварача, који не дозвољавају развијање прашине и смрада. Испражњене судове послуга оставља на исто место, да их поједине породице још истог тренутка склоне. Остали поступак је исти као и под „а“, изузев то, што раденици, који напуне једна кола, за време док се она баве на истовару, сада пуне друга скупљајућа кола, јер иначе за ово време они не би имали шта да раде. Према овоме у почетку рада раденици излазе одмах, заједно са првим скупљајућим колима, а тек после извесног времена, кад они заврше пуњење првих кола, долазе друга кола и за време док прва кола изврше истовар, они морају да напуне друга кола, да би затим опет могли да пуне први воз и тако редом.

Исти овакав поступак је и код осталих система (било са прописаним или непрописаним судовима), код којих своје судове сами чланови једне породице износе на ивицу тротоара.

У хигијенском погледу овај начин рада је истоветан са оним прошлим под „а“.

Овакав рад је нешто јефтинији од рада под „а“ зато, што судове не износе послуга, него то чине саме породице. Али кад се узме да један дом, према броју становника у њему, има по начину под „а“ 1—5 комада судова, а по начину под „б“ 3—15, може се одмах увидети да је уштеда врло мала, јер за време док се изнесе један суд из дворишта, треба готово исто толико времена, да се три мала суда изруче.

Из досадашњег излагања види се, да је 1., 2. и 3. систем нехигијенски, те су се они

задржали само још у оним градовима, где питање изношења кућевног сметлишта није решено или је само упола решено. Међутим, све оне градске управе, које су решиле питање изношења кућевног сметлишта, узеле су, један од последњих система, који су у хигијенском погледу најбољи и то:

Систем мењања судова (Wechseltonuensystem), или

Систем изручивања сметлишта не дижући прашину и смрад из судова, постављених по двориштима (Staubfreie Entleerung — Tonuenenumleersystem).

Систем изручивања сметлишта не дижући прашину и смрад из судова, постављених по становима (Staubfreie-Entleere Kubelumleersystem).

ВОЗОВИ ЗА ТРАНСПОРТОВАЊЕ И СКУПЉАЊЕ КУЋЕВНОГ СМЕТЛИШТА

За мање градове употребљавају се кола са запрегом. За веће и средње градове употребљавају се искључиво аутомобили и електромобили. Аутомобили долазе тамо, где је терен брдовит, а ређе где је он раван, док се електромобили виђају по градовима, где је терен раван или са малим нагибима улица. Аутомобили на стрмим улицама раде исто тако добро као и на равним, јер се простим мењањем брзине аутомобил прилагођава терену, док електромобили, чији мотори добијају електричну енергију из акумulatorа, нису за стрме улице, пошто капацитет акумulatorа нагло опада, кад се мотори јако оптереће (уз брдо).

И обична кола са запрегом, и аутомобили и електромобили имају нормалне доње колске построје (рам или шасију), а разликују се од осталих возова само по горњем колском построју (сандук за утовар), који су специјално подешени за скупљање и транспорт кућевног сметлишта.

(Наставиће се)

Јован Ђорђевић, професор историје

Београд престоница нове државе Србије

-- (Педесет година из историје Београда) --

(Свршетак)

XIII

У другој половини 1811. године Русији је било јасно да ће на њу напасти француски цар Наполеон. Међутим, она је била у рату са Турцима. Стога је, по наредби свога цара командант руске војске, генерал Тутузов гледао да се што пре измири са Турцима. И октобра 1811. год. он одржа велику победу над турском војском, али одмах понуди и мир томе побеђеном команданту турске војске. Преговори су почели у Ђурђеву (на Дунаву у Румунији). У почетку је изгледало да ће брзо доћи до уговора о миру. Али за то време су Француска и Аустрија настојавале у Цариграду да султан не прими оне услове и границе које Русија тражи. Стога је турски султан одбио да прихвати услове које су Руси предлагали, а нарочито оне који су се тicali Србије, јер је ова била, као руска савезница, такође у рату са Турцима. И кад Наполеон уговори савез са Турском и Аустријом (марта 1812. год.) Русија је схватила свој тежак положај. Стога су Турци седам месеци одуговлачили свршетак уговора о миру. Турски се је султан бојао од Аустрије да не заузме део Србије са Београдом, а није веровао у осигурану будућност Наполеона, тога новајлије међу владарима, те најзад пристаде на мир са руским царем. Мир је потписан у Букурешту 17. маја 1812. год. — „Букурешки мир“. По овоме миру Русија врати Турској освојене њене области у Азији, а у Европи Влашку и Молдавију до реке Прута. Тако Србија би одвојена од руске границе, на којој је била пуних пет година.

За Србију Русија уговори, 8. тачком овог уговора ово: Србима султан прашта што су се дигли на њега и нико их не може узнемиравати за оно што је дотле било; даје им се да сами, са кнезом на челу, управљају унутрашњим својим пословима у дотадашњим границама земље; да плаћају умерени данак, и да га сами скупљају од народа и

предају Турској; да се поруше сва нова утврђења саграђена у њиховој земљи за време овога рата; у старе градове (утврђења) турска ће се војска уселити да их чува као што је било и раније. А уређење Србије турска ће влада извршити споразумно са српским народом.

Ово је први међународни уговор после скоро пуних пет векова, којим се Србија, као засебна, аутономна целина, издваја из Турске и признаје јој се засебан, међународни положај. Њиме је, дакле, ударен темељ обновљеној држави Србији. Руси нису били задовољни оваквим уговором, али су га морали примити, јер је Наполеон са великом војском већ био упао преко руске границе, у Русију. Ни Срби нису били задовољни тим миром те и послаше посланика (Јакова Ненадовића) главном команданту руске војске на Дунаву да изјави: да Срби не могу да приме одредбу уговора: да Срби са Турцима сами уговоре уређење земље, јер се то извршити не може, и да с њима, после толиког ратовања, не могу заједно живети. Јаков Ненадовић се је вратио од главног команданта руске војске убеђен да се сада мора да поштује тај уговор, јер је Русија у великој опасности од Наполеона. Стога, и ако Срби нису били потпуно задовољни тим условима, Кара-Ђорђе посла посланика Куршид паши, главном заповеднику турске војске према Србији, у Ниш (августа 1812. год.) ради споразума о начину извршења уговора. Али су Турци, по свом обичају, оклевали, налазили разне изговоре и продужили преговоре пуних осам месеци после закључења „Букурешког уговора“. Како је пак Русија у рату са Наполеоном страдала, јер се руска војска повлачила ка Москви, турски султан затражи од Срба: да се српски народ врати у онакав положај у каквом је био пре 1804. год. без обзира на све преговоре, на сва давана обећања па и на сам Букурешки уговор. Дакле, да Срби буду

„раја“ као што су и били, да градове предаду, шанчеве поруше, топове и ситно оружје да предаду и неплаћени данак за десет година исплате. Срби на ово нису могли пристати и султан нареди да његова војска са три стране (из Босне, преко Тимока и од Ниша) крене на Србију (првих дана јуна 1813. г.).

Срби су се бранили али се нису могли одбранити. У ово је доба био свуда овладао страх и клонулост духа. Толико пута показана уметност и храброст у дотадашњим ратовима, оставила је била српске старешине, при помисли, да су сами без ичије помоћи и заштите према толикој сили турској. Кара-Ђорђе је дошао у Београд и руски претставник му је саветовао да се привремено склони из земље док пређе турска најезда. Јер, говорио је Недоба, Турска не може уништити Србију као државу, а може је само поробити и опљачкати. Немајући довољно ни муниције ни наоружане војске да би се могао бранити или затворити у београдски град, и дуго га бранити, Кара-Ђорђе је са породицом прешао у Земун (21. септ., 3. октобра 1813. год.). Са њим су тада прешли руски претставник Недоба, београдски митрополит Леонтије, архимандрит Филиповић и још неке војводе. За њим су прешли и многи становници Београда са драгоценостима и покућанством које су могли понети. А многи су се разбегли из Београда у унутрашњост земље, у збегове. Сву артиљерију из града београдског су извукли, пренели у унутрашњост и закопали. Магацине и многе зграде у доњем граду су запалили и уништили. Том су приликом запаљени и неки делови саме вароши београдске те су изгореле многе куће и дућани.

Три дана је остао Београд без одбране па су Турци ушли у њега (7. октобра 1813. г.).

Аустријске власти су врло ружно прими-ле Кара-Ђорђа и остале војводе. Одмах их позатвараше по разним местима само да би се одобрили Турцима.

Обале Саве и Дунава биле су препуне српским избеглицама. Аустријске власти нису их хтеле пустити да потраже, у то јесење доба, склоништа код своје браће по српским селима и задржаше их у карантину на откритим местима под изговором да међу њима владају заразне болести. Тада је помрло много од тих избеглица, нарочито младићи и женска чељад.

Заузимањем руског цара Кара-Ђорђе и остале старешине се избавише затвора аустријског тек у јесен 1814. год., пређоше у Русију и настанише се у Бесарабији, где су живели о трошку руске владе.

Кад Турци заузеле Србију вароши и села бејаху готово пуста јер се и народ и војводе, што остадоше у земљи, беху разбегли по планинама и гудурама у збегове. Турци су се у први мах страшно светили над покоре-

ном „рајом“, убијали су мушкарце изнад петнаест година старости, а жене и децу су одводили у робство и као робље продавали. Тако су једном, (првих дана месеца октобра) турски војници довели у Београд 1800 поробљених Српкиња и деце. Одавде су их одводили ка Цариграду и у Азију и продавали по градовима. Али убрзо врховни заповедник турске војске, Куршид паша, заустави ово убијање и робљење јер увиде да опустела земља неће донети никакве користи ни султану ни Турцима. Стога забрани Турцима, који су за војском појурили у Србију, да народ злостављају. За тим објави народу прогласом (31. октобра 1813. год.) да му је султан опростио за буну противу њега и позва га да се враћа на своја напуштена огњишта.

Тада су многи заробљени старци, свештеници, калуђери, кнезови и кметови пуштени из затвора и послати заједно с Турцима у нахије да народу објаве цареву милост, да их позову да напусте збегове и да се слободно врате својим кућама. Кад се чуло за ову царску милост многе су се избеглице вратили из крајева преко Саве и Дунава не гледајући ни на рђаво, зимско време, ни на опасности због велике воде. Паша Куршид је разаслао и своје војводе да иду по земљи да умирују народ и постављају му старешине. Први је се паши предао кнез београдске нахије Аксентије Миладиновић. По том је паша њега одредио да са његовим командантом коњице, дели-агом Серчесмом пођу по нахијама и народ умирују. Тако је Али-ага Серчесма прешао унакрст Београдски Пашалук и био је задовољан свршеним послом. Од својих постављених кнезова дели-ага Серчесма се највише спријатељио са Милошем Обреновићем који му се предао у селу Такову. Њега је Серчесма поставио за обор-кнеза Рудничке Нахије. При повратку Серчесма је позвао Милоша да дође у Београд да га претстави великом везиру. Милош је дошао (почетком новембра) и Куршид паша га је лепо примио и потврдио у звању које му је дао Серчесма.

Тада се предадоше Турцима и вратише у своје области пређашње војводе као: Арсеније Лома, Лазар Мутап, хаџи Продан Глигоријевић и други.

По наредби султановој Куршид паша, по умирењу Србије, оде у Сарајево, за везира од Босне, а у Београд, за пашу Београдског Пашалука дође Сулејман паша Скопљак (из Скопља-Вакуфа у Херцеговини). Кад је нови паша, Сулејман паша, дошао у Београд, он позва све кнезове из Београдског Пашалука да му дођу. Тада је паша поставио обор-кнезове за све нахије као и друге народне старешине. Том приликом је и Милош Обреновић утврђен у ранијем звању. Паша је свима кнезовима издао писмена постављења (бурунтије) и наредио им је да се сваки у својој нахи-

ји потруди да поврати народу поверење у нову управу.

Народ је се био преварио да ће нова турска управа бити, према обећању, блага и човечна. У Србију се вратише не само пређашње спахије и јаничари но и сви из ње истерани Турци, који су били у животу, и наследници помрлих Турака. Сва пређашња своја имања заузеше милом или силом. А ако су им куће или дућани били порушени или изгорели наплаћивали су се за претрпљене штете.

Неки почеше и убијати оне које су држали или дознавали да су им то причинили. Паша је уза се имао јаку војску и размести је по градовима. Ову је војску околина морала издржавати.

Не марећи за „Букурешки уговор“ и на његове одредбе о Србији паша удари врло велики порез на народ и Турци пођоше сами да га купе. Да би што више новаца прикупили, пашини су изасланици ужасно мучили и глобили народ. За тим паша нареди да се од народа покупи и ситно и крупно оружје те и том приликом многа зла починише по народу. Уз то је народ, по пашиној наредби, градове, путеве и мостове кулуком оправљао и по зими а кулчаре нису пуштали кућама по читаве недеље дана без одмене. Уза све ове невоље владала је у земљи велика глад. А за влада у земљи и куга, коју турска војска донесе те помре мноштво народа, нешто од глади али више од куге. Има забележено да је у Београду од куге, у мају месецу 1814. год. умирало свакога дана по 10—15 становника и мртваци су ноћу товарени у кола и бацани у Дунав. У јуну и јулу месецу зараза је била узела још шире размере. Само једног дана у јулу месецу оболело је 78 лица од куге.

Међутим, некако баш у то доба Наполеон је био побеђен у Русији и повлачио се са остатком војске ка Француској. Године 1814. јануара месеца водила је Русија, у савезу са Турском и Аустријом, које изневерише Наполеона, борбе у самој Француској. Наполеон је био побеђен, заробљен и послат на острво Елбу. Вест о поразу Наполеонову учинила је, те су Турци почели престајати са насиљем јер су се сада бојали Русије која би, ослобођена свог опасног непријатеља, могла да се окрене Турској и да затражи објашњење о Србији. Али и Срби су сазнали да је Русија сада прва сила у Европи, рачунали су на њену помоћ те и нису хтели да трпе турска насиља. У таквим се приликама и јави хаџи Продан Глигоријевић, један од Кара-Ђорђевић војвода, и позва народ на устанак противу Турака (други устанак, по реду). Народ се одазва и устанак обухвати пожешку, крагујевачку и део рудничке и јагодинске нахије (новембра месеца). Хаџи Продан позва све виђеније војводе па и Милоша Обреновића, да се придруже устаницима. Уз хаџи Продана

пристаде Станоје Главаш, Сима Паштранац и Тома Вучић-Перишић са Гужанима. Али кнез Милош се позиву није хтео одазвати. Шта више он и сам јави београдском паши за овај устанак и понуди се да помогне турској војсци, да се устанак угуши. Паша из Београда посла војску противу устаника, али упути народу и један проглас у коме јавља, да ће свима опростити учешће у овој буни, који се буду сами предали сем хаџи Продану. Уз турску војску пристаде и кнез Милош и устанак је био угушен. Не гледајући на пашин проглас народу, заповедник ове турске војске похвата многе знатније Србе (око 180) који су учествовали у буни, и у ланцима их одведе у Београд. Овде их, по заповести пашиној, посекоше (23. новембра 1814. год.) пред све четири београдске капије. Призор је био ужасан: искасапљена и онакажена људска телеса су остала по земљи неколико дана а око њих се скупљали чопори паса, којих је онда и у Београду као и у свакој турској вароши било много. А трнавског игумана Пајсија, његовог ђакона Авакума и још њих тридесет и пет су набили живе на коље на Калемегдану испред тврђаве. У страшним мукама ови су мученици на кочевима издахнули неко после два, три, па чак и после шест дана.

Како је овај устанак показао Турцима да у народу има још оружја, паша разасла Турке да га покупе, јер је се бојао новог народног устанка. Тражећи по кућама оружје они су отимали не само одело и новац но и посуђе и све друго што им је се допадало. А да би приморали народ да проказује и предаје оружје, и нарочито када би где посумњали да га има, мучили су људе најгрознијим мукама и вршили нечувена насиља: људе су тукли и везивали у кврге, метали под класе, вешали са камењем и с тековима о телу, пекли на ватри, живе набијали на коље и т. д. Ни жене, ни девојке па чак ни децу нису остављали на миру, чинећи разна бесчасна дела.

Међутим у ово доба се је држао саста-
нак великих сила да реше о француској држави — Бечки Конгрес. Конгрес је смањио Француску, Наполеонову државу, и оградио је увеличаним суседним државама, чији су владари помогли да се сруши Наполеон. Главну реч на овоме Конгресу имао је руски цар Александар I победилац Наполеонов. Стога се Срби и обраћају руском цару молбом, коју потписују, односно стављају своје печате, Глигорије Радојичић архимандрит манастира Благовештења, војвода Милош Обреновић, Лазар Мутап, Филип Петровић и Марко кнез крагујевачке нахије. Они моле и преклињу цара да их избави од насиља и грабежи турске. Такве су молбе слали и доцније. Ове је молбе носио у Беч прота Матеја Ненадовић, један од чланова српског одбора у манастиру Фенеку, у Фрушкој Гори, у Ау-

стрији. Због ових турских насиља је настало врење у народу. Око 20 марта одржан је тајни састанак у београдској нахији у селу Врећима код бившег капетана Петка. На њему су били Лазар Мутап, Арсеније Лома, Дринчић, Никола Катић и виђенији људи из других крајева, око 60 на броју. А баш у ово време Турци су спалили бившег ваљевског кмета Ранка, пекући га на ватри да им каже место где је војвода Јаков Ненадовић сакрио оружје и муницију; попа Танасија из Вранића довели су у Београд и бацили у затвор са целом породицом. У Београд су доведена три виђена човека из Гроцке, један је посечен а два су бачени у затвор. У Београду су Турци убијали сваког дана по 5, 6 или 7 Срба, које су доводили из унутрашњости Србије.

Видевши ову опасност Лазар Мутап, Арсеније Лома, Василије Павловић из Бајевца и други побегли су у гору са великим бројем народа. Народ насиља није више могао да трпи а све већа и већа нада у руског цара да ће му убрзо помоћи, храбрила га је на отпор противу Турака. И како му није друго остало, до или да се турчи или да га убијају, повео је борбу против Турака. Покрет је најпре почет у ваљевској нахији. Игуман Авакум из Боговађе и кнез Василије Павловић из Бајевца подигли су, првих дана месеца априла, сељаке из те нахије и отели од Турака Уб и Ваљево. Кнез качерске нахије, Арсеније Лома, готово у исто време, повео је борбу противу Турака у Јасеници, у Грузи и око Рудника. Он је очистио неке крајеве ових области од Турака али га у тој борби уби на превару један Турчин. Устаници и други виђенији људи из рудничке и околних нахија сматрали су да устанак није могуће зауставити. Како је на Цвети (11/23 априла) савирила црква у Такову, у рудничкој нахији, они су у знатном броју дошли тога дана на сабор у Таково. Ту су решили да се дигне општи устанак и понудили су вођство тадашњем оборкнезу Милошу Обреновићу. Милош је пристао и тако је почет нови устанак, трећи по реду, на Турке. Али је кнез Милош том приликом изјавио људима, који су се нашли око њега, да се они не буне противу султана него противу Турака зулумчара и противу Сулејмана паше Скопљака, чија насиља више трпети не могу. Паша је послао војску под својим помоћником, Пишир пашом, да устанак угуши. Овај је паша погинуо у борби са устаницима на Морави, близу Чачка и војска се његова растурила идући ка Босни, јер се у Београд није могла да врати. С њом су побегли и остали Турци из Чачка и Срби су град заузели (јуна месеца). Убрзо за овим побегли су и Турци из Крагујевца, те су и њега Срби заузели. По том су Срби, у року од месец дана, заузели Ужице, Краљево, Пожаревац и

Пореч. Извештен о борбама у Србији, турски султан је наредио те пођоше две војске на Србију, једна из Босне, преко Дрине, а друга из Румелије, преко Ниша. Али на раније молбе Срба, руски цар је баш тада, преко свога посланика у Цариграду, запитао султана: какав то рад води у Србији противно Букурешком Уговору? Због овога питања султан је и наредио својим пашама да се зауставе на Дрини и на Морави и да поврате ред у Србији не ратом но уговором. И румелијски везир, Марашли Али паша, успео је да уговори са кнезом Милошем уговор о завођењу нове управе у Србији (августа месеца). По савету Нарашли Али паше Срби су послали молбу султану преко својих посланика. У њој су молили султана: да смени београдског пашу Сулејман пашу Скопљака и удаљи из Србије а да им за београдског пашу постави Марашли Али пашу, који ће становати у Београду, а управљати по турском закону и по султановим наредбама; да Србима постави врховног кнеза који ће споразумно са пашом, да уреди земљу, да постави кнеза за сваку нахију; да им допусти слободу вероисповести, поучавање деце по школама; ношење оружја народу, да би се, у случају ако рђави Турци буду нападали земљу, могао бранити до доласка царске војске; одобрење да данак, према ферману од 1806 год., буде одређен у 800.000 гроша и да га од народа скупљају српски кнезови по нахијама.

Паша је у половини септембра 1815. год. био извештен из Цариграда да ће султан прихватити молбу народа и о томе је известио и кнеза Милоша (у половини октобра месеца). За тим је стигао из Цариграда ферман турске владе Марашли Али паши, којим га је султан поставио за пашу Београдског Пашалука и поверава му да он сам заведе у њему ред и поредак.

У очекивању пак да султан потврди народне жеље, изложене у молби, Милош је пристао на усмени уговор са Марашли Али пашом; паша је признао Милоша за врховног кнеза Србије; да уз муселиме у свакој нахији буде по један српски кнез, који ће с њима заједно судити Србима; да се у Београду оснује највиши Народни Суд под именом Народна Канцеларија, у којој ће седети 12 кнезова, из сваке нахије по један. Тој је Канцеларији био задатак да од сеоских кнезова прима данак и предаје га паши.

Паша је по том отпустио више од половине своје војске и са остатком тада кренуо из Тузле према Београду. На овоме путу је и добио поменути султанов ферман.

У Београду је одмах установљена Народна Канцеларија. На две недеље по свом установљењу она је свечано објавила народу уговорени мир између паше и кнеза Милоша. Мало доцније она је народу објавила и одла-

зак кнеза Милоша из Београда „да мир и слатку тишину међу народ уведе и утврди“.

Отеран је из Београда Сулејман паша Скопљак; устаничка војска је распуштена кућама и постављене су споразумно нове турске и српске старешине у Београду и у целом Београдском Пашалуку. На тај је начин повраћен мир у Србији. Али је све то било извршено на основу једне усмене погодбе између новог београдског паше и кнеза Милоша. Срби нису имали у рукама никаквих гаранција да ће тај мир и ред бити трајан. Осим тога они су желели да им се даду још и неке друге потребне повластице. У договору са пашом, кнез је одредио друге нове изасланике за Цариград и молио је турску владу да им те све повластице одобри и утврди једним ферманом.

Турци су по свом обичају одуговлачили те су Срби почели веровати да им они неће ни дати тражене повластице. Нерасположење је у народу због тога било велико и Милош нареди те се српски изасланици вратише из Цариграда (јануара 1816. год.). Да утиша ово незадовољство у Србији, турска је влада, убрзо за тим, упутила, као одговор на раније молбе српског народа, Марашли Али паши седам фермана у којима је било наређено: 1) да се царина наплаћује строго по тарифи и да се српски трговци не глобе; 2) да спахије узимају десетак строго по њиховим бератима; 3) да је сваком Србину слободно ићи и трговати по турској царевини; 4) да се пореза плаћа пола о Ђурђеву а пола о Митрову дне; 5) да војна посада буде само по градовима (тврђавама) да се из ње искључе јаничарске породице које су дотле чувале градове и чиниле зла народу и да се на њихова места доведу добри Турци из Румелије; 6) Турцима се забрањује да живе у Србији ван тврђава. Своја имања они могу продати или издавати под закуп другима; 7) да у градовима и паланкама буде уз турског старешину по један српски кнез ради отправљања послова и да се оснује један сталан Савет у коме ће свака нахија имати по једног представника и 8) да султан опрашта Србима све што су дотле згрешили и забрањује да им ико ма шта за то приговара.

Тим ферманима турска влада је остварила само један део жеља српског народа. Што се тиче установе врховног кнеза и права нахијских кнезова о томе није било ни речи у тим ферманима. И кнез Милош и његове присталице нахијски кнезови су имали да то очекују од милости султанове и његове владе те су и били снисходљиви према београдском паши и осталим Турцима у Србији. Кнез Милош је се тада решио да милом, молбом, стече права за себе и за народ а не као Кара-Ђорђе ратовањем.

Због права дата Србима у поменутим

ферманима неки Турци почињу продавати своја имања у Београду и напуштати Србију и ако на то нису приморавани ни од кога. Ну паша је и ово селење убрзо зауставио, јер су турске власти почеле да изигравају и наредбе у поменутим ферманима. Шта више, тада су се многи Турци вратили у Београд и од оних који су били избегли за време ратовања у 1815. години. Они су се насељавали на Дорћолу, међу Турцима који су ту били још од 1813. године. Неки су од ових Турака хтели да заузму неке дућане или куће под изговором да су били њихови и претили су да ће их силом узети ако им се добровољно не поврате. Сопственици, Срби или Грци, пак су се окружавали оружаним момцима и показивали су готовост да оружјем бране ту своју имовину.

У Београду су живели поред паше и сви други виши турски чиновници. Турска се власт осећала у пуној сили. Од српских установа ту је била Народна Канцеларија у једној згради близу саборне цркве и Митрополије. У њој су кнезови држали своје седнице а ту су и становали. У Београду је тада још српскога живља било мало. На стално борављење ту су могли остати само они који су могли да трпе круту, насилничку турску управу. Све што је било слободније и одважнијега духа склањало се подаље од Београда.

Турци нису допуштали Србима „раји“ да имају на својој саборној цркви ни крст на крову ни звона у звонари. До 1813. год. било је звона у тој цркви али су их Турци тада скинули и однели. Срби су сада тражили допштење да подигну звона крај своје цркве у Београду али их је паша одбио под изговором да ће Турци приредити покољ ако се то учини. И Срби су од тражења одустали. Од ове цркве узаним сокачетом ишло се у српску чаршију. Овде је било дућана за сиротније класе грађана и раденике: хлебарнице, симиџијнице, млекарнице, механије и по која бакалница. И ова чаршија (улица) је била узана, једва су могла двоја кола да се мимоиђу. Права, велика чаршија, са трговачким магацинима и дућанима, почињела је на углу данашње Кнез Михаилове улице па на ниже, ка Дунаву до Видинкапије — доцније названа Дубровачка улица а по том улица Краља Петра. Богатих Грка и Цинцара било је доста у Београду тога доба. А помиње се да је у овој трговачкој чаршији било тада свега три кафане.

Од Видин Капије идући ка Дунаву била је рибља пијаца, која је била богата разноврсном рибом. Ту су биле и касапнице. Како се у њима и клала стока и продавало месо, то је било велике нечистоће, смрада и ђубрета. Око ових касапница било је и много паса без господара, што је и иначе одлика сваке турске вароши.

Београд је тада био обичан, источњачки

град са свима одликама турских градова онога доба. Није имао ни једне улице, ни једне грађевине које би опомињале на савремене европске градове. Оно мало лепих зиданих кућа што је остало из доба аустријске окупације, биле су опале, порушене и обрасле у корову.

Мир који је владао у Србији и што је Милош сматран као турски, султански кнез, примамли су многе Србе те су се почели досељавати из свих наших покрајина у Београд. Том су се приликом вратили и многи од оних који су из Србије избегли 1813. године. Како нису могли да заузму она имања на Дорћолу што су имали за доба Кара-Ђорђевог владе они се сада насељавају око своје Митрополије и цркве и око Варош Капије. Ту се тако почиње да ствара српска варош. Али нова српска варош се није могла сада развијати ни у правцу северном због тврђаве и њеног поља (мегдана испред тврђаве (кале) — Калемегдан) ни у правцу источном, због турске вароши, у којој су Турци живели и држали своја имања, но се шири изван шанца и Варош Капије ка Сави, у крају који је дотле био пуст и ненасељен, тако је почело стварање савске српске вароши.

У Београду је одржана 18. новембра 1817. год. скупштина нахијских старешина која је била позвана да разреже порезу за идућу годину. Ова је том приликом изабрала кнеза Милоша за кнеза Србије и да то звање остане наследно у његовој породици. Овај је избор извршен по жељи Милоша, јер је се он на четири месеца пре тога (24. јула) убиством Кара-Ђорђа ослободио био свог озбиљног такмаца на кнежевској столици. Кнез Милош је после тога радио више од десет година док је добио од султана потврђење ове скупштинске одлуке.

У колико је кнез Милош из године у годину, помаган од Русије поглавито, добијао од султана, ферманима, све већа и већа права за Србију на основу Букурешког Уговора од 1812. године, у толико су Турци у Београду били мирнији и попустљивији. А овакве прилике пак у Србији примамљивале су досељенике из свих наших покрајина под Турцима. Тада је кнез Милош српским властима у Београду наредио да се људи који тргују, насељавају на обали Саве. Тако је мало по мало овај дотле готово пусти крај почео оживљавати. Прво је ту било два до три магацина у којима се продавала со и грађа од дрвенарије и било је врло слабог посла. Доцније се овде јављају многи магацини и радње и трговало се од јутра до мрака, јер се трговина увећавала из дана у дан. Кнез Милош је населио и данашњу „Палилулу“ (предграђе београдско) махом досељеницима из околине наших градова Ниша и Лесковца.

Српско варошко гробље у Београду је било онде где је сада Бранкова улица. Али да би се српска варош могла да шири новим досељеницима и у овом крају који је био у близини Варош Капије, кнез Милош је наредио те је за гробље узета пољана код „Ташмајдана“, доцније названо гробље код цркве Св. Марка. Ова црква овде подигнута је по наредби кнеза Милоша 1832. год. близу оног брежуљка на коме је 30. новембра 1830. год. прочитан султанов хатишериф, којим му је признато кнежевско достојанство и да оно остане наследно у његовој породици. Црква је подигнута новцем који је за ту циљ завештао и оставио Лазар Нанче, београдски трговац, родом из села Катранице у Македонији.

По овоме хатишерифу Србија је остала под турском врховном влашћу, добила је потпуну унутрашњу самоуправу и право да има своју војску. Због овога је кнез Милош у Сава махали, близу пута за Топчидер, подигао касарну, доцније названа артиљеријска касарна. На основу тога хатишерифа Срби су и подигли звонару код своје саборне цркве. Кнез Милош је наредио таторима саборне цркве да наруче три звона разне величине у Земуну или где хоће. Капетанима пак у београдској нахији је наредио да осеку дугачке греде (балване) и довуку у Београд код цркве да се од њих подигне звонара. Поручена су била нова звона али је се на њих морало чекати повише месеци. Међутим, кнез Никола Станковић, из београдске нахије, јави Народној Канцеларији у Београду, како он има три црквена звона и нуди их за београдску цркву. Вероватно то су била звона из доба Кара-Ђорђевог владе која су била скинута и сакривена да их Турци не би однели 1813. године. Народна Канцеларија је ово јавила кнезу Милошу и он је дозволио да се та звона приме за београдску саборну цркву.

Кад су Турци видели да се подиже звонара, они су протествовали код паше, тражећи да он то забрани. Паша је то и покушао код ондашњег управника вароши Београда Петра Лазаревића-Џукића, наводећи за разлог да ће Турци са тврђаве пуцати и поружити српску варош. Ну за претње турскога паше нико није више марио и вели се да је поменути управник рекао: „Ја ћу звона подићи а ти, пашо, чик, пуцај ако смеш!“ И 16. фебруара 1830. године звона су забрујала на српској саборној цркви, позивајући верне на молитву и Турци су то отрпели, није се десио никакав догађај. Сви Срби, Београђани, били су се слегли у цркву и око ње и радост је била превелика, јер су се почели осећати као господари у својој кући. И Срби вере православне на левој обали Саве, спрочу Београду, у Аустрији, гомилама су присуствовали и слушали брујање звона београдске саборне цркве и

клицали су од радости, јер су се и они радовали слободи коју српски народ објављује на овај начин у Србији и браћи својој у суседним областима.

И после овога доба становништво Београда је се увећавало. Тада се код Стамбол Капије јављају две ковачнице и један колар. А пред самом Стамбол Капијом била је велика бара где су расле трске и рогозе и где су жабе држале своје летње ноћне концерте. Када је се, недалеко од ове баре, подигла прва кућа, где је данас „Коларац“, сматрана је као право чудо, због своје усамљености. Тада се почиње насељавати и данашња улица, звана, Скадарлија.

Данашњи Зелени Венац била је пољана покривена великом баруштином у коју се стицала улична вода са свих страна изнад ње. Недалеко од ње, у данашњој улици „Абаџијска чаршија“, било је три до четири куће, те је и овај крај изгледао скоро као пуст.

У Београду спроћу Митрополије и Саборне цркве кнез Милош је подигао себи двор — „конак“. То је кућа на спрату. Доњи спрат је зидан од цигаља непечених (ћерпич), горњи више од дрвета но од ћерпича. Из дворишта се улази у трем. Из овога, лево и десно, извијене двоје степеннице воде на спрат у пространо предсобље. Из овога предсобља се улази у собе а њих је било шест са кујном. Прозори и врата, као и тавани, су били украшени дрворезом. То је била кућа у грчком (неки га називају и турском) крају (стилу). Али како је кнез Милош био самовољан и деспот у државној управи, те је и имао много буна у земљи, тако је поступао и са својом женом те је ретко и живео с њом под истим кровом од када је постао српски кнез. Стога се овај Милошев „конак“ у Београду обично називао „Љубичин конак“. Али кад год је кнез Милош долазио у Београд, одседао је у тај свој конак, у коме је живела кнегиња Љубица са својом децом. Тај је конак сада употребљен за музеј у Београду. Ова је кућа данас скоро једини претставник оних лепих кућа старог Београда, мада се у том стилу може наћи и још која омања кућа.

У овоме конаку је кнез Милош потписао оставку на кнежевски српски престо (јуна 1839. г.) и отишао у Румунију на своје спахије, које је још као кнез купио.

Кад је кнежевски престо у Србији заузео (1842. год.) кнез Александар Кара-Ђорђевић, син „вожда“ Кара-Ђорђа, настаје нов полет

за јавне посленике који су били одушевљени и спремни за рад на просветном напретку свога народа. Кнез Александар је заменио самовољну владавину законитошћу, источњачку, деспотску окрутност, благим и савременим схватањем владалачке власти и државног ауторитета. Српска омладина школована на страни и многи учени Срби из Аустрије уводе у државној управи, у просвети и војсци боље уређење но што је дотле било. Све је ово спет омогућило те се јавни и државни живот у Београду још брже и интензивније почео развијати.

Докле је турска варош, на Дорћолу, заштићена топовима и војском из тврђаве, проводила време у беди и чамотињи, дотле је у новој српској вароши на Варош Капији, у Београду, пулсирао нов и снажан живот. Становништво Београда се увећавало досељеницима са села из саме Србије али и браћом из других наших покрајина.

Кнез Александар Кара-Ђорђевић је купио на Теразијама кућу од Стојана Симића, ранијег министра, и у њој је становао. Та је кућа била на простору где је сад врт између садашњег старог и новог краљевог двора. Ова је кућа разрушена 1903. год.

Кнежеви, министри и виши чиновници и виђенији грађани подижу убрзо за тим лепе, велике куће у близини двора кнеза Александра Кара-Ђорђевића и тако се почињу насељавати и данашње Теразије и њена околина.

У ово доба се неки Срби почињу насељавати и на Дорћолу, купујући куће и имања од Турака који су напуштали Београд. Тако је настао процес претварања турског Београда у српски Београд. Са јачањем државе Србије јачало је и њено родољубље и за другу њену браћу, која су била у ропству под туђинцима. А ово напредовање Београда, и ако полагано и са тешкоћама, будило је народну свест и код Срба под Аустријом и Маџарима, јер су и они били жељни да живе у слободној, добро уређеној својој држави.

Београд је као престоница Србије предњачио у тежњи за културну и националну заједницу свих Југословена. То је Београд показао 1848. год. када је своју браћу Србе и Хрвате у Аустрији помогао у борби противу Маџара да би осигурали сношљивији живот и бољу будућност у тој држави. А после ове борбе Београд такође напредује и расте и бројем становништва и бројем домова и убрзо постаје стожер целог Српства и Југословенства.

ЈАВНА ГОВОРНИЦА

Светозар Мијовић, проф. у пенз.

О београдским купатилима

-- Телесна култура и хигијенска неопходност --

Под рубриком „Јавна Говорница“, „Општинске Новине“ ће од сада као орган Београда пуштати све написе, критике и питања из редова грађанства, која се по својој садржини буду односила на комунално-социјалне проблеме наше престонице, а својим тоном имала карактер апсолутне беспристрасности и објективне начелности. За објављене написе у „Јавној Говорници“ „Општинске Новине“ ће плаћати три стотине динара од написа. Сви написи морају бити потписани.

Прашина је одувек била најбитнији саставни део београдског ваздуха! Има нас Београђана, у педесетим годинама, који смо цео свој век провели у прескакању београдских уличних шанчева, ископаваних ради изградње или оправке водовода, спровођења електричних каблова, калдрмисања, асфалтирања, регулације, нивелације, изграђивања кућа, експропријације, апропријације и томе сличнога...

Београд је на ударцу честих и великих степских ветрометина које често подижу тајфунску прашину у њему!

У Београду је теретни и особни саобраћај већ одавно несразмерно већи од способности његових улица да га поднесу и да остану при том довољно чисте. Због тога у њему има увек у изобиљу прашине и блата: блата и прашине, те је њихово царство апсолутно и наизменично. Треће неко стање, између блата и прашине, није до сада виђено у Београду ваљда још од бир земана.

Када је сувља зима може се видети крај јападнога тротоара гомила снега у растапању, а одмах виза-ви, крај другог тротоара, гомила прашине коју сваки поветарац или ауто у пролазу завитлава, засипајући пролазнике, дворишта и отворене прозоре на домовима. Београд је због свега тога прљав, не само на улицама, већ и унутра у двориштима и кућама. Београдске домаћице добро знају ову жалосну истину, јер, оне не пуштају из руку брисаче за прашину, а опет су увек и саме с разлогом незадовољне чистоћом у кући...

У нашим кафанама, трамвајима, биоскопима, позориштима и аутомобилима увек има довољно прашине, која се пробија кроз сваку пукотину и кружи заједно са ваздухом

у свакоме простору, тако да се увек и свукуда осећа њено фатално присуство, заједно са њеним последицама. Јер, опет понављамо: прво сунце ствара прашину на нашим улицама, а прва киша ствара већ блато. Због тога је свако питање телесне културе и здравља много теже за београдско становништво, него што је, рецимо, за становништво ма кога другог града! Због тога је потребна код Београђана једна непрекидна пропаганда о јавноме здрављу. Јавна хигијена мора постати — упоредно са хигијенским комуналним правкама у самој вароши и на улицама — толико перфектна да је сазна и научи сваки београдски становник. Једно од средстава тога убеђивања мора бити и сазнање о потреби систематског купања. Пропаганда купања треба да обухвати све слојеве становништва и да им пробуди сазнање о његовоме големоме утицају на човеково здравље. Ова хигијенска пропаганда може да буде далеко успешнија од сваке друге сличне пропаганде: нарочито код мушке и женске младежи, јер, нема, ваљда, пријатнијег и потпунијег телесног задовољства од онога које нам пружа купање. Ако је то задовољство праћено још и сунчањем, онда је оно на кулминацији једне пријатности у којој учествује подједнако цео човечји организам...

Ми, нажалост, немамо у Београду довољно купатила по нашим домовима, а према једној годишњој статистици о продаји кућа у Београду, изашлој у „Општинским Новинама“ констатовано је да само у 10.5 од сто кућа — а по извесним могућностима највише 18.4 од сто, имају купатила.

Топлих јавних купатила имамо свега неколико, ако се не варамо свега шест: једно у Душановој, једно у Цариградској, једно у Видинској, једно у Босанској и једно у Мишарској улици. Севдићево купатило је затворено. Сва су та купатила знатно удаљена за велики број становника, а за оно перифериско искључена је могућност да се у леденим данима уопште може њима користити.

Примера ради осмотрићемо рад најјевтинијег општинског купатила у Мишарској улици. Тамо је, према већ у „Опш. Новина-

ма“ објављеним службеним податцима, у прошлој години окупано 84.305 лица укупно. Од њих је наплаћено 613.307, или просечно по 7.27 динара од једнога купања. Овде је, истина, урачунат и сапун за једну половину купача.

Просечно дневно било је купача по 234, а апсолутни дневни број се кретао између 45 и 906, а у изванредним данима достигао је и до 1930 купача за један дан!

Колико је велика разлика у потреби топлог купатила, с обзиром на различито годишње доба, види се по томе што је у августу месецу било 3.221, а у новембру 9.814 купача у општинском купатилу у Мишарској улици.

Очигледно је да ни неколико оваквих купатила, која би била распоређена по квартовима вароши, не би била у стању да подмире сву, иначе **неопходну** потребу купања код Београђана. Јер, ако узмемо — према оним податцима о кућним купатилима — да 150 хиљада београдског становништва потребују јавна топла купатила у месецима: јануару, фебруару, марту, априлу и мају; па у септембру, октобру, новембру и децембру **само по један пут у месецу**, онда би било нужно имати 16 оваквих купатила у Београду, као што је оно у Мишарској улици. Јер, 150 хиљада становника са по 9 само топлих купања значило би $1,350.000 \text{ купања} : 84.305 = 16$. Шеснаест купатила, са свима оним тешкоћама пренатрпаности од које се пати у поменутом купатилу у Мишарској улици, и са оним врло ограниченим временом од 20 односно 40 минута за једно купање!

А Београђанима и њиховом здрављу веома је потребно имати оволико топлих купатила у поменутом јесењим, зимским и пролећним месецима, јер би, према горњој претпоставци, имало да се купа кроз 275 дана просечно сваки дан по 4.909 лица свих узраста — наравно, под условом да та купања буду **јевтинија** и мање ограничена у погледу трајања — а то би било по 307 купача дневно на свако купатило, или по 73 купача више него што је био просечни број купача у прошлој години у купатилу у Мишарској улици.

Још већа и несразмернија од ове потребе је потреба за ладним купатилима и купањима у врелим месецима: јуни, јули, август и септембар. У тим данима тропске врућине у Београду потребно је имати савска и дунавска купатила. Њихов број, истина, није ни сада баш мален, јер су купатила наређана од Чукарице до Вишњице са обе стране воде, али су та купатила увек била и до данас остала са много крупних недостатака, и, што је најгоре — скупа су. Јер, цене од 3, 4 и 5 динара од једнога купања у речној води и сувише су велике. У тако скупим купатилима не добије се ништа осем мале рабатне кабине — у неким купатилима чак и без кључа — и апсолутне **небезбедности** за живот и за ствари...

Ту скоро су једне новине писале о водом испуњеном чамцу за спасавање, поред кога би се човек могао комотно и десет пута удавити док би такав чамец доспео да пружи помоћ. Код такве безбедности није никакво чудо што се у свакој летњој купачкој сезони подави толико купача у Сави и Дунаву у близини купатила и пред очима толиког света. Сви чамци који се налазе уз обалу купатила лишени су весала, која се издају муштеријама кад закупе чамце за вожњу, а после свршене вожње односе се са обале на склонито и безбедно место, како би се сачували од евентуалне злоупотребе чамца т. ј. бесплатне вожње. Тако кад се извесни пливач почне давити — а по правилу даве се само најбољи пливачи — онда нема ни једне техничке и практичне могућности да му се притекне у помоћ. У тим трагичним моментима многобројни а немоћни купачи само одгаламе у своме разумљивом узбуђењу, и са тим пропрате трагедију давленичког мучења. Јер, на купатилима уопште нема приправног и за то само резервисаног осматрача са приправним чамцем, који ће на време сазнати за извесно давање и хитно указати успешну помоћ. Изгледа да по схватањима власника купатила давање по некога купача ипак мање кошта — разуме се, њих само — од издатака који би од издатака који би се чинили на трошкове око њихове будне опрезности и чувања живота купачке клиентеле! Међутим, спорт је спорт, а на води је он још и најпријатнији и **најздравији**. Ово се види и обичним погледом: нема кржљавог и неразвијеног пливача... А хигијена купања чак и препоручује избегавање мирноће при узимању хладних купања. Иначе, по себи се разуме да младост не може одолевати дивним искушењима пливања. Уосталом и не приличи јој старачко — „пензионерско“, како они то кажу — чување по обалном брлогу или по угловима заграђенога базена. Сваки ко уме пливати природно је, тражи за то ширину и замах, а ко још не уме, још природније је да тежи научити се.

Често пута се чује да је пливачка жеља само једно малоумље скопчано са великим ризиком, али је такво схватање скроз погрешно. Пливање је најкориснији и најлепши спорт, али оно је често пута у животу и једна животна и спасоносна потреба: та зар оно није често везано и за професионално обављање посла и зар нисмо сви деца једне мајке која је сачињена у 76 од сто од воде, а само у 24 од сто од суве површине?! Камо лепе среће да су све оне хиљаде људи, што се подавише код Чевртије, знале добро пливати; па они што се пре неколико дана подавише на прелазу поред саме обале Драве и т. д. и т. д. Колико је нелагодно баш код ових купања кад и нехотице упоређујете некоје жандарме, који не знају пливати, са оним чедним девојкама и дечацима који одлично

познају по неколико начина пливања. Јер, ништа природније од замисли да служба личне и јавне безбедности може у моментима налагати свакоме њеном органу баш и те способности.

Уосталом, имамо ми велики број купатила са оне стране Саве и Дунава — цела плажа, и острво Лидо — која су целином својом на каљавоме плићку и у одвратном кужном брлогу. Таква купатила и сама већ гоне својом прљавом водом свакога купача да зађе дубље у воду, ма да је и сам свесан свог недовољног пливачког искуства, јер се само уз тај ризик може окренути у чистој и пријатној води. Ако у таквим случајевима дође и до дављења, ипак је најмање крив несрећни купач, него би пре требало кривити власнике купатила, који импровизирају брлог-купатила, уместо да их постављају на понтоне и удаљено од каљаве обале и плићака, са великим и безбедним базенима и осталим хигијенским условима. Исто тако је очигледна кривица власника купатила што при честим нуждама немају на обали увек приправног специјалног дежурног човека са приправним чамцем за спасавање.

Због свега овога било је случајева да се одрастао човек удави на дубини од 3—4 метра и на очиглед 30—40 купача, од којих по неколико њих облећу пливајући око дављеника, а ни један не сме да га се дотакне, те тако човек погине а да се за његово спасавање нема ни једнога средства за употребу. Такав је случај био 1928 године код купатила „Здравље“, када се удавио онај несретни келнер из Макензијеве улице.

Уосталом могуће су и разумљиве несмотрености и код самих купача: у свежој води на тропској жези извесна здрава раздраганост сасвим је нормална појава. Та ни ми матори са свима нашим ишијасима не остајемо равнодушни према блаженству купања у води и сунцу. Па зар је то, почем, кажњиво и то чак смртно кажњиво! А свака равнодушност према честим злим удесима купача у многоме личи на једну моралну санкцију смртне казне. То је утолико чудније схватање кад се зна да при свима свечаностима и великим спортским приредбама бивају употребљавана разноврсна средства и организације санитетске помоћи и спасавања. То утолико пре треба да је случај код речних купатила. Уопште шта се може друго рећи за ретке, али, ипак, увек могуће случајеве какав је био онај од пре неколико година, када се цело купатило код „Шест Топола“ одкинуло од обале и запловило низ узбуркану Саву са свима својим кабинама и многим купачима. Или она несрећа са проломом моста на плажи где се у ноћној тами сручила маса света у воду, између којег је било и жртава. Ту се, очигледно, не би могло рећи ни оно стереотипно: удавио се својом кривицом, јер није умео до-

бро пливати а запао у вирове створене од прошлогодишњег багеровања.

Други крупни недостаци су код многих садашњих речних купатила у томе, што им је цео подводни терен код обале и близу обале, те је зато пун дубокога блата, препуног свакојаким подмуклих опасности од зарђалих јексера, изломљеног дрота, рибљих костију, оштрих шрапнелских гвоздених парчади, укованих дасака иструлелих потопљених дереглија, отворених шкољки и сличних ствари. Често се пута тамо расече или убоде нога, коју после не може да дезинфикује неколико капи тинктуре, јер је убој дубок и, јер се повређена нога мора вући кроз дубоко блато до обале. Какве фаталне последице од тога могу да наступе, није потребно овде ни говорити. Често пута се такве повреде добију и од саме оградe купатила, чије су летве како било заковане са дужим јексерима, па се и тада мора до обале глибати по кужном блату и мутноме брлогу.

Трећа велика неприлика је у нашим речним купатилима недостатак сваке санитетске контроле, с погледом на здравље купача. У заграђене купалишне базене улазе и људи са ранама, шугом и крастама по целоме телу, које је у понекога несрећника сво ишарано црвеним печатима. И такве купаче, који би прво требали да проведу бар једну купачку сезону у болници дерматолошке клинике, па тек после тога да посећују заједничка купатила, нема ко да опомене и да одстрани из базена где се сабијају по 10 и 20 купача од један пут. Кад овакав купач уђе у базен, онда опрезнији интелигентнији људи изађу из њега и чекају да се онај несрећник са шареном кожом и помућеним очима искупа и изађе из базена. Међутим, као по неком правилу болесни купачи остају врло дуго у базену, јер им се и не излази из воде пошто и сами примећују своју назочност код осталих купача. Тако они прикривају своју болесничку прокаженост и употребљују много сапунања, чије спирање одлази изводно у женско одељење у коме се поред девојака и мајки купају многобројна деца којима залази она сапуница у очи, уста, уши, нос, а да тамо нико и не слути шта се у тако загађеној води крије. Због тога ваљда и нису баш ретки случајеви да се жене жале на некакав егзем добивен на купању...

Ако се у таквим случајевима који купач усуди да упозори купалишног момка на присуство болеснога купача, он ће добити прилично груб одговор: па шта је? оно није ништа: оно су само онако красте! То је од јаке крви!.. После тако мудре дијагнозе добијене од компетентног купалишног момка, не остаје ништа друго него или ићи из купатила или веровати у истинску младалачку препотенцију купача са јаком крви...

Не мање жалосно и опасно је оно скоро облигатно пљување и усекивање у базену,

што чине и они у води и они око базена. Ни ту нема никога да упозорава такве купаче: да базен није пљуваница. Ја, али би у том случају морале бити постављене неколике пљуванице око базена, а то, признаћете, ипак нешто кошта!

Код купатила са базенима, где је потпуно изолованост мушких од женских, има и таквих купача који кроз преграду ревниозно зуре у женско одећење и гласно изражавају своје фриволне импресије и жеље према овој или оној купачици; са оваквим или онаквим костимом и телесним атрибутима. Они неће, притом, да мисле да се у њиховој непосредној близини налази муж или отац дотичне и са свима карактеристичним особинама приказиване жене, и да претпоставе колики је то и какав морални инзулт за њега! Ни у таквим неприликама не осећа се нико од купалишног персонала позваним да опомене и да забрани оно ружно понашање.

Због свега тога требало би да санитарске власти постављају на свакоме купатилу — на терет предузећа — по једнога санитарског контролора који ће водити рачуна о најелементарнијим санитарним предострожностима, и уз то, интервенисати код свих несретних случајева. Друге, опет, надлежне власти би требале да натерају власнике купатила да они лично и преко свога персонала воде више рачуна о појмовима реда и уљудности. Јер, без тога ће и на даље онај данашњи службеник у купатилу намерно затварати очи пред сваком недопуштеношћу, само зато што од свакога очекује онај понижавајући бакшиш, без којег се не би могао ни одржати у тој служби са наградом од 10 динара дневно.

Интереси јавнога здравља захтевају, опет, сасвим друкчији режим у речним купатилима, и то би морало бити меродавније од интереса власника или купаца купатила.

Београђанима треба безусловно омогућити потпуно искоришћавање — у интересу њиховога прашином угроженога здравља — речнога купања: оне неизмерне природне благодети и лековитости, и, недозволити да то ретко добро на себичан начин експлоатишу разни закупци Саве и Дунава. Грађевинар, занатлије, фабрички радник и саобраћајцама замазани су прљавштином, знојем и прашином: њима су то једини пријатни и весели летњи часови што их проведу у таласима Саве и Дунава. Наше домаћице, које се кувају поред врелих шпархета, наша деца без зеленила и свежа ваздуха, па чиновништво из спарних канцеларија, требају купалишног освежења да би очували своје једино добро: обновили сутрашњу радну способност — здравље. Јер, по несрећи мало је срећних који могу узети себи одсуство и отићи на море.

Исто тако би требало честим поливањем приступних улица отклањати ону чудовишну прашину, која је некада толика да се у њој гуше они што иду купатилима и они што су се тек у њима опрали. То треба свакојако да буде сузбијено и онемогућено. И, тек кад све ово буде уређено, имаће ваљда некаквога смисла и оно велико овогодишње настојавање власника речних купатила, да се избере мис-плажа... Овако док нам велики број речних купатила стоји у знаку каљавог брлога, блиске прашине, скупе цене и никакве санитарне па ни животне безбедности, комично је и мислити на атракције Мисе.

Колико су потребна и тражена летња речна купања у Београду види се већ и по томе, што је и поред њихове данашње неуређености и високе цене, ипак, велика навала у њима. Узмемо само пример са најјевтинијим општинским речним купатилем. По познатим податцима било је у прошлој години у њему посетиоца — упркос врло рђаве купачке сезоне — за 87 дана 31.298, или 359 лица просечно дневно. То значи више по 125 лица него што је у нелетњим данима било купача у општинском купатилу у Мишарској улици.

При једном добром уређењу речних купатила, која би била инсталирана мало даље од обалских каљавих плићака, са чистом водом и без муља, и у којима би био примењен санитарски надзор, па чије би цене биле јевтиније, купало би се дневно и по десетину хиљада лица. Овако, када се мора плаћати без веша по 4 или 5 динара од једног купања и по 2.50 дин. за прелаз преко воде, који се узгред буди речено обави за 2—3 минута, па трамвај из удаљених крајева до обале, онда је то за многе Београђане скупо, и врло скупо! Јер, видели смо да је топло општинско купатило, са оноликим инвестицијама, наплаћивало просечно по 7.27 дин. од једног купања — где је урачунато и 43.795 парчета сапуна — па каквога онда оправдања може бити за таксу од 4, 5, 6.50 и 8.50 динара за купање у импровизираним хладним речним купатилима?!

Све ово морало би послужити општини као озбиљан разлог, да једном својом иницијативом преузме у своју режију сва речна купатила на Сави и на Дунаву. Изградњом великих, хигијенских и модерних — не луксузних — купатила, која би била способна да служе телесној култури и здравственим интересима београдског становништва, могла би се пружити свакоме прилика да се окупа за 1—2 динара, и да опет општина заради годишње на томе какву стотину хиљада динара, што би се могло употребити за шиљање у лековите бање болесних сиромашних Београђана...

Посета енглеских певача Београду

-- Једна лепа манифестација енглеско-југословенског пријатељства --

Ових дана посетила је престоницу једна већа група најбољих енглеских певача, под водством одличног енглеског музичара, директора лондонске опере г. Артура Фега и г. Фредерика Вудхауза, одличног пријатеља нашега народа, једнога од оних, који су се за време рата предано борили у нашој војсци.

Трупа броји 42 певача, сакупљених из најбољих енглеских друштава, од којих се нека убрајају међу најбоља у Европи.

У овој трупи налази се и славни пианиста г. Пол и позната оперска певачица Купер. Са гостима допутовали су и претставници штампе г-ца Мери Водингтон, уредник „Лестер Мејла“ и г. Р. Г. Водингтон, уредник „Лестер Меркура“.

Ова посета одличних енглеских певача и истинских пријатеља нашега народа, Београду, значи, несумњиво, не само један првокласан друштвени престонички догађај, него и огроман корак у напред, на путу што тешњег упознавања и истински потребног зближења наших двеју нација. Традиција наших двају народа јасно показује путеве, који треба да буду заједнички у будућности наших двеју држава. Огромне склоности за кооперацију, заједничке љубави за многе ствари, у потпуности оправдавају настојања културне мисије, која се најбоље врши обостраним упознавањем земље, обичаја и људи.

И у овој прилици, Београд, инкарнирајући расположење целе Југославије, достојно је испунио своју дужност домаћина, истичући тиме огромну важност посете наших одличних енглеских гостију.

Пошто су одржали сјајно успеле концерте у Загребу, Сплиту, Дубровнику, Љубљани и Бледу, енглески певачи допутовали су 22 ов. мес. у Београд, дочекани енглеском химном и бурним клицањем огромног мноштва Београђана.

Од стране Београдске општине дочеку је присуствовао лично претседник г. инж. Милан Нешић, од стране Јужнословенског певачког друштва први потпретседник г. Д-р Душан Путник, од стране Министарства спољних послова г. Д-р Стојан Баршић; затим цео Енглеско-југословенски клуб и Друштво пријатеља Велике Британије и Америке.

На станици је госте поздравио проф. г. Драгић Пешић, а у име гостију отпоздравио је г. Аартур Фер, једним срдчним говором.

Са станице, гости су смештени у хотел „Петроград“, где им је приређена и закуска. После тога, енглески певачи су разгледали Београд, нарочито Калемегдан, где су се дуже времена задржали пред Мештровићевом статуом Весника.

Истог дана, 22 ов. мес. у вече, Београдска општина приредила је код „Српског Краља“ гостима банкет.

Госте је на банкету поздравио Претседник Општине г. инж. Милан Нешић, једним топлим говором:

Здравица Претседника Општине

Госпође, Господо, драги гости,

Ваш пут кроз Југославију, доказ симпатија и интересовања за нашу земљу, освежио је оно осећање поштовања и љубави према Вашој Отаџбини, коме су нас учили наши стари просветитељи — Руђер Бошковић и Доситеј Обрадовић, које је постепеним везама, културним и просветним, јачало и снажило се, и које је данас трајно и непоколебљиво у нашим срцима.

Престоница Југославије срећна је, што у својој средини види тако одличне претставнике великог и племенитог народа Енглеског; Београд је у толико радоснији, што међу својим гостима види Вас, ведре носиоце песме и уметности, што ће рећи оних најфинијих али и најтрајнијих веза међу народима и у човечанству.

Држим да ћу, макар и невешто, дати израз осећања свију нас, драга моја Господо и Госпође, ако кажем, да су нам данас, после бурне и тешке прошлости, те чисте и беспрорне везе, преко заједничког блага свију народа, преко уметности, науке, просвете и духовних вредности у опште — да су нам данас те везе потребније него икад, у интересу општег добра и хуманих циљева у данашњици, за коју се каже да је одвећ груба, озбиљна и материјалистичка.

И кад сам већ поменуо хуманост и уметност, ја Вас молим да ми верујете, да је Енглеска високо поштована и вољена од сваког

нашег човека баш по томе, што је у његовом схватању претставница хуманости, а то схватање није дошло преко какве теорије, пропаганде, преко књига или новина, него је изникло од срца и осећања, и зато ће бити вера, а не уверење.

Допустите ми, најзад, не личну, него националну скромност, што ћу Вам, драги наши гости, рећи, да сте нам добро дошли и да Вас раздрагано поздрављамо још и с тога, што сте носници песме, коју наш народ тако високо цени, који је у тој својој љубави према њој дао једну поезију народну и обилату, уважавану од културног света и ако можда још недовољно проучену и познату.

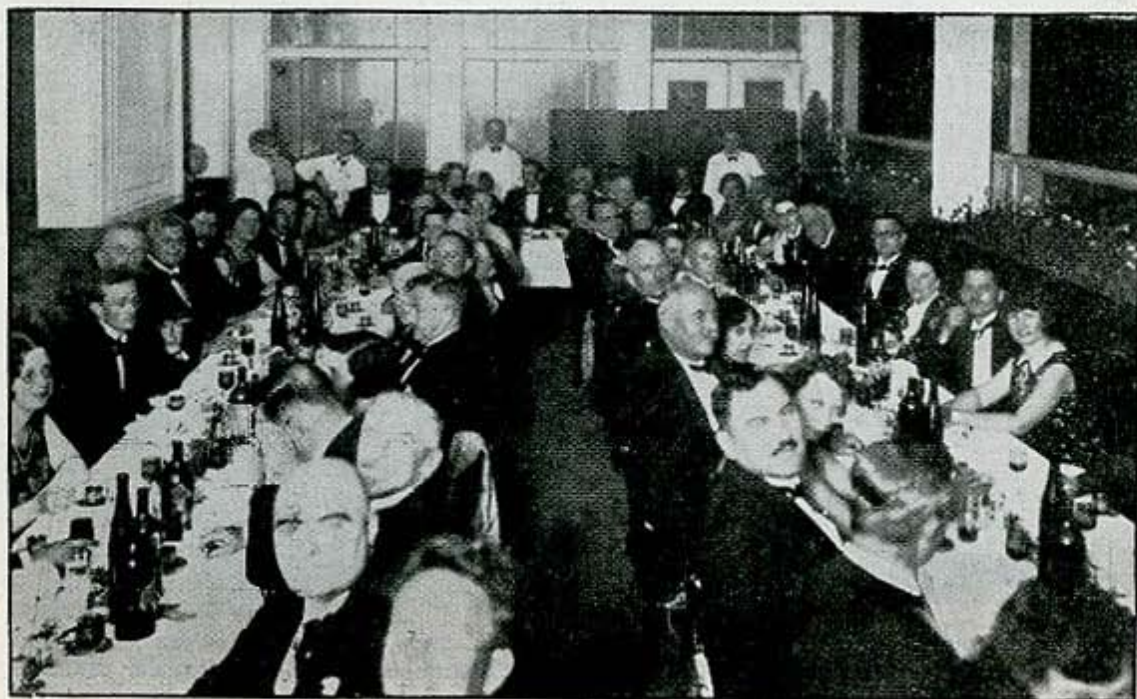
на срдачном дочеку и рекавши, између осталог:

„Енглеz јесте хладан, он лако не обећава никоме, али кад Енглеz нешто обећа, он држи. Југославији су Енглези обећали пријатељство и то ће обећање држати кроз векове.“

Иза г. Хега, говорио је на нашем језику г. Вудхауз, топло поздрављен од присутних.

После говора одборника г. Генчића и наше одличне пријатељице г-це Д-р Розалије Мортон, банкет је завршен у најлепшем расположењу.

Сутра дан, 23 ов. мес., енглески певачи приредили су концерат у Позоришту на Врачару. И овога пута, Енглези су потврдили богатство

Са банкета Београдске општине даваног у част енглеских гостију

Димући ову чашу у здравље свију вас, ја Вам желим пријатне утиске, у овој пријатељској земљи, сећање на Београд, коме сте учинили част да га посетите, и надам се, Госпође и господо, да ће пријатељске и културне везе између енглеског и југословенског народа бити у будућности само чвршће, трајније и лепше. Живели!

Одговор г. Хега

На здравицу председника г. Нешића, одговорио је у име гостију г. Хег, захваливши

своје музике, чија је традиција у главном у вокалној, хорској музици.

Сјајно успели концерат одржан је пред препуном кућом, после кога је Јужнословенски певачки савез приредио гостима банкет. На овом банкету говорили су г. Д-р Душан Путник и у име гостију главни уредник „Лестер Меркари“, г. Водингтон.

24. ов. мес., гости су напустили престоницу, под најлепшим утисцима, које су, према властитим изјавама, у њој поборали.

Слава II. артилериског пука

Пре педесет и четири године, када су Турци силном снагом почели да надиру десном обалом Мораве ка Шуматовцу, београдска батерија са шест топова, различитог калибра, извојевала је једну сјајну победу.

вић и Војислав Савић и пуковници у пензији г.г. Светислав Стајевић и Петар Лазаревић.

Нарочито су запажена два жива борца из Шуматовачке битке г.г. Ђорђе Вајферт и Илија Цветановић.

Са славе II артилериског пута: с лева на десно г.г. генерал Савић, генерал Јосиф Михајловић, инж. Милан Нешић, председник београдске општине, генерал Терзибашић, начелник Артилериског техничког одељења, генерал Томић, командант града Београда, генерал Радиша Николић.

Као успомену на ту победу, други артилериски пук прославио је 24 о. м. своју славу, у кругу артилериске касарне.

Свечаности су присуствовали заступник Министра војске и морнарице генерал г. Терзибашић, командант Београда генерал г. Томић, председник Београдске општине г. инж. Милан Нешић, генерали г.г. Драгољуб Петро-

Обред су извршили три свештеника: православни, римо-католички и муслимански.

По свршеном богослужењу командант пука пуковник г. Јова Павловић, одржао је војницима говор о значају Шуматовачке победе.

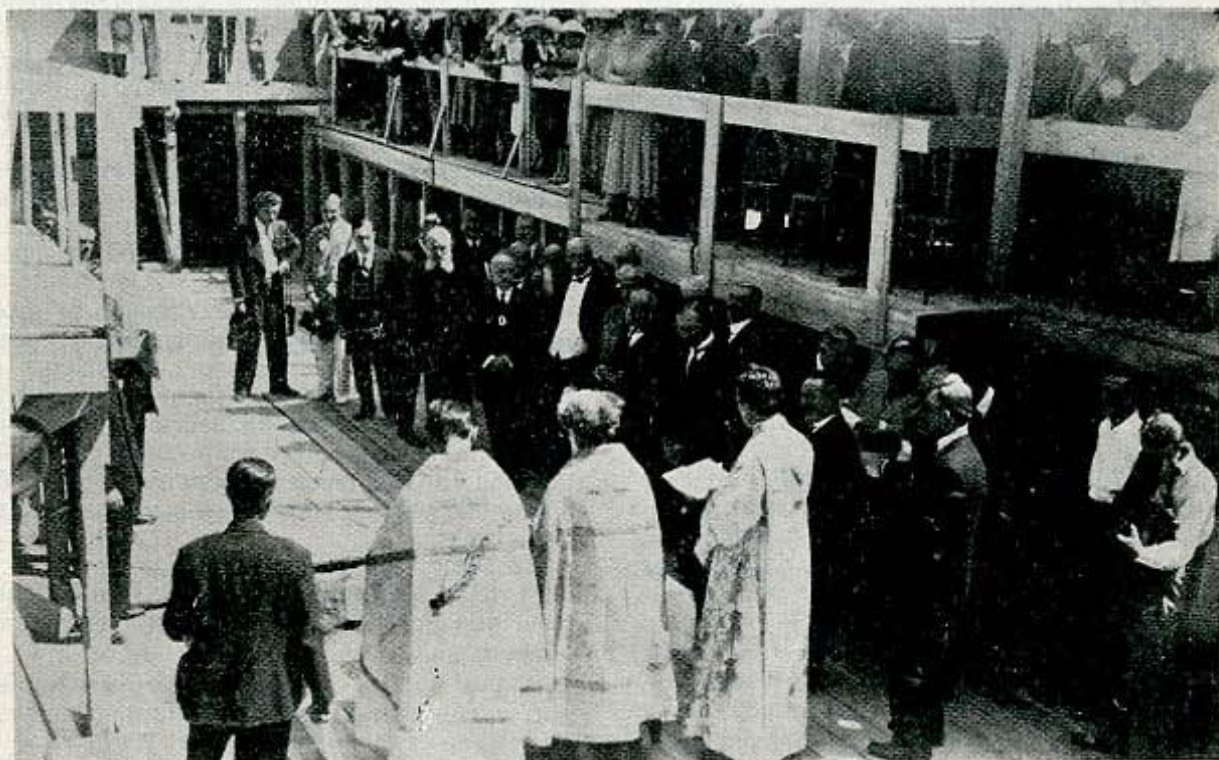
После дефилеа трупа, приређена је закуска, иза које је настало војничко весеље.

Освећење темеља нове палате Државне Хипотекарне Банке у Београду

24. о. м. извршено је на свечан начин освећење темеља нове палате Државне хипотекарне банке у Београду. Нова зграда подиже се уз стару, и чиниће са овом једну целину.

Свечаности је присуствовао цео управни

дужи говор, у коме је изнео историјат постанка и развоја Државне хипотекарне банке, нагласивши да се она налази пред реорганизацијом и ширењем делокруга свога рада. У томе њеном програму, треба нарочито подвући

Освећење темеља нове зграде Хипотекарне банке

одбор Хипотекарне банке са управником г. Војином Ђуричићем. Запажене су и многе угледне званице, између којих и врховни инспектор г. М. Николић, помоћник Министра грађевина г. М. Кнежевић и други.

После црквеног обреда, пошто је прота г. М. Петровић одржао пригодан говор, шеф грађевинског одбора г. Војин Петровић прочитао је повељу и затим ју је са г. Ђуричићем спустио у темељ зграде.

После овога чина, г. В. Ђуричић је одржао

настојање на стварању једног јаког поморског кредита.

Говором г. Ђуричића свечаност је завршена, после чега је приређена закуска код „Империјала“. Том приликом, одржали су говоре г.г. В. Ђуричић, М. Рајачић државни саветник и Д. Стакић, шеф одељења банке.

Са свечаности упућени су поздравни телеграми Њ. В. Краљу и Претседнику Владе г. Петру Живковићу.

Јубиларни Конгрес Удружења југословенског учитељства у Београду

Загребачко и београдско повереништво Удружења југословенског учитељства, одржало је своју редовну годишњу скупштину дан пре, него је одржаван главни конгрес.

Загребачко повереништво, одржало је своју девету скупштину у сали новог Ђачког дома, у Милутиновој улици, у присуству претседника Београдске општине г. инж. Милана Нешића и претставника Министарства просвете г. Страхиније Дамњановића.

У име Београда хрватске учитеље је поздравио претседник г. инж. Милан Нешић.

Говор Претседника Београдске Општине

— У име Општине престоног града, а у својству претседника општинског суда, осећам особито задовољство што вам могу изразити сву ону захвалност и све оне топле жеље, које, не само Београд него и цео Југословенски народ гаји за вас, вашу узвишену задаћу и рад на народном просвећивању. Ваш благован рад на томе пољу у истини је најмоћнији цемент духовног уједињења свих наших умних снага — оријентисаних у једну једину сврху: очувати и унапредити стечено, у славу наше дичне и снажне Југославије.

Ваше духовно уједињење у једно моћно југословенско Учитељство претставља у нашим очима једну од највећих тековина данашњег доба, тековину коју треба утолико више чувати, уколико је она дошла као последица зреле и дубоке промишљености. У томе и лежи јемство за њено вечито трајање на добро наше славне Домовине.

Живело загребачко повереништво!

Живело једно и јединствено Удружење Југословенских Учитеља!

*

* *

22. и 23. августа југословенски учитељи одржали су свој јубиларни конгрес. Тих дана, свечано је прослављена десетогодишњица ове организације, која је од дана свога оснивања чинила огромне напоре како на културно-националном, тако и на педагошко-сталешком пољу.

22. августа почео је конгрес свој рад, у препуној сали Новог Универзитета. Неколико хиљада учитеља доказали су тога дана своју огромну сталешку и националну свест и своје пуно разумевање за све актуелне друштвене проблеме.

Њ. В. Краља заступао је пуковник г. Драгомир Сарић, Министра просвете г. Драгослав Ђорђевић, Београдску општину потпретседник г. др. Милослав Стојадиновић, Универзитет ректор г. др. Митровић, Професорско удружење г. Дивац, Народну одбрану г. В. Јонић, Подмладак црвеног крста г-ђа Лепосава Петковић, Коло српских сестара г-ђа Продановић и т. д. Запажени су и стари пријатељи и сарадници учитељски г.г. Живан Живановић, Јован Жујовић, др. М. Крстић, М. Ристић и М. Јовић.

Конгрес је отворио претседник Удружења г. Влада Петровић и предложио поздравне телеграме Њ. В. Краљу, Претседнику Владе и г. Министру просвете, који су од конгреса са одушевљењем примљени.

Претседник г. Петровић одржао је дужи говор, у коме је изнео напоран рад југословенских учитеља и њиховог удружења на просветном и националном пољу, наглашујући од колике би користи била асистенција учитеља приликом доношења просветних закона, и најзад, подвукавши императивно потребу, да се учитељима у материјалном погледу изађе у сусрет.

После г. Петровића, одржао је говор г. Драгослав Ђорђевић, начелник Основне наставе, поздравивши конгрес у име Министра просвете.

Говор г. др. Милослава Стојадиновића, који је говорио у име Београдске општине, био је врло срдечно поздрављен од целог конгреса.

Говор г. др. Стојадиновића

— У име ове наше заједничке престонице, ја вас срдечно поздрављам, са свима лепим жељама које вас прате од стране свих Београђана, на тешком и великом националном послу.

Овај велики јубиларни дан, десетогодишњица вашег неуморног и напорног рада, којим сте учвршћивали темеље нашега јединства и у њих усађивали и крв и душу своју, овај значајни дан заслужује пуну хвалу и признање не само Београђана, него и целе нације која вас прати на вашем тешком и трновитом путу.

Улога учитељства веома је велика. Она је дошла до изражаја у оним значајним данима вашег општег скупа у Београду. Три важна момента треба разликовати у раду вашег конгреса.

Прво, моменат наглашавања потребе ваше јаке организације, која се заснива у првом реду на потреби чувања народног јединства. Други је моменат потребе ваше сталешке организације, која тежи за тим да се положај учитеља поправи до степена у коме учитељ може да живи као културни човек, јер ми сви, заједно са вама, верујемо, да само учитељ, који је национално свесан, дужности својој предан и материјално обезбеђен, може да буде способан за вршење своје велике и деликатне дужности. (Аплауз и усклици: Живео!) Трећи је моменат свесна тежња за савременом реформом наставе уопште.

У томе факту наглашавања потребе за побољшање вашег материјалног положаја, ми не видимо изражај себичних осећаја, (пљесак), ми видимо на против и признајемо једну истину да су учитељи часни и поштени људи, који теже да обезбеђујући свој материјални положај тиме оспособе себе, за јаче вршење овако крупног националног задатка (аплауз). Због тога се не може гледати једнострано на ово истицање ваших захтева, који теже побољшању вашег учитељског положаја, у истини запостављеног.

Истичући значај новог закона о народним школама, донешеног у децембру прошле године, г. др. Стојадиновић указује на реформе које ће уследити као логична последица његовог примењивања у живот, — и завршава свој говор речима:

— Манифест нашег узвишеног Краља, (усклици: Живео Краљ!) нашег Краља, који је и овог пута као и увек у тешким данима наше историје, имао смелости, уз то увек прожет чисто националном тежњом, да пресече оно што је националном јединству сметало, створивши тиме ону базу развика за коју сте ви још пре 10 година пледирали. (Аплауз и усклици: тако је). Његово Величанство Краљ је и нарочито у своме манифесту поменуо да се морају тражити нове методе рада и крчити нови путеви, да би се дошло до националне и културне снаге народа. Као следбенике тих метода и тога рада, ја вас у име Београдске општине поздрављам са свима најлепшим жељама које вас прате. (Дуготрајан аплауз са усклицима: Живео!).

Иза г. др. Стојадиновића, говорило је још неколико говорника, после чега се прешло на дневни ред, пошто је свечани део конгреса завршен.

Сутра дан, 23 августа, југословенски учитељи су завршили свој јубиларни конгрес, задовољни да је он приређен баш у престоници, која их је срдечно, оберучке дочекала, свесна да од искрености којом ће дочекати учитеље, те прве стваратеље децјег интелекта, много зависи којим ће путем и са колико елана они у будућности ићи.

То велико разумевање Београда и његових претставника, најбоље је дошло до изражаја на великој учитељској изложби, приређеној у основној школи код Саборне цркве, на којој су Београђани одали пуно признање културним и националним настојањима југословенских учитеља.

КОМУНАЛНА ХРОНИКА:

Прва седница Одбора за подизање споменика у Београду

Суд општине града Београда, схватајући високи значај питања подизања споменика у Београду, значај и културни, и историски, и национални, па и урбанистички-естетски својим решењем наименовао је за проучавање овог питања један специјалан одбор, састављен од историчара, архитекти, књижевника, новинара и старих Београђана.

У овај одбор су ушли г.г. Д-р Драгољуб Аранђеловић, Бранко Поповић, Ђура Бајаловић, Влада Петровић, Милан Радосављевић, Бранислав Нушић, Душан Николајевић, Д-р Владимир Ђоровић, Д-р Станоје Станојевић, Миливој Николајевић, Милорад Гавриловић, Влада Рибникар, Коста Луковић, Манојло Сокић и Јован Ђонович.

Прва седница овог одбора одржана је 25 VIII. т. г. у библиотеци општине Београдске под председништвом г. Д-р Милослава Стојадиновића. На њој су били присутни г.г. Д-р Милослав Стојадиновић од стране општинског Суда, арх. Ђура Бајаловић, Влада Петровић и Хасан Ребац од стране општинског Одбора. Затим, од осталих чланова овог специјалног одбора дошли су на ову седницу г.г. Бранислав Нушић, Душан С. Николајевић, Манојло Сокић, генерал Миливој Николајевић, Милорад Гавриловић, Д-р Станоје Станојевић, Сима Пандуровић. Од стране државног Одбора за подизање споменика Краљу Петру Ослободиоцу и Пантеона био је присутан сам председник одбора генерал г. Бабић. Деловођа г. Божа Павловић. Присутни још библиотекар-руководилац општ. музеја Д-р Марија Илић и референт за штампу О.Г.Б. г. Слободан Ж. Видаковић.

Претседавајући г. Д-р Стојадиновић отворио је седницу захваљујући се присутнима на одзиву и излажући даље у своме говору потребу и високи значај решења овог питања. Друштва, корпорације, па чак и појединци траже од Општине места за подизање појединих споменика. Општина им не може изаћи у сусрет, јер то питање треба плански решити т. ј. недозвољавати, као што је до сад било, да свако подиже споменике где он жели, какв жели и коме жели. Треба једним систематским планом прво решити којима би великанима требало пре осталих подићи спомени-

ке, затим где и на којим местима исте подићи, као на пример споменике Краљу Петру Ослободиоцу, Вуку, Риги од Фере и т. д. Места се морају бирати према историским, естетским и положајним разлозима. Нарочито је важно коју врсту споменика треба подићи на Калемегдану. Наводи случај где нека друштва кидају на Горњи град да у њему подигну ресторације, и тиме профанишу тог историског дива, будућег неоспорно најлепшег и најромантичнијег историског парка и код нас и у Европи. То би био читав грех. Злочин. Ту треба створити српску Акропољу, и дати тако величанствен карактер овом нашем престоничком граду. По могућству и реконструисати у њему према старим фотографијама многе делове, који су већ уништени.

У духу овог говара, г. Д-р Стојадиновић на крају формулише још једном питања која стоје пред овим специјалним одбором:

1.) Да се претходно одреди број, списак наших великана, којима се првим имају подићи споменици; 2) да се одреде места за те споменике; 3) да се реши питање очувања и реконструисања Горњег града.

Дискусија, која се после ових предлога развила, била је врло жива и у њој су учествовали сви присутни. Генерал г. Бабић напомиње да одбор за подизање споменика Краљу Петру располаже данас са преко 9.000.000 динара, и да је мишљења да се споменик Краљу Петру Ослободиоцу треба подићи или пред новим Парламентом, или на Теразијској Тераси. Г. Д-р Станоје Станојевић мисли да треба поћи од најјевтинијих споменика, т. ј. од оних, који се могу одмах стварно остварити ка онима чија монументалност захтева огромна материјална средства. Све те споменике он дели у четири групе. Прва, и одмах остварљива група су спомен-плоче на значајним кућама и домовима Београда као на кући, у којој се родио поч. Краљ Петар, на кући Хаџи Томини, где је склопљено примирје са Аустријанцима и т. д. Друге по реду остварљивости су спомен-пирамиде, постављене на историским местима, као на пример место где је прочитан 1820 год. султанов хатишериф, Чукур-чесми и т. д. У трећој групи су бисте

на Калимегдану, а у последњој су монументални споменици.

Генерал Николајевић истиче да Београд у ствари има врло мало места, на којима се могу поставити споменици. Поред листе великана, треба незаборавити и листу места са којима Београд за ову циљ располаже. Затим, сваки споменик мора бити везан за нарочито место. Споменик кнеза Михаила није на правом месту; њему је место у граду. На овом данашњем месту треба да стоји споменик Јовану Ристићу. Слаже се са претседавајућим г. Д-р Стојадиновићем, да су се споменици подизали без реда и смисла. Исто тако и да Горњи град треба очувати у целини и са свима одликама, али налази да га је немогуће реконструисати.

Душан С. Николајевић слаже се са Д-р Ст. Станојевићем, али подвлачи да се за подизање неколико споменика дивовима наше историје, који имају да обележе да је Београд увек претстављао мисао водиљу ослобођења, Југословенства, као и да је Београд данас престоница Југославије, морају одмах наћи материјалне могућности. То су споменици Карађорђу, Милошу, Филипу Вишњићу и Вуку Караџићу. Противан је заједничком споменику Карађорђу и Милошу, јер би такав споменик скоро био неморалан, пошто ипак између њих стоји једно убиство. Слаже се да је значајан избор места где ће доћи споменици. Покреће у вези са тим питање места за споменик Војводе Вука, који је већ израђен. Г. Милорад Гавриловић напомиње да је поч. Београђанин Ванђел Тома оставио 1000 дукака за споменик дечку, који је погинуо на Чукур-Чешми. Пита шта је са тим? Г. Д-р Станојевић га информиса да је сума овога фонда сада нарасла на 80.000 динара, и да већ постоји пројект споменика. Сима Пандуровић предлаже да се одбор подели у два-три ужа одбора, који би студијом средили имена свих оних великана, којима би у Београду требало подићи споменике. Пошто се свима њима не могу одмах подићи споменици, то се мора утврдити и ред. Прво једнима па другима. Постоје већ одбори, који прикупљају паре за разне споменике. Треба их одмах позвати и са њима се споразумети. Затим мора постојати и једна интелектуална — естетска контрола над израдом ових споменика. Натерати да се обраћа већа пажња на уметничку страну ових споменика. Наводи карактеристичне случајеве у овом смислу. Врло ружне и неповољне.

Затим и нелогичне. Тако су неки желели да се споменик захвалности Француској подигне у самом Паризу. То је смешно. Њега ћемо подићи у Београду, да буде школа, опомена, сведок будућим генерацијама. Да на омладину душевно дејствује. То је и сврха споменика.

Г. Бранислав Нушић поздравља иницијативу општинске управе да се ово питање реши. Крајње је време било. У овоме је владала хаотичност, неред, ружноћа. Калимегдан са својим бистама личи на расељено гробље. А то зато, што се код нас споменици подижу овако: неко, породица, пријатељ, певачко друштво и слични, скупе новац, израде споменик и онда траже од општине место за њега. Споменик се мора правити према природном положају места на коме ће бити постављен, а не обрнуто, да се за готов споменик тражи место — ма какво било! Усваја предлог Д-р Станојевића о раду на групе. Само је споменик Краља Петра ван категорија. Ређа места, пред која би све споменици могли доћи.

Д-р Ст. Станојевић предлаже да се г. Нушићу повери састав списка великана, којима се имају подићи споменици, и то по већ изложеној подели у групе. Исто тако предлаже да се генералу г. Николајевићу повери да спреми списак места где се и који споменици могу поставити. Да те своје реферате пошаље г. Д-р Стојадиновићу, који ће их умножене доставити свима члановима одбора. Генерал Бабић додаје да треба унети у тај списак и место за Пантеон.

Претседавајући г. Д-р Стојадиновић захваљује г. Д-р Станојевићу на предлогу и моли одбор да га усвоји, са напоменом, да би можда било ефикасније кад би се за сваку категорију рада одредили пододбори под вођством г. Нушића и генерала Николајевића. Обећава да ће Суд одмах предложити Општинском одбору да се одреди кредит за спомен плоче и пирамиде.

На крају је одлучено да г.г. Нушић и генерал Николајевић спреме стављене им у дужности спискове за споменике и места, и да исте предаду г. Д-р Стојадиновићу у року од осам дана. Г. Д-р Стојадиновић ће их као Претседник Одбора умножене доставити свима члановима одбора на студију и допуну, и после три дана сазвати пленарну седницу овог специјалног одбора, на којој ће се израдити и примити дефинитивна листа споменика, који се у Београду имају подићи.

Извештај Управног одбора Фонда за стварање и одржавање радничких установа у Београду

I.

Завршни рачун, о коме је реч у овом извештају, обухвата све време од постанка Фонда, па до дана 31. марта 1930. г. А постанак Фонда датира онога дана, када је Општина београдска примила зајам у 10.000.000 динара од Министарства за социјалну политику по решењу Општинског одбора од 17. јуна 1927. год. Абр. 11.166. То је било дана 22. јуна 1927. год. и тај дан се има сматрати за дан постанка Фонда.

Зато Завршни рачун обухвата све време од 22. јуна 1927. до 31. марта 1930. год., када — по одредби чл. 9. Пословника — свршава прва буџетска година.

Прва буџетска година трајала је, дакле, мал те не пуне три године. То стога, што су скоро целе те три године испуњене припремним и организаторским радовима, да се у дело приведе решење Министарства социјалне политике од 8. јуна 1927. год. З.Р.Бр. 5.311-I-IV, којим је Општини београдској одобрен амортизациони зајам у 10.000.000 динара, на 25 год. са 4% годишњег интереса, за подизање радничких склоништа, кухиња, берза рада, купатила, читаоница, библиотека, радничких станова и установа за заштиту небринуте радничке деце, а из Фонда, који је образован по одредбама чл. 110. Финан. закона за 1922/23. год.

Чим су свршене све претходне формалности, Општина је примила поменути зајам и одмах приступила припремним радовима. Она је, у првом реду, одредила земљиште у Милоша Поцерца ул. бр. 2, 4, 6 и 8, и у Млетачкој ул. бр. 8, где ће се подићи потребне зграде за смештај радничких установа, којима је намењен поменути зајам.

Општински стручни органи — уз садејство Управног одбора Фонда, који је био предвиђен поменутим решењем Мин. соц. пол. — израдили су планове и прелиминарне за подизање потребних зграда. Општина је тада расписала лиценције и дала у изградњу те зграде. Подизање зграда и свих потребних инсталација извршено је под надзором поменутих стручних органа, који су објекте примали и предавали их Управном одбору на руковање и употребу. Све исплате за те радове вршила је Општинска благајна и све је то књижено у Општинском главном књиговођству, где се налазе и одговарајућа документа.

Тако је поступљено и при набавкама највећег дела инвентара који је био потребан, да би се зграде могле привести намењеним сврхама.

Тако је све то ишло до 2. априла 1928. године, када је ступио на снагу Правилник о управљању Фондом за стварање и одржавање радничких установа у Београду, којим је предвиђен и обележен делокруг рада Управног одбора овога Фонда.

Управни одбор је тада наставио започето дело и — увек уз сарадњу општинских стручних органа, а у споразуму са Општинским судом — то дело коначно довршио и установе привео намењеној сврси. То је делимично извршено при крају месеца октобра 1929. год., а потпуно у првој половини фебруара 1930. год., па су установе свечано отворене 9. фебруара 1930. год., у присуству: изасланика Њ. В. Краља,

Краљевске Владе, претседника Општине београдске, претставника хуманих, културних и социјалних установа, претставника радничких и послодавачких организација.

Тако су постале и приведене сврси ове радничке установе: Мушко радничко склониште (Склониште а) у Милоша Поцерца улици бр. 2 и 4, Женско радничко склониште (Склониште б) у Млетачкој улици бр. 8, Дечије обданиште (Обданиште а), такође у Млетачкој улици бр. 8, Дечије обданиште (Обданиште б) у Милоша Поцерца ул. бр. 6 и 8.

У првој згради (Милоша Поцерца бр. 2 и 4), поред просторија и инсталација за склониште радника, кухиње и купатила, смештена је Јавна берза рада; у другој, Млетачкој ул. бр. 8., поред просторија и инсталација за склониште радница, дечијег обданишта, кухиње и купатила, смештена је и Женска јавна берза рада; а у трећој згради (Милоша Поцерца бр. 6 и 8), поред дечијег обданишта, кухиње и купатила, смештен је Централни одбор за посредовање рада и Исељенички надзорник.

Да би се поменуте установе привеле намењеној им сврси, израђен је — поред поменутог Правилника о управљању Фондом — Пословник о управљању установама Фонда од 20. маја 1929. год., Правилник о руковању благајницом Фонда од 15. августа 1929. год., а са Централним заводом за заштиту деце и матери у Београду склопљен је споразум од 31. октобра 1929. год. о ступању у колаборацију у сврху уређења, одржавања и вођења Дечијег обданишта у Милоша Поцерца ул. бр. 6.

II.

Чим су установе Фонда почеле рад, осетила се прека потреба, да се о раду установа води и рачунска евиденција и рачунска контрола, па како је то било немогуће постићи начином који је предвиђен био у чл. 10. Правилника о руковању благајницом, Управни одбор је донео одлуку да се образује централно књиговођство Фонда, које је 1. јануара 1930. гд. почело припремним и организаторским пословима.

Да би централно књиговођство Фонда могло дати оно што се од њега тражи: развитак и стање сваке пословне гране Фонда и његових установа, развитак и стање не само Фонда него и сваке његове установе — Управни одбор је решио, да се књиговођство води по начелима двојног комерцијалног књиговођства, а по американском систему, и да не обухвати само пословање од дана почетка књиговођства, него и целокупно пословање од постанка Фонда.

Зато је централно књиговођство — организовано на поменутој основи — прикупило све потребне податке о дотадашњем пословању. Ти су подаци делимично прикупљени из Општинског главног књиговођства, из Општинске и Фондове главне благајне, из Општинске техничке дирекције и из ручних благајница појединих Фондових установа.

Ти подаци — рачунски проконтролисани — уведени су у књиге Фонда и тако је Фонд дошао до књига, које у целости садрже не само сва примања

и издавања, него и сву имовину, која припада Фонду, као сва права и обавезе Фонда.

Овом приликом морамо нагласити, да су сва примања и издавања за рачун Фонда не само оверена од надлежних органа Општине београдске и Управног одбора Фонда, него их је оверила и Месна државна

Мушко радничко склониште

контрола при општини београдској, па смо у стању утврдити, да је све то извршено не само према одредбама Фондових Правилника и Пословника, него и према одредбама Закона о државном рачуноводству.

Напомињемо, да је све пословање Фонда до 31. марта 1930. год. вршено без посебног буџета, пошто је све било тек у стварању, него по буџету Општине београдске. Тек од 1. априла 1930. год. пословање се има вршити по специјалном буџету, који је благовремено израђен и послат на надлежно одобрење.

Резултат целокупног досадашњег рада и настојања на подизању и привађању у живот радничких установа садржан је у приложеном Завршном рачуну на дан 31. марта 1930. године.

III.

Прелазећи на сам Завршни рачун, част нам је извести следеће:

1.) ИЗВОД ИЗ ГЛАВНЕ КЊИГЕ

показује, да промет Фонда износи 56,488.287.38 Дин., што показује величину напора, који је требало уложити не само да се ти подаци среде, него, куд и камо више, да се прикупе из оноликог броја пре поменутих установа.

Уза све то, ми смо у стању да тврдимо, да су сви ти подаци потпуно тачни и да одговарају стварном стању.

2.) РАЧУН ИЗРАВНАЊА (БИЛАНС)

показује целокупну имовину и дугове Фонда, као и сва права и обавезе Фонда у материјалном погледу.

А) Имовина Фонда

састоји: а) готовина у благајнама	198.211.89
и то: у главној благајни	170.555.52 Д.
у руч. благ. Склон. а)	10.817.40 Д.
у руч. благ. Склон. б)	13.360.13 Д.
у руч. благ. Одбан. б)	3.478.84 Д.
Свега	198.211.89 Д.
Глав. благајна је примила	1.893.268.98 Д.
Глав. благајна је издала	1.722.713.46 Д.
Салдо	170.555.52 Д.

Руч. благајне примиле	476.686.93 Д.
Руч. благајне издале	449.030.56 Д.
Салдо	27.656.37 Д.
Укупно салдо	198.211.98 Д.

б) Роба у магацинима 58.756.56

и то: у магацину Склон. а)	48.291.63 Д.
у магацину Склон. б)	10.072.90 Д.
у магацину Одбан. б)	392.03 Д.
Робе (животних намирница) купљено је свега за	125.419.63 Д.
а утрошено за	66.663.07 Д.
Салдо	58.756.56 Д.

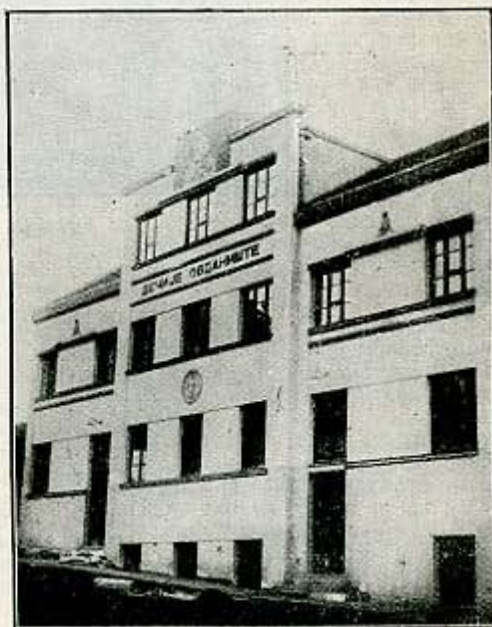
в) Потраживање према Општини београдској 382.822.55

и то: за остатак анuitета по зајму од 10.000.000.— Д.	
до 22. XII. 1929. год.	223.706.50 Д.
за део анuitета од 22.-XII. 1929. год. до 31.-III. 1930	159.116.05 Д.
Општина је задужена за зајам од Мин. соц. пол. 10.000.000.— Д.	
за анuit. по овом зајму од 22.-VI. 1927. до 22.-XII. 1929.	1.591.160.50 Д.
за део анuitета од тада до 31.-III. 1930. године	159.116.05 Д.
Свега	11.750.276.55 Д.

а одобрено јој је:	
за исплате непокретности	9.168.872.90 Д.
за исплате инвентара	743.611.10 Д.
за готово главној благајници овога Фонда	1.367.454.— Д.
за исплаћене трошкове	87.516.— Д.
Свега	11.367.454.— Д.
Салдо њеног дуга Фонду	382.822.55 Д.

г) Дужници дугују Фонду 6.088.90

а од тога Држ. хип. банка	4.871.— Д.
и два дужника за обрачуна	1.217.90 Д.
Свега	6.088.90 Д.

Дечије склониште

д) Инвентар са намештајем за све установе Фонда и за потребе Фонда коштао је	1.561.909.—
--	-------------

на се са том сумом и носи у билансу, пошто је решено, да се ове године не отписују уобичајени проценти на истрошење, јер је све то употребљавано врло кратко време, а многе ствари уопште нису ни употребљаване. Идућих година ће се вршити уобичајени отписи, а током године ће се расходовати оно што се употребом истроши.

е) На непокретности са свим припадајућим им инсталацијама утрошено је свега 10,276.786.66

на се та сума и носи у билансу, пошто и за то, гледе отписа, вреди оно што је речено за инвентар.

Од утрошене суме на непокретности отпада:

на грађевине	8,021.933.54 Д
на водовод и канализацију	320.335.57 Д
на инст. елект. осветљења	89.686.50 Д
на инст. центр. грејања	1,028.603.75 Д
на инст. дезинфекције и дезинсекције	222.304. — Д
на инст. пар. периферије	286.572.55 Д
на инсталацију купатила	255.259.30 Д
на инсталацију лифта	52.051.45 Д
	<u>10,276.786.66 Д</u>
Укуп. имовина	12,484.575.56

на дан закључка књига. Како се у благајницама Фонда на дан закључка књига затекла готовина у 198.211.89 Динара, то је суми готова новца већа са 20.584.66 Динара од свих ових дугова.

Рачуну дужника и веровника укупно је одобрено 1,522.386.01 Д, а тај је рачун задужен са 1,026.678.55 Д.

на је салдо 495.707.46 Д, т. ј. у потраживању 501.796.36 Дин. колико се носи као дуг Фонда и у дуговању 6.088.90 Дин. колико се у билансу носи као имовина Фонда.

Других дугова према трећим лицима Фонд нема. Али, као дуг, мора се у биланс унети:

б) Основна главница у 10,474.063.53

која састоји: од зајма Министарства социјалне политике и народног здравља од 10,000.000. — Динара, колико је примила Општина београдска према поменутих решењима и обавезала се да тим подигне пре поменуте радничке установе, па да зајам са 4% каматама у анuitетима за 25 година враћа овоме Фонду, да он тим подигне нове и одржава постојеће радничке установе.

Општина београдска не само што је

Женско радничко склониште

Б) Дугови Фонда

су следећи:

а) Поверљивостима се дугује 501.796.36
а од тога једном предузимачу, којему је Општина колаудирала радове, а рачуну није исплатила до закључка наших књига 324.169.13 Д

Ову суму ће Општина исплатити из њених сретстава, као што је исплатила и другим предузимачима до сада Дин. 474.063.53, па ће се за толико повећати њен удео у основну главницу Фонда. Зато ова сума и није непосредан дуг Фонда, али ми смо је унели у биланс, да он даде потпуну слику свих посредних и непосредних материјалних права и обавеза.

Осталим поверљивостима дугује се 177.627.23 Дин., а то за испоручени инвентар или робу (Живот. намирнице) по рачунима, који, због сврхавања потребних формалности, нису били исплаћени

извршила све преузете обавезе према Министарству, односно према Фонду, који је за подизање радничких установа прикупљен на територији Јавне берзе рада у Београду, него је учинила још више: она је, преко суме зајма и анuitета зајма, исплатила за рачун Фонда, како смо пре поменули, 474.063.53 Дин. коју смо суму, као удео Општине београдске, унели у основну главницу. Тако и сто, када Општина исплати пре поменути суму од 324.169.13 Динара, ту суму ћемо унети, као њен удео, у основну главницу. Тада ће њен удео изнети знатну суму од 798.232.66 Динара.

Да Општина београдска није исплатила пре поменути суму из својих сретстава, као и када не би исплатила другу суму, Фонд би остао без прометне главнице, па не би био у стању да одговори намењеном му задатку. Зато Управни одбор сматра својом дужношћу, да ис-

такне ово пожртвовање Општине београдске и да и њој, као и Министарству социјалне политике и народног здравља, и овом приликом, у име своје и у име незапослених радника и њихове не-збринуте деце, изрази особиту благодарност, што је обилатим сретствима допринела, да незапослени и незбринуте добију кров над главом, где ће се склонити не само од физичких непогода него и од моралне беде, која би их, може бити, када ових установа не би било, могла завести на страну.

Међутим, како Завршни рачун обухвата врло дуг период и то период припремних радова за стварање установа, па онда период организације установа, а тек у најмањој мери период правог пословања установа Фонда, овогодишњи рачун прихода и расхода неће нам дати те слике, које би биле потребне не само да се донесе суд о успеху досадашњег рада, него и да се донесу и предвиде мере за будућност.

Ипак, поред свега тога, рачун прихода и расхода показује сталан напредак појединих пословних гра-на и појединих Фондових установа. Док су у самом почетку рада приходи били минимални, они су кас-

Трпезарија мушког склоништа

в) Резервни Фонд

1,508.715.67

образован је овако:

Општина београдска, према њеној обавези, коју је преузела према Мин. соц. пол. и нар. здравља, односно према Фонду за подизање радничких установа на територији Јавне берзе рада у Београду, решењем од 10. децембра 1929. г. Абр. 10819, одобрила је Фонду све ануитете по зајму од 10,000,000.— Динара за време од 22. јуна 1927. год. до 22. децембра 1929. год. у суми од 1,591.160.50 Д.
Од ове суме камате су 975.875.89 Д.
а отплата зајма 615.284.61 Д.

на смо ту суму одмах унели у резервни фонд.

Сем тога, у резервни фонд унели смо још суму у 65.268.80 Д.

колико износи отплата зајма од дела ануитета за време од 22.-XII. 1929. г. до 31.-III. 1930. године.

Како приходи Фонда износе свега 1,508.236.57 Д. а расходи 770.974.40 Д. показује се вишак прихода над расходима у суми од 828.162.17 Д.

коју смо такођер унели у резервни фонд, који сада износи свега 1,508.715.67 Д.

па укупна пасива (дугови) су 12,484.575.56 колико износи и актива (имовина) Фонда.

3.) РАЧУН ПРИХОДА И РАСХОДА

имао би за задатак, да даде слику не само досадашњег пословања Фонда и његових установа, него и слику будућег развоја сваке Фондове установе и

није, из дана у дан, расли; док су расходи у почетку били већи, због организационих трошкова, касније опадају, а свршетком буџетске године своде се на минимум, који је предвиђен буџетом за 1930./31. буџетску годину.

Но, и поред те највеће могуће штедње, која је уведена и предвиђена буџетом, ипак сопствени приходи Фонда и његових установа неће бити ни из близа толики, колики морају да буду расходи. Ако се има на уму задатак Фонда и његових установа, да то нису лукративна предузећа, него алтруистичко-хуманитарне социјалне установе, тада ће и тај дефицит, који ће се показати, бити разумљив.

Због тога Фонду је неопходно потребна помоћ надлежних фактора, да он могне одговорити задацима, који су му намењени. Зато Управни одбор и рачуна не само на обилату помоћ Општине београдске, која је већ доказала, да схвата важност Фонда и његових установа, него и на помоћ Министарства социјалне политике и народног здравља, на помоћ Радничке коморе, Јавне берзе рада, Централног одбора за посредовање рада, који су и до сада, и материјално и морално, подупирали Фонд у извршавању његових задатака, па Управни одбор сматра својом дужношћу, да им, и овом приликом, изјави своју најтоплију благодарност. Управни одбор рачуна, поред тога, и на помоћ других алтруистичких, хуманитарних и социјалних установа, као и на помоћ добрих људи, па је зато и предвидео пројектом измена и допуна Правилника, да се и добри људи, као чланови Фонда, могу сетити Фонда и својим прилозима ублажити јаде и невоље незапослених радника и незбринуте радничке деце.

Прелазећи на саме приходе, напознимо, да се приходи састоје из две главне групе: група сопствених прихода, у коју улазе: приходи од корисника (пrenoшница, обданишта и исхране), приходи од инсталација (кулатила) и приходи од Фондових права (камате од ануитета и камате на уложени новац), а у другу групу улазе приходи од трећих лица (субвенције, чланарина, прилози и т. д.).

Разгледањем сваке од тих група, уочава се следеће:

Како се из приложеног статистичког прегледа види, установе Фонда примиле су на:

а) Преноћишта-обданишта:	радника	25.467
	радица	1.865
	дече	1.138
	Укупно	28.470
од којих бесплатно:	радника	1.013
	радица	317
	дече	124
	Укупно	1.454
а уз наплату одређене суме у 5 Динара		27.016
од које се наплатило	135.080.—	Динара
и у име повишице на 51 по 1 Дин.	51.—	Динара
Свега	135.131.—	Динара
Од тога: на касама установа Фонда	97.956.—	Д.
а Јавна берза рада, Радничка комора и друге хуманитарне и радничке установе, као помоћ незапосленим радницима-цама и небринутим радничкој деци, платили су за 7.229 радника, 193 радице и 13 деце, свега за 7.435 по 5 Динара	37.175.—	Д.
	135.131.—	Д.

проветрене и довољно загрејане, а кревет сваког дана се пресвлади чистим рубљем. Пре примана сваки радник-ца се дезинфицира, а лекар га прегледа, да не болује од које заразне болести; по потреби им се пружа прва лекарска помоћ, а тежи болесници се упућују у болницу. Децу пак лекар прегледа и при приману и преко дана и одређује потребну негу за њих, што врше нарочито спремане сестре-неговатељице. Уз ту негу деца добију и исхрану преко дана и то ону и онакову храну, коју и какону захтева доба њихова живота, а која одговара свим прописима до бре исхране и неге деце.

Зато су и сами непосредни трошкови, т. ј. трошкови, које непосредно троши преноћник или дете (сапуни за купање, сапун и сода за прање рубља, прусилено за дезинсекцију одећа и рубља и слич.) доста велики и износе 17.436.32 Динара, и то:

за Склопиште а)	9.923.70 Дин.
за Склопиште б)	2.284.— Дин.
за Обданиште а)	3.689.89 Дин.
за Обданиште б)	1.538.73 Дин.

не рачунајући у то оне друге, куд и камо веће, посредне трошкове, као: огрев, режију, амортизацију и т. д. Када би се и све то рачунало, видело би се колико то много кошта. То ће бити могуће израчу-

Трпезарија Женског склопишта

Из тога излази, да од 28.470 радника-ца и деце, колико их је примљено у свим установама Фонда, 19.581 (68.78%) могло је да плати ону минималну суму од 5 Динара за преноћиште-обданиште, а осталих 8.889 (32.22%) није могло ни ту минималну суму да плати, него су то добили или као помоћ од поменутих установа или су им наше установе дале бесплатно скровиште.

Интересантан је развитак ове пословне гране у појединим месецима:

у октобру 1929. год. (3 дана) било је	52
у новембру 1929. год. било је	3.374
у децембру 1929. год. било је	4.963
у јануару 1930. год. било је	5.927
у фебруару 1930. год. било је	6.519
у марту 1930. год. било је	7.635
	28.470

радника-ца и деце. Запажа се, дакле, снажан напредак из месеца у месец, а то стога, што је потребно било не само да се сазна за ове установе, него и да радници-це стекну уверење, да заиста у тим установама добију оно (купање, чист кревет у хигијенској и угрејаној соби) што ни за десетоструку суму не би могли добити на другој страни. Напомињемо да је строго заведен систем, да се сваки радник-ца и дете мора окупати, даде му се чисто рубље, а његово рубље и одео дезинфектује и дезинсектује, те он ништа свога не уноси у спаваће собе, које су потпуно чисте,

нати тек идућих година, када се буду имали резултати једне целе године рада, а без припремних и организаторских трошкова, који у прошлој буџетској години износе знатну суму.

Од општег су интереса подаци о годинама живота, о занимању и месту рођења и сталног становања радника-ца. О томе су подаци Склопишта а) од нарочитог интереса. Из тих се види, да од 25.467 преноћника, колико је у том склопишту примљено на преноћиште, било је 2.236 различитих лица, што значи, да је једно те исто лице преноћило просечно око 12 ноћи у овом склопишту.

Од тих 2.236 лица био је у доби живота:

до 18 година	112
преко 18—20 година	560
„ 20—25 „	582
„ 25—30 „	373
„ 30—35 „	203
„ 35—40 „	156
„ 40—45 „	94
„ 45—50 „	78
„ 50 „	78

што показује две ствари: да су млађи у огромно већем броју од старијих, јер још нису збринути са сталним послом и домом и јер осећају већу потребу од ових установа, да сачувају и своје здравље и своје моралне квалификације. А то је више него утешно.

По занимању били су:

неквалификовани радници	777
квалификовани радници	1.214
прив. чинов. и трг. помоћ.	245

што показује, да је незапосленост код неквалификованих мања, пошто они, када није сезона рада, живе код своје куће на селу, а да је незапосленост већа код квалификованих, који немају где да се склоне у доба беспослице. Број ових последњих је, можда, и стога већи, што они јаче осећају потребу удобног скровишта, него ли то осећају неквалификовани.

По крају рођења и сталног становања било је:

из Далмације	90
из Србије	464
из Старе Србије	174
из Црне Горе	86
из Босне и Херцеговине	453
из Војводине	560
из Хрватске и Славоније	280
из Словеније	53
из иностранства (на пролазу)	76

а из тога се види, да Београд збрињава радничку сиротињу, која из целе државе долази у престоницу, да ту тражи рада и зараде. То може Београдској општини да служи на част, а то је и најбољи доказ, да се новцем, прикупљеним у целој држави, не помаже само Београд, већ да Београдска општина збрињава радничку сиротињу из свих крајева наше Краљевине.

б) На исхрану (вечеру и доручак), не рачунајући децу, јер она сем дневне неге добију и храну, која одговара доби њихова живота, примљено је радника-ца свега 6.478, а од тога платили су 6.124 по 5 Динара 30.620.— Динара, а бесплатно је примљено 354.

Од плаћених наплаћено је:

на касима установа Фонда за	1.098	5.490.— Дин.
а Јавна берза рада, Радничка		
комора и друге установе за	5.026	25.130.— Дин.
	6.124	30.620.— Дин.

Из тога се види, да је нешто мање од 17% могло да плати из својих сретстава ону минималну суму од 5 Динара, а преко 83% нису ни толико имали да плаће, већ су то, као помоћ, добили од поменутих установа или су им ту помоћ дале установе Фонда.

Број оних, који нису ни сами платили, ни добили помоћ од Берзе, Коморе и других установа, знатан је у Женском радничком склоништу. То стога, што се тамо примају мајке-породице, које бивају иза порођаја отпуштене из болнице после седам дана, па тада су без крова, а још неспособне за рад. Њих Склониште прими, са дететом заједно, даје им сву потребну негу и исхрану, а оне, касније, ако приме и када приме храну од Окружног уреда за осигурање радника или помоћ од Министарства социјалне политике и народног здравља, плаће дужну суму. Како се унапред не може са сигурношћу знати која ће од њих бити у стању да плати, воде се привремено у бесплатне, а ако се и када се наплата изврши, то се књижи у разне приходе, као што се и расходи на њих књижи у разне расходе. Тако је до свршетка буџетске године за исхрану мајки издато 2.586.24 Динара, а од њих наплаћено 2.500 Динара.

Исхрана је почела 1. јануара 1930. год. а у поједине месеце било је на исхрани:

у јануару 1930. год.	2.150
у фебруару 1930. год.	2.447
у марту 1930. год.	1.881

па се из тога види, да број опада, а то стога, што настанком сезоне рада опада број беспослених радника, а тим и потреба исхране, коју су, како се из пре наведених података види, највише давале као помоћ Јавна берза рада, Радничка комора и друге установе. Баш због тога опадања, накнадно је одлучено, да се у Мушком радничком склоништу престане давањем исхране са 1. мајем, а настави тек почетком зиме, јер мали број радника на исхрани само повећава дефицит, а тим се не подмирује једна прека потреба, као у зимско доба.

Непосредни трошкови око исхране, дакле, оно што радник-ца поједе, износе 24.939.23 Дин., и то:

у Склоништу а)	22.300.35 Дин.
у Склоништу б)	2.638.88 Дин.

не рачунајући послугу, гориво, део режије, амортизацију и т. д. Тачан рачун о томе моћи ће се извести, како смо већ пре рекли, тек када се буду имали подаци о целој једној години овога рада.

За сада можемо само толико рећи, да радник-ца добије за оних 5 Динара довољну количину, довољно храну, укусно и чисто спремљену, здраву и топлу храну, коју ни по двоструку цену не би могао другде добити.

в) Да би инсталације наших установа искористили и у корист Фонда и у општу корист, ми смо

Купатила

у Мушком радничком склоништу и у женском радничком склоништу, када нису заузета купатом преноћника-пrenoћница, од 1. јануара о. г. отворили и за осталу публику, а цену одредили тако, да се и најсиромашнији грађанин може окупати: 4 Динара купање, са нашим рубљем и сапуном, у тушевицама, а 8 Динара у кадама, такођер са нашим рубљем и сапуном.

Кроз три месеца окупало се:

у тушевицама	2.524 особе
у кадама	1.100 особа

свега . 3.624 особе

од којих је за то наплаћено: за тушеве 10.096.— Дин. за каде . 8.800.— Дин. свега . 18.896.— Дин.

а непосредни трошак око тога износи 1.832.95 Дин.

па се на томе показује вишак у 17.063.05 Дин.

не рачунајући део режије, више потрошени угљ, амортизацију и т. д. За почетак можемо бити посве задовољни са тим резултатом, а надати се да ће у будуће успех бити много већи, што се даде закључити и по овоме:

у јануару се окупало	635 особа
у фебруару	894 особе
у марту	2.095 особа

па број стално расте, а тако исто и наплаћена сума:

у јануару	3.604 Дин.
у фебруару	4.760 Дин.
у марту	10.532 Дин.

г) Највећу суму наших прихода показују

камате . 1,074.594.05

и то: од новца, који је био извесно време уложен код Држ. хипотек. банке . 4.871.— Д.

и од Општине београдске на име 4% камата на зајам од Мин. социјалне политике и народ. здравља, као њене обавезе према Министарству, односно према Фонду за подизање радничких установа, који је сакупљен на територији Јавне берзе рада у Београду . 1,069.723.05 Д.

д) Знатну суму наших прихода показују и приходи од трећих лица. Ту, у првом реду, истичу се субвенције са . 320.000.—

и то: од Радничке коморе у Београду . 285.000.— Д.

а од Централног одбора за посредовање рада у Београду . 25.000.— Д.

Субвенција Радничке коморе дата је Фонду за три године по 100.000 Динара, колико је Комора и за у будуће обећала. Од те суме она даје у готову по 50.000 Динара, а за 50.000 Динара куповаће бонове за преноћишта, обданишта и исхрану, па их, као помоћ

своју, давати неизносним радницима-цама и незбринуту децу. Зато је она за прошле три године исплатила 295.000 Динара, а купила бонова за 5.000 Динара. Централни одбор обећао је годишњу субвенцију од 50.000 Динара, а од тога исплатио за прошлу полугође 25.000 Динара. Осталих 25.000 Динара исплатиће у другом полугођу.

Обе помоћи су издашне и Управни одбор сматра својом дужношћу, да им, и овом приликом, изрази своју топлу благодарност.

У приходе од трећих лица налазе се и приходи од чланарине и прилога у 1.200.—

и то: од Главног радничког савеза у Београду, који је дао Фонду 1.000.— Д.

на име уписа у чланство пок. Д-р Кестера, бив. посланика Немачке републике у Југославији, на онда приложи: гђе Огле Гавриловић 100.— Д.

и гђе Д-р Љубице Јовичић 100.— Д.

којима је свака од њих приложила Фонду приликом свечаног отварања Фондових установа.

Пок. Д-р Кестеру, истакнутом и одличном пријатељу Југославије и Југословенског радника, желимо вечни покој и помен, а Главном радничком савезу у Београду, г-ђи Гавриловић и г-ђи Јовичић изричемо нашу топлу благодарност, што су се сетили бесплатних радника и незбринуте радничке деце.

Тим би били испуњени наши приходи, који свега износе 1.598.236,57 Д.

Расходи Фонда, унесени у рачун прихода и расхода, довољно су детаљизирани, а да би их требало посебно образлагати. Само ћемо посебно истаћи ово: у расходе нису унесене суме, које би се морале платити Општини београдској за електричну струју (за осветљење и погон), таксе за воду и таксе за изношење ђубрета, јер она то ни не наплаћује. Када би се и то унело, тада би тек било јасно колико Општина београдска доприноси за одржавање радничких установа.

Сем тога, морамо поновити, да Завршни рачун обухвата период од скоро три године; ¹/₂ тога времена односе се на припремне и организаторске радове, који су захтевали сразмерно веће расходе од редовних трошкова; у трошкове су унесене и суме, које нису утрошене на сами период времена, на који се односи Завршни рачун, као: набавка тисканица, књига, штампилца, разне друге потребе за рад и т. д. Све ово треба имати на уму, када се оцењује висина расхода.

Из то треба имати на уму и следеће: ове установе морају одржавати беспрекорну чистоћу, иначе би биле лако заразе и несреће. На то се троше, а трошиће се и унапред, онолике суме, колике захтева потреба чистоће. У ту суму улазе не само суме, које се троше за материјал за одржавање чистоће, него и за особље, које на одржавању чистоће ради, али суме за то особље нису посебно исказане, него су књижене у суме принадлежности за особље, као што су ту

књижене и суме за стручно особље (лекаре, сестре-нудње, машинисте, ложаче, куваре-це и т. д.). Зато, ма да сума за особље изгледа велика, она је — у најужем смислу те речи — минимална, као што је и минималан број управног особља, које отправља послове у пет канцеларија Фонда и његових установа.

Знатна изгледа и сума разних расхода, али треба имати на уму, да су ту ушле већином суме, које су утрошене на разне припремне и организаторске радње, које нису спадале ни у једну од посебно истакнутих рубрика расхода.

Из предњег излази, да су износили

укупни приходи 1.598.236,57 Дин.

укупни расходи 770.074,40 Дин.

па се показује вишак 828.162,17 Дин.

која је сума унесена у резервни Фонд, одакле ће се попуњавати евентуални дефицити, одржавати досадашње и подизати нове радничке установе.

Сума резервног Фонда није у готову, него је у имовини — покретној и непокретној — а то стога, што је за установе утрошено више, него ли је износно зајам од 10.000.000 Дин. А да потребна сума преко зајма није утрошена, установе не би биле снабдеване свим оним, што је неопходно потребно, да оне у целости одговоре намењеном им задатку. — Зато се ни с ове тачке гледишта не би могло ништа приговорити.

Међутим, како је задатак Фонда не само да одржава постојеће, него и да подиже нове радничке установе, брига Управног одбора биће, да идућих година у готову уштеди колико се највише може уштедети, па да те уштеде у готову положи у Фонд за подизање нових установа. Зато смо и у буџету предвидели могућу суму.

IV.

На тај начин испунили смо преглед досадашњег рада на стварању радничких установа у Београду. Додајемо само толико, да је Управни одбор Фонда одржао свега 72 седнице, у којима је начелно и детаљно расправљао о многобројним питањима, која су се имала решити, па да се створе радничке установе — прве ове врсте у нашој Краљевини — и да се приведу сврси, која им је намењена поменутих решењем Министарства социјалне политике и Одбора општине београдске и самим називом њиховим.

У том раду и настојању Управни одбор наишао је и на свесрдну сарадњу и на обилату материјалну и моралну помоћ надлежних фактора, па им свима и овим путем и овом приликом изразује своју дубоку благодарност, изражавајући наду, да ће и у будуће наћи на њихову свесрдну потпору.

У колико та њихова потпора буде већа, свесрднија и бржа, у толико ће бити олакшан рад Управном одбору, а и већи успех и Фонда и свих његових установа.

УПРАВНИ ОДБОР
ФОНДА ЗА СТВАРАЊЕ И ОДРЖАВАЊЕ
РАДНИЧКИХ УСТАНОВА У БЕОГРАДУ

претседник,
Исидор А. Протић, с. р.

СЛУЖБЕНИ ДЕО:**РАД ОПШТИНСКОГ ОДБОРА:****ЗАПИСНИК**

XIX. 2-ге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 8. августа 1930. г. у 6 ч. по подне.

Председавао Претседник г. Милан Нешић.
Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпредседник г. Никола Крстић и кмет-
правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су г.г. Драг. Матејић, Бура Бајаловић, Димитрије Станчуловић, Д-р Страшимир Милетић, Негослав Илић, Богдан Крекић, Јован Дравић, Д-р М. Недељковић, Никола Ђорђевић, Влад. К. Петровић, К. Гинових, Петар М. Гребенац, Д-р Александар Леко, Хасан Ребац, инж. Павле Миљанић, Милован Матић, Алберт Фирт, Јоца Поповић, Д-р Љ. Стојановић, Милош П. Радојловић, Т. Здравковић, Д-р Мића Анић, Јосиф Фрид, Клементије Букавац.

1.

Пре прелаза на дневни ред извршена је заклетва новог одборника г. Богдана Крекића, уз чинодејствовање Београдског проте г. Николе Божића, после чега је г. Крекић уведен у дужност.

2.

Прочитан је записник XVII. редовне седнице.

Одборник г. Петар Гребенац изражава жељу да би записнике требало штампати на време, и уз позиве за седницу доставити по један примерак записника прошле седнице одборницима, како би на време прочитали и видели имају ли каквих замерки да учине на записник. На тај начин би се добило много у времену.

Претседник г. Милан Нешић прима примедбу г. Гребенца са ограничењем да ће се тако поступати ако томе не буде сметала неподударност између времена држања седнице и штампања записника. — За овим је записник примљен.

3.

Прочитан је записник XVIII. редовне седнице.

Прочитано је решење г. Министра унутрашњих послова IV. Бр. 928, којим задржава од извршења одборску одлуку О. Бр. 15892. о наплаћивању 1% преносне таксе.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић ставља примедбу на записник да он на прошлој одборској седници приликом дискусије о наименовању улица није употребио израз „рођаци и ратници“ већ само „рођаци“. Осим тога тражи да уђе у записник, да се при крају исте седнице, после говора г. Милана Радовљевића, поводом случаја г. Ђорђа Ра-

дојловића извинио у пуној одборској седници.

За овим је записник примљен.

4.

Код тачке дневног реда „саопштења“, деловођа одбора саопштава да су се извинили одборници г. г.: Радисав Јовановић, Ранко Живковић, Д-р Драгољуб Аранђеловић, Светозар Гођевац, Триша Јовановић, Михаило Ђурић, Бранко Поповић, Благоје Антонијевић, Тјешимир Старчевић, Д-р Лазар Генчић, Јован Мисирлић, Д-р Драгољуб Новаковић, Ђорђе Попара, Милић Сокић, Драгољуб Мишошевић и Д-р Букић Пијаде.

Осим тога деловођа одбора саопштава да је Општина Београдска добила два телеграма од мештана из Пашмана и начелника града Госпића у којима је изјављена захвалност на давању имена двома београдским улицама: Пашманској и Госпићској чиме се њихова места осећају почашћена.

5.

Код тачке дневног реда: „Предлог за увођење у живот 1% преносне таксе“, развила се дискусија у којој су учествовали г.г.: П. Гребенац, који се начелно изјаснио против ове таксе, Милован Матић и Д-р Страшимир Милетић, који су се изјаснили против увођења у живот ове таксе. На примедбе г. Гребенца одговорио је Потпредседник г. Крстић.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 18048. Одбор већином гласова

РЕШИО:

Да се учини предлог г. Министру финансија, да у смислу чл. 5. Закона о продужењу важности изменама и допунама одредаба досадашњих финансиских закона, односећих се на самоуправна тела, изволи одобрити да се преносна такса у износу 1% од продајне цене непокретних имања у атару Општине Београдске предвиђене у чл. 10. финансиских овлашћења буџета за 1930. годину може наплаћивати у овој буџетској години почев од дана одобрења одборске одлуке и законске објаве.

Наплату ове таксе вршила би сама Општина преко свога Таксено-привредног одека.

6.

Примљен је к знању извештај Суда о радовима Општег Грађевинског А. Д. на калдрмисању улица, с тим да се може штампати и у „Општинским Новинама“.

7.

На предлог Суда О.Бр. 15190 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри накнадни кредит у суми од 2,000.000.— динара по партији 47. поз. 4. буџета за 1930. год. (одржавање, крпеж и генерални претрес калдрме и инжињерских објеката, израда нове калдрме и инжињерских објеката, као и исплата започетих и недовршених радова у 1929. год.), која партија износи Динара 5,000.000.— с тим да за покриће овог накнадног кредита служи вишак прихода по партији 22. поз. 9. буџета редовних прихода за 1930. год., по којој је партији и позицији предвиђен приход од 8,000.000.— динара, а предузеће Опште Грађевинско А.Д. дужно је по уговору да плати Општини Београдској суму од 12,100.000.— динара за употребљени материјал.

Ово решење доставити г. Министру финансија на одобрење.

8.

Код тачке дневног реда: „Предлог за закључење унутрашњег зајма од 125,000.000 динара“, Претседник општине г. Милан Нешић изложио је на који је начин дошло до тога да се приступи испитивању услова за закључење једног унутрашњег зајма. Београдски новчани заводи одмах су одговорили на циркулар који им је упућен од стране Општине и ставили су своје услове. Пре него што је тражио зајам, Суд је направио извесан прорачун свих актуелних грађевинских потреба и саставио програм радова, који би се имали извршити из тог зајма. Утрошак би био од прилике овако распоређен: 40 милиона за улице, 35 милиона за канализацију, 5 милиона за водоводне радове, 7 и по милиона за радове Дирекције трамваја и осветљења, за школе и клиницу 18 милиона и за ликвидирање старих рачуна око 19 милиона динара. Зајам би се трошио сукцесивно како буду стизале ситуације. За отплату овога зајма има довољно буџетских могућности, јер укупна сума потреба које се овим зајмом задовољавају износи 55 милиона динара у овом буџету, док је за отплату истог зајма потребна сума од 46 милиона динара годишње и тако би се зајам за три године отплатио.

Деловођа одбора прочитао је целокупну преписку вођену са банкама по питању закључења зајма, као и предлог Суда О. Бр. 18344.

Затим је настављена дискусија у којој су учествовали:

Одборник г. Драгиша Матејић, који подвлачи и истиче предусретљивост новчаних установа према Општини Београдској и наглашава да никад чистији и бољи зајам од овога није закључен у Општини Београдској. Предлаже и моли да се понуде банака, Пош-

танске Штедионице и Државне хипотекарне банке приме.

Одборник г. Крста Гиновић не чуди се предусретљивости банака, јер банке раде према свом интересу. Замера што циркулар није упућен свима банкама, како великим тако и малим.

Претседник г. Нешић одговара на ову замерку, да је циркулар упућен на осамнаест разних банака а осим тога још и Удружењу банака у Београду, чији су чланови и мале банке, које су на тај начин обавештене о томе да се зајам тражи.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић говори о извесним ситнијим модалитетима при закључењу зајма, меничној такси, интересној стопи и предлаже да се за сад закључи зајам само код Поштанске штедионице и Државне хипотекарне банке, а да се са приватним банкама наставе преговори и зајам закључи у току идуће године, када ће се тај зајам моћи и утрошити.

Одборник г. Петар Гребенац придружује се говору г. Драгише Матејића и предлаже да се за сад закључи зајам само за оне радове на калдрмисању улица, које су требале да се калдрмишу на почек. После тога може се разговарати са банкарима о осталом износу зајма, а може се проучавати и могућност да Општина распише упис једнога зајма од стране самих грађана.

Претседник г. Нешић одговара г. Гребенцу и каже да има и других хитних и актуелних радова, осим калдрмисања периферије, због којих је потребан зајам у предложеном износу.

Одборник г. Д-р Милорад Недељковић као члан стручног Финансиског одбора, који је имао да проучи све понуде и да Одбору поднесе своје мишљење, у своме подужем експозеу излаже стање на новчаном и финансиском тржишту и истиче велико поверење новчаних завода у Београдску Општину, које се јасно види из саме приправности да се један овако повољан зајам понуди Општини без неких нарочитих гаранција. Потпис Општинске штедионице на меницама више је формалне природе и има чисто банкарску сврху, т.ј. омогућава реесконтовање менице. У погледу камате Стручни финансијски одбор стао је на гледиште да каматна стопа буде 8 и по од сто и ако су заводи тражили да буде 9%. Захтев о меничним таксама постављен је из предострожности, и ако је Општина ослобођена такса на зајмове, пошто се дешава да разни финансијски органи различито тумаче поједине законске одредбе. Добра је што је зајам краткорочан и што се узима на меницу. Дугорочан зајам се не може закључити, јер за то треба погодан момент, потребна је законска стабилизација и задовољавање државних потреба, испред ко-

јих Општина не би смела да иде. Меница има пак нарочиту цену код банака јер се може у случају потребе реесконтovati. Затим г. Д-р Недељковић нарочито истиче да закључење овога зајма представља епоху у историји Општине Београдске. Изванредан одзив банака при давању овога зајма јасно показује да се о Београдској Општини и њеним финансијама данас мисли сасвим другачије него што је то раније био случај. Понуде зајма значе у првом реду поверење у Општину и погрешан би био закључак да се новац нуди зато што је нагомилан по банкама. Кроз банке је проговорио Београд и Београђани јер сви хоће да Београд што пре добије све оно што једна модерна европска престоница треба да има.

Одборник г. Милован Матић слаже се са закључком овога зајма само тражи да се обезбеди отплата.

Одборник г. Јован Дравић у своме говору истиче са којих је разлога он био у стручном Финансиском одбору за закључење овога зајма и предлаже да и општински одбор усвоји овај зајам.

За овим је на предлог Суда О.Бр. 18344 већином гласова (против г. Д-р С. Милетић) Одбор

РЕШИО:

I Да се склопи споразум са интересованим приватним новчаним заводима у Београду, као и са Државном хипотекарном банком и Поштанском штедионицом Краљевине Југославије о закључењу краткорочног зајма од 125,000.000.— динара ал-пари.

II Да у овоме зајму партиципирају приватни новчани заводи у Београду до износа од 75,000.000.— дин, а остатак од 50,000.000 динара да се подели између Државне хипотекарне банке и Поштанске штедионице.

III Зајам се добива на подлози шестомесечних акцепата Општине града Београда са жиром Штедионице и заложног завода општине града Београда, у колико се ово односи на приватне новчане заводе, уписнике овога зајма.

IV Општина града Београда обавезује се, да овај зајам врати у року од три године и то: 1931, 1932 и 1933 год. сваке године по једну трећину меничног дуга, тако да се цео зајам исплати 1933 године.

V Интересна стопа за овај зајам утврђује се за цело време на 8½% годишње фикс, у колико се ово односи на приватне новчане заводе, уписнике овога зајма.

VI Интересна стопа за део зајма који буду уписали Државна хипотекарна банка и Поштанска штедионица, у колико се не би могли постићи повољнији услови, утврдиће се на основу писмених понуда ових државних установа, по којима је каматна стопа одређена на 8% фикс за све време (акт Државне хипоте-

карне банке Пов.Бр. 361. и акт Поштанске штедионице Пов.Бр. 15).

VII Прва половина зајма реализоваће се у току месеца августа ове године, а друга у току децембра ове године, све по појединачним акцептима Општине града Београда есконтovаним код уписника зајма, а у одређеној квоти уписа зајма сваког уписника.

VIII Док општина града Београда буде одговарала својим обавезама у погледу отплата и плаћања камата, заводи ће продуживати менице Општине града Београда о роковима, примајући у есконт нове менице уз одговарајућу отплату и камату, за испкуп доспелих меница. За случај пак да Општина града Београда не би тачно одговарала овим својим обавезама, било у погледу отплата било у погледу камата, менице постају о роковима плативе у целисти.

IX У колико би се и поред ослобођења од меничних такса указала потреба таксирања меница Општине града Београда, заводи ће то учинити на терет општине, а она ће бити дужна да учињене издатке за таксе редовне, а евентуално и казнене, заводима рефундира одмах у готову заједно са каматом предвиђеном за овај зајам.

X Општина града Београда има да исходи и уписницима зајма да поднесе одобрење надлежних власти за закључење овог зајма.

XI Над утрошком овога зајма водиће контролу Контролни одбор, који води контролу над утрошком швајцарског зајма од 26,000.000 швајцарских франака.

Ово решење поднети Г. Министру финансија на одобрење.

9.

На предлог Суда О.Бр. 18247 Одбор је

РЕШИО:

Да се поводом скорашње прославе стогодишњице независности Краљевине Белгије а у знак признања велике и истрајне борбе за слободу белгијског народа, и сећања на верно савезништво у току Светског рата, једна од угледних улица у центру Београда назове именом: Краља Алберта.

Део Обилићевог венца од Кнез Михајлове улице до Кнежевог споменика од данас ће се звати улица Краља Алберта.

10.

Код тачке дневног реда: „Одобравање конкурса за општинске лекаре“, пошто је прочитан предлог Суда развила се дискусија у којој су учествовали одборници г.г.: Крста Гиговић, Петар Гребенац, Д-р Мића Анић, Милош Радојловић, Д-р Страшимир Милетић, Клементије Букавац, Ђура Бајаловић, Д-р Љуба Стојановић, Д-р Александар Леко и Алберт Фирт, па је Одбор према извештају стручног Санитетског одбора и на предлог Суда ОБр. 18083

РЕШИО:

Да се за сталне општинске лекаре поставе, према резултату конкурса расписаног решењем Бр. 9886 од 21. VI. тек. год. и то:

I. За Санитетско-полицијску службу:

Д-р Мане Трбојевић, општ. лекар,
Д-р Соломон Азријел, општ. лекар,
Д-р Исак Ешкенази, општ. лекар,
Д-р Васа Петровић, општински лекар,
Д-р Стојанка Ивановић, општ. лекар,
Д-р Неда Јовановић, општински лекар,
Д-р Сарин Мандил, општински лекар,
Д-р Радмила Ђорђевић, хонорарни општински лекар,
Д-р Ђорђе Пастељ, хонорарни општински лекар,
Д-р Велимир Даниловић, приватни лекар,
Д-р Клара Левај, приватни лекар,
Д-р Љубица Митровић, контрактурални асистент клинике.

II За лекаре специјалисте:

Д-р Јован Спасојевић, хонорарни општински лекар — за сталног лекара за кожене и венеричне болести,

Д-р Миленко Берић, хонорарни општински лекар — за сталног гинеколога.

Д-р Милоје Васић, општински лекар хирург — за сталног хирурга,

Д-р Марија Вајс, општински лекар — за сталног дечијег лекара,

Д-р Бранислав Станојевић, хонорарни општински лекар — за хонорарног интернисту,

Д-р Љубомир Вуловић, хонорарни општински лекар — за хонорарног дечијег лекара.

Ово решење доставити Министарству социјалне политике и Народног здравља на потврду у смислу чл. 6. Закона о здравственим општинама.

11.

На предлог Суда Обр. 16179 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри резултат прве оферталне лицитације за израду грађев. радова на кланици (довршење унутрашњих радова — плочице), ограда око кланице, зидање зграде за администрацију, прихватни обори, водовода, канализације у административној згради и инсталације електричног осветљења и сав тај посао уступи најјевтинијем понуђачу предузећу „ОГРАП“ инж. Јана Швјецкара за суму од 1,013,220,54 динара, колико се и кредит одобрава, са исплатом на терет зајма по парт. 57. поз. 12. буџета за 1930. годину.

12.

На предлог Суда Обр. 18028 Одбор је

РЕШИО:

Да се према резултатима лицитације од 14. јула ове год. посао на изради канализације уступи најјевтинијем понуђачу А. и Е.

Ерлиху за укупну суму од 36,895.296,— динара а према његовим јединачним ценама с тим, да се у случају плаћања готовим новцем, понуђене јединачне цене имају смањити са 6%.

Ово решење поднети Г. Министру финансија на одобрење.

13.

На предлог Суда Обр. 18268 Одбор је

РЕШИО:

Да се измене следећи ставови трошаринске тарифе Општине града Београда и то:

1. — Т.Бр. 2. тач. 4. мења се у толико: што ће се од сада наплаћивати на 100 кг. лубеница и диња на име трошарине 10.— дин. у место 30.— дин. колико је до сада наплаћивано.

2. — Т.Бр. 8. тач. 1. мења се у толико: што ће се од сада наплаћивати на 100 кг. свежега грожђа у времену од 1. децембра до 1. септембра 100.— дин. на име трошарине, у место 200.— дин. колико је до сада наплаћивано.

Ово решење поднети Г. Министру финансија на одобрење.

14.

РЕШИО:

Да се кредит за непредвиђене и недовољно предвиђене расходе по буџету за 1930. год. парт. 59. поз. 1. повећа сумом од Дин. 700.000 на терет парт. 61. поз. 4. буџета за 1930. год. пошто се подизању железничке трошаринске станице неће ове године приступити услед нерешеног питања плаца за ову зграду.

Ово решење поднети Г. Министру финансија на одобрење.

15.

На предлог Суда Обр. 18267 Одбор је

РЕШИО:

I Да се за службене потребе Г. Претседника општине набави ауто марке „Пакард или Ласал или Кадилак“ по данашњој личајној цени т. ј. у границама кредита до 270.000.— динара;

II Да се досадањи службени ауто Г. Претседника општине уступи, по споразуму, Штедионици и заложном заводу општине града Београда за суму од Дин. 85.000;

III Издатак на куповину новог аута у смислу овога решења а умањен сумом добивеном по тачци II овога решења има пасти на терет партије 59. позиције 1. буџета за 1930. год.

16.

На предлог Суда Обр. 18700 Одбор је

РЕШИО:

Да се набавка 10.000 (десет хиљада) кубних метара дрва уступи фирми „Монтана“ А. Д., творници угља и горивног материјала из Београда као најповољнијем понуђачу на

лицитацији за зимску сезону 1930/31 год. одржане на дан 26. маја т. г. и то:

5.000 кубних метара дрва I класе у нормалним цепаницама по цени од 134.— динара од једног метра кубног без облица.

5.000 кубних метара дрва II класе у нормалним цепаницама, у којој количини има да буде једна половина буковине а остатак грабово, јасеново и растово дрво; у овој количини може бити 10% облица које не могу

бити мање од 10 см. а по цени од 114.— динара од једног кубног метра.

Лиферант има сва дрва предати тачно како је у условима предвиђено, на општинском плацу — Дунавски кеј, са свима плаћеним трошковима државним и општинским.

Седница је закључена у 9.30 часова у вече.

Претседник

Деловођа,
Бож. Л. Павловић, с. р.

Београдске Општине,
Милан Нешић, с. р.

ЗАПИСНИК

XX — Друге Редовне Седнице Одбора Општине Београдске, одржане 20. августа 1930. г. у 6 часова по подне.

Претседавао Претседник г. Милан Нешић.
Деловођа, г. Божидар Павловић.

Потпретседник г. Д-р Милослав Стојадновић и кмет-правник г. Исидор Протић.

Од одборника били су г. г.: Драгољуб К. Милошевић, Петар М. Гребенац, Мих. Л. Ђурић, Милован Матић, Драг. Матејић, инж. М. Сокић, Свет. Гођевац, Јован Дравић, Д-р Лазар Генчић, инж. Јов. Мисирлић, Никола Ђорђевић, инж. К. Букавац, арх. Ђура Бајаловић, Хасан М. Ребац, Д-р Страш. Љ. Милетић, Негослав Илић, Богдан Крекић, Триф. Јовановић, К. Гинов, Т. Здравковић, Алберт Фирт, Ранко Живковић, Јосиф Фрид, Д-р Букић Пијаде, Милош П. Радојловић, инж. Павле Миљанић и Ђ. Попара.

1.

За време читања записника одборници г. г. Драгиша Матејић и Петар Гребенац, помогнути од осталих одборника, траже да се записник не чита, пошто га је сваки одборник добио отштампаног уз позив за данашњу седницу. Одборници су сами тај записник прочитали и сада могу стављати примедбе на њега.

Одбор је усвојио ово гледиште, и у дискусији која се развила поводом записника учествовали су:

Одборник г. Јован Мисирлић који пита, зашто на прошлој седници није прочитано његово одвојено мишљење по питању уступања канализационих радова Чубурског и Мокролушког потока предузимачу А. и Е. Ерлиху. Ово одвојено мишљење требало је прочитати у толико пре, што су ти радови уступљени на почек, а одбор је на једној ранијој седници принципиелно решио, да се радови на почек више не издају.

Претседник г. Милан Нешић одговара г. Мисирлићу и каже, да је одбор после његових излагања једногласно усвојио предлог Суда, и да том приликом није читан ни извештај комисије, па према томе ни одвојено мишљење једнога члана те комисије. Нагла-

шава да је предузимач понудио израду означених канализационих радова двојачко: на почек и за готово. Како су његове цене за готово спуштене испод предрачунских сума Техничке дирекције и то снижавање износи 6%, то је ова понуда врло повољна и Суд мисли да ове послове изведе за готово. То мишљење усвојио је одбор и ствар је на тај начин окончана.

Одборник г. Д-р Страшимир Милетић, на основу закона о општинама протестује што записник није прочитан и тражи да та његова изјава уђе у записник. Нема ништа против тога да одборници добију по један штампан примерак записника, али се он ипак мора прочитати у седници.

Осим тога г. Милетић каже да деловођа често пута врло рђаво саставља записнике и да његов говор на прошлој седници није унет како треба. Моли да у записник уђе да је он на тој седници био против тога да се Општинска Штедионица, као једна млада комунална установа, у опште увлачи у жиро за један велики зајам.

Одборник г. Ранко Живковић прочитао је и предао г. претседнику питања, на која жели да добије одговор на идућој седници.

За овим је записник примљен.

2.

Деловођа одбора саопштава да су се извинили одборници г. г. Д-р Љуба Стојановић, Д-р Милорад Недељковић, Д-р Мића Анић, Радисав Јовановић, Благоје Антонијевић, Шемајо де Мајо, Драгољуб Новаковић, Бранко Поповић, Димитрије Станчуловић, Ставра Трпковић, Тјешимир Старчевић, Д-р Драгољуб Аранђеловић, Милан Стојановић и М. Радосављевић.

3.

Код тачке дневног реда: „Предлог за закључење унутрашњег зајма од 125 милиона динара“, претседник г. Нешић прочитао је сву преписку накнадно вођену, реферат При-

вредно-финансиског одељења и предлог Суда за закључење овога зајма. Наглашава да је прошло решење Суда поништено од стране Господина Министра унутрашњих послова његовом одлуком IV Бр. 1049 од 14. августа тек. год. са разлога, што одборска одлука по питању зајма није била прецизна, јер није била у сагласности са понудом зајмодаваца. Како приватни новчани заводи нису пристали на каматну стопу 8%, већ су тражили да се у потпуности усвоје њихови првобитни услови, т. ј. да каматна стопа буде 3% изнад есконтне стопе Народне банке што данас износи 9%, Суд је нашао покриће у буџету за отплату овога зајма, даље сматра да су ови услови повољни и сада је на одбору да поднети предлог усвоји или не усвоји.

У дискусији која се по том развила учествовали су:

Одборник г. Драгиша Матејић као и на прошлој седници подвлачи повољне услове овога зајма и наглашава да треба што пре скинути и исплатити летеће дугове, који су баласт и срамота за Општину Београдску. Скреће пажњу Суду да би требало послове, који ће се изводити из овога зајма, извршити тако да и ситнији и мањи предузимачи дођу до посла, јер ће се тако посао боље и на време обавити.

Одборник г. Петар Гребенац каже да је зајам погоршан у односу према прошлом предлогу због тога што сада банкарни траже да каматна стопа буде 3% изнад стопе Народне банке. Пошто зајмодавци имају своје представнике и у Народној банци, они би могли утицати да се есконтна стопа повећа и да самим тим буде повећана и камата коју Општина има да плаћа на овај зајам. Осим тога сада још и Општинска штедионица тражи провизију за свој жиро, а прошли пут то није тражила. Општинска штедионица ништа не ризикује тиме што даје свој жиро за овај зајам, па према томе и не треба да тражи никакву провизију. Затим у предлогу се спомињу казнене таксе и ако је то питање законом решено ко их, кад и колико плаћа и према томе није требало да се овде спомињу. Изјављује да може гласати за зајам код Поштанске штедионице и Хипотекарне банке, а да за зајам код приватних завода не може гласати, јер није одређена каматна стопа, која по предлогу зависи од трећег лица — Народне банке, која није саговорач. Налази да би са приватним банкама требало доцније преговарати о зајму.

Претседник г. Нешић одговара г. Гребенцу и каже, да су приватни заводи још у првој својој понуди тражили да каматна стопа буде 3,5% изнад есконтне стопе Народне банке, и да су при тој стопи упорно остали. На прошлој седници Суд је покушао да каматна стопа буде 8,5% т. ј. 3% изнад есконтне стопе

Народне банке, али у томе није успео. Што се тиче провизије за жиро Општинске штедионице сасвим је природно, да једна самостална установа као што је Општинска штедионица тражи ту провизију. И она је изашла у сусрет и свој захтев смањила од 2 про мил на 1 про мил. Цела сума износи годишње 75.000.— и ову суму Општина у ствари даје самој себи. На овај начин Општинска штедионица хоће да очува своју самосталност, коју смо јој ми дали и коју желимо да очува. У погледу примедбе за казнене таксе, та је одредба ушла из предострожности, јер у случају утуживости једне нетаксиране менице, надлежни орган може захтевати да се меница претходно таксира, незнајући или небазирјући се на то, да је Општина ослобођена плаћања меничних такса. Општина је сигурна да до тога неће доћи, али банке које дају новац хоће за сваки случај да се обезбеде.

Одборник г. Страшимир Милетић каже да је прошло решење одбора поништио г. Министар унутрашњих послова зато што је било непрецизно, и да је и овај предлог Суда такође нејасан и непрецизан. Није јасно зашто се зајам дели у два дела: на зајам код државних банака и на зајам код приватних новчаних установа. Не може се рећи: закључује се зајам код извесних банака, већ се мора именовати код којих. У погледу питања каматне стопе и есконтне стопе Народне банке, као и провизије код Општинске штедионице, слаже се у свему са гледиштем г. Гребенца. У овом предлогу није јасно то, ко ће водити контролу над утрошком зајма, док је на прошлој седници говорено да ту контролу врши Контролни одбор. Изјављује, да би Општина могла за сада да закључи зајам само код државних банака, а да чека повољније прилике за закључење зајма код приватних банака.

Претседник г. Нешић одговара да су тачно означени приватни заводи код којих се закључује зајам, да се њихови потписи налазе на понуди и да ће бити унети у решење о зајму.

Одборник г. Трифун Јовановић предлаже да се у погледу каматне стопе приватним заводима, дода, да та стопа не може ићи изнад 9%.

Одборник г. Јован Дравић у своме говору наглашава да је зајам још од прве своје понуде био повољан, али да је Финансиски одбор стао на гледиште да се он учини још повољнијим и у том циљу поведени су преговори и донето је решење на прошлој седници да каматна стопа буде 8,5%. Банке међутим нису пристале и остају код своје прве понуде да каматна стопа буде 3,5% изнад есконтне стопе Народне банке што данас износи 9%. Општинска штедионица тражи провизију од 1 про мил само да би на тај начин

подвукла своју самосталност. Предлаже да се предлог Суда усвоји пошто се Општина налази пред великим радовима, а осим тога има својих обавеза на које плаћа по 12% камате, па је потребно да се тих тешких камата ослободи из овог зајма.

Одборник г. Богдан Крекић предлаже да се решавање о зајму подели у два дела: један који је неспоран — зајам код државних банака и други који је споран — зајам код приватних новчаних завода. Гласање треба да се врши само на питању зајма код приватних новчаних завода.

За овим претседник г. Нешић ставља предлог Суда на гласање. Гласало се седењем и устајањем. Против предлога устали су г. г.: Петар Гребенац, Д-р Страшимир Милетић, Богдан Крекић и Негослав Илић. Према томе одбор је на предлог Суда О. Бр. 19596 већином гласова

РЕШИО:

I. Да се склопи споразум са интересованим приватним новчаним заводима у Београду као и са Државном хипотекарном банком и Поштанском штедионицом Краљевине Југославије о закључењу краткорочног зајма од 125 милиона динара ал-пари у вези њихових понуда од 31. јула т. г. за приватне уписнике, Државне хипотекарне банке Пов. Бр. 361 и Поштанске штедионице Пов. Бр. 15.

II. Да у овом зајму партиципирају приватни новчани заводи у Београду до суме од 75,000.000.— динара и то у овим износима:

Од Јадранско-Подунавске Банке	Дин. 15,000.000.—
„ Извозне банке	„ 10,000.000.—
„ Београдске задруге	„ 10,000.000.—
„ Прве хрватске штедионице	„ 10,000.000.—
„ Београдског кредитног завода	„ 3,000.000.—
„ Београдске трговачке банке	„ 3,000.000.—
„ Заложне банке	„ 3,000.000.—
„ Техничке банке	„ 1,000.000.—
„ Југословенске удружене банке	„ 5,000.000.—
„ Општег југослов. банк. друштва	„ 5,000.000.—
„ Француско-српске банке	„ 5,000.000.—
„ Филијале Прашке кредитне банке	„ 5,000.000.—

а остатак од 50,000.000.— динара да се подели између Државне хипотекарне банке и Поштанске штедионице.

III. Зајам се добива на подлози меничних акцепата Општине града Београда са жиром Штедионице и заложног завода општине града Београда.

IV. Менице које Општина града Београда буде ради остварења овога зајма подносила на есконт приватним новчаним заводима, уписницима овога зајма, гласиће на шест месеци, а менице које буде подносила на есконт Државној хипотекарној банци и Поштанској штедионици такође уписницима овога зајма гласиће на три месеца.

V. Општина града Београда обавезује се

да овај зајам врати у року 3 (три) године од дана реализације зајма.

VI. Менични дуг имаће Општина града Београда да врати у року од три године: 1931, 1932 и 1933, сваке године по једну третиину меничног дуга, тако да ће у 1933. години дуг бити потпуно исплаћен. Отплата почиње код другог пролонгата и врши се према квоти учешћа сваком појединачном заводу.

VII. Приватни заводи есконтоваће менице Општине града Београда са каматном стопом од 3,5% годишње преко есконтне каматне стопе Народне банке Краљевине Југославије, дакле сада са 9% годишње.

Интересна стопа за део зајма, који буду уписале Државна хипотекарна банка и Поштанска штедионица, у колико се не би могли постићи повољнији услови, утврдиће се на основу писмених понуда ових државних установа по којима је каматна стопа одређена на 8% фикс годишње.

VIII. Менице Општине града Београда есконтоваће уписници зајма, сваки посебице до износа његове квоте, и то: прву половину зајма до 15. септембра, а другу половину у току месеца децембра текуће године.

Општина Београдска дужна ће бити извести уписнике зајма четрнаест дана пре него што ће поднети менице на есконт.

IX. Менице општине града Београда по овоме зајму могу заводи, уписници овога зајма, давати у реесконт само заводима у земљи или Народној банци, Поштанској штедионици и Државној хипотекарној банци са обавезом, да сваки завод има менице о року исплатити код реесконтера.

X. Док општина града Београда буде одговарала својим обавезама у погледу отплата и плаћања камате, заводи ће продуживати менице Општине града Београда о роковима, примајући у есконт нове менице уз одговарајућу отплату и камату, за испкуп доспелих меница. За случај пак, да Општина града Београда не би тачно одговарала својим обавезама, било у погледу отплате, било у погледу камате, менице постају о роковима плативе у целости.

XI. У колико би се и поред ослобођења од меничних такса указала изузетна потреба таксирања меница Општине града Београда, заводи ће то учинити на терет Општине, а она ће бити дужна, да учињене издатке за таксе редовне, а евентуално и казнене, заводима рефундира одмах у готову заједно са каматом предвиђеном за овај зајам.

XII. Општина града Београда има да исходи и уписницима зајма да поднесе одобрење надлежних власти за закључење овога зајма.

XIII. Општина града Београда је дужна

да у своје буџете за 1931, 1932 и 1933 годину уноси сваке године потребне кредите за камату и отплату овога зајма.

XIV. Провизију 1% (један од хиљаде) годишње про рата Општинској штедионици за њен жиро на меницама Општине Београдске есконтованим код новчаних завода и код Поштанске штедионице по овоме зајму сносиће Општина града Београда.

XV. Провизију од 2% (два од хиљаде) годишње про рата Општинској штедионици за њен жиро на меницама Општине Београдске есконтованим код Државне хипотекарне банке по овом зајму, у колико је не би примила на свој терет Државна хипотекарна банка, сносиће Општина града Београда у висини утврђеној у претходној тачци овога решења.

Овлашћује се Суд да ово решење поднесе Г. Министру финансија на одобрење.

4.

На предлог Суда Обр. 19598 Одбор је

РЕШИО:

Да се кредит за исплату обавеза из ранијих година, предвиђен по партији 57/18 буџета за ову годину повећа са 2,753.363,90 динара вирманисањем следећих кредита:

1. — Са партије	37 4	Дин.	153.363.90
2. — „	60 12	„	2.000.000.—
3. — „	64 7	„	500.000.—
4. — „	64 8	„	100.000.—

Вирманисање ових кредита у корист партије 57/18 врши се из разлога, што исти не могу бити употребљени у овој години, док је с друге стране неопходно потребно да Општина што скорије ликвидира своје обавезе из ранијих година.

Ово решење поднети Г. Министру финансија на одобрење.

5.

На предлог Суда Обр. 16968 Одбор је

РЕШИО:

Да се одборско решење Обр. 7494 од 8. априла т. г. допуни у толико, што ће се цена „алуминиум сулфата“ потребног за пречишћавање речне воде, који се набавља од Кемичке Товарне Мосте при Љубљани, рачунати по 2,90 од 1 кгр., почев од 1. јула т. г. у место 2,70 динара колико је било раније одређено.

6.

Код тачке дневног реда: „Одобрење кредита Дирекцији Трамваја и Осветлења“ примљен је предлог одборника г. Милетића да се једним нарочитим правилником регулише употреба аутомобила и других превозних средстава од стране чиновника и службеника Општине, па је затим на предлог Суда Обр. 18286 Одбор већином гласова (против један)

РЕШИО:

Да се одобри кредит од динара 656.000

за набавку 80.000 кгр. бензина од фирме Англо Југословенско Петролејско А. Д. као најповољнијег понуђача на лицитацији од 30. јула тек. год.

Овај издатак пада на терет парт. 55. поз. 6. буџета за 1930. годину.

7.

На предлог Суда Обр. 19340 Одбор је

РЕШИО:

Да се г. Атанацковић Димитрије, ранији помоћник директора, а сада хонорарни инжењер Техничке дирекције, постави за хонорарног помоћника директора Техничке дирекције са платом од 9.000.— динара месечно с тим, да ту плату прима до новог буџета за 1931. годину из парт. 28. поз. 8. буџета за 1930. годину, а да се у нов буџет за 1931. годину унесе засебна позиција за помоћника директора.

Ово решење доставити Г. Министру финансија.

8.

Код тачке дневног реда: „Предлог за измену регулације Косовске улице“, одборник г. Петар Гребенац понавља своје већ раније изражено гледиште у одбору, да се у Техничкој дирекцији ради на парче и без плана и тражи, да се уведе ред једанпут у њој. На многим местима треба променити генерални план, али се то не чини из сопствене иницијативе, већ на тражење и молбу заинтересованих. Због тога постоји и хаос у Техничкој дирекцији.

Претседник г. Нешић одговара да Техничка дирекција и Отсек катастра раде по налогу Суда и да Општина брижљиво испитује сваки предлог који долази од приватних за измену регулације. Морају се избегавати велике експропријације, које Општина не би била у стању одмах да плати. Отуда је рад на парче како га назива г. Гребенац у ствари систематски рад који Суд спроводи.

За овим је на предлог Суда Обр. 16373 Одбор

РЕШИО:

Да се одобри измена регулације Косовске улице на делу између Влајковићеве и Скопљанске у колико одступа од раније одобреног регулационог плана а које су измене учртане плавом бојом у плановима.

Ово решење доставити Г. Министру грађевина на одобрење.

9.

На предлог Суда Обр. 16995 Одбор је

РЕШИО:

Да се г-ђи Олги удови пок. Васе Кнежевића, бив. управника трошарине Општине града Београда у пензији, на име удовичке пензије исплаћује из општинске касе годишње

по 1.500.— динара са додатком на скупшћу колико га имају и остали општински пензионери, узимајући јој за обрачун удовичке пензије пензију пок. Васе од 10.000.— динара, према којој јој је дато само 10% на тако изнађеној основи, као за једно лице додато још по 50% на износ основе од 1.000.— динара.

Пензија јој има тећи почев од 1. маја о. г. па све дотле док не наступи случај, који по сили закона искључује уживање пензије.

10.

На предлог Суда Обр. 19517 Одбор је
РЕШИО:

Да се г. Исидору Николићу, столару и бив. дугогодишњем одборнику Општине Београдске за пожртвовани рад и заштиту београдског грађанства и општинске имовине за време окупације Београда од непријатељске војске, одреди месечна помоћ од 750.— динара, која ће му се сума исплаћивати из општинске касе до даље одлуке, почев од 1. августа тек. год.

Издатак пада на терет редовних партија и позиција предвиђених за давање помоћи.

11.

На предлог Суда Обр. 16756 Одбор је
РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије за одређивање месечне помоћи и да се месечна помоћ даје овим лицима:

1. — Марији Недељковић	по 100.— дин.
2. — Стамени Јеротијевић	„ 80.— „
3. — Надежди Перић	„ 60.— „
4. — Јелени Ивановић	„ 100.— „
5. — Милици Јокановић	„ 80.— „
6. — Христини Митровић	„ 200.— „
7. — Авраму Каталану	„ 60.— „
8. — Јозефини Шпорет	„ 80.— „
9. — Јакову Мају	„ 100.— „
10. — Десанки кћери Милице Петровић	„ 100.— „

Ови издатци имају да падну на терет редовних партија и позиција предвиђених за давање помоћи.

12.

На предлог Суда Обр. 17428 Одбор је
РЕШИО:

Да се расходују две столице Административног отсека, пошто су неупотребљиве.

13.

На предлог Суда Обр. 16224 Одбор је
РЕШИО:

Да се расходује угинули коњ „Мишко“ својина Возног парка и испише из инвентара.

14.

На предлог Суда Обр. 17427 Одбор је
РЕШИО:

Да се усвоји комисијски извештај ЛБр.

651 и да се расходују ствари Стерилизационог завода, сем једне мале ваге од 50 кгр. и једног кокосовог убрисача, и испишу из инвентара.

15.

Код тачке дневног реда: „Расходовање декоративног материјала Техничке дирекције“, примљене су примедбе одборника Св. Гођевица, Ј. Дравића и Д-р Милетића да се обрати пажња на смештај овога материјала да не би без потребе трунуо и пропадао и тиме Општина бивала оштећена за велике суме, па је на предлог Суда Обр. 18379 Одбор

РЕШИО:

I. Да се комисијски извештај Т.Д.Бр. 17151 који се односи на једну количину декоративног материјала коју треба проценити а другу расходовати у свему усвоји.

II. Да се усвоји процењена вредност употребљивог материјала у вредности 33.848.— динара, који је материјал предат Вртарском отсеку.

III. Да се расходује декоративни материјал у вредности 47.290 динара пошто је дугом употребом овај материјал постао неупотребљив.

IV. Да се расходује једна гомила поцепаних и иструлелих драперија и заставица напизаних на жици у запремини од прилике 4 м³ са неодређеном вредношћу.

16.

На предлог Суда Обр. 16837 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоји извештај комисије за пријем реперационог материјала и да се расходују 13 комада поломљених рачви чија вредност износи 3.500.— динара пошто су исте поломљене случајно, а не кривицом превозника г. Луке Лукића.

17.

На предлог Суда Обр. 18248, 16760 и 16763 Одбор је

РЕШИО:

I. Да се Марији удови Матеје Јунека, калдрмије саобраћајне службе Дирекције Т. и О. одреди месечна помоћ у износу од динара 600, рачунајући од 1. августа тек. год.

Овај издатак пада на терет парт. 34/2 за 1930. годину.

II. Да се Марији удови Ивана Марковића, кондуктера Дирекције Т. и О. који је на дан смрти имао 26 година службе за пензију, одреди привремена месечна помоћ у износу од динара 600.— до образовања Пензионог фонда за удове и децу умрлих службеника Д. Т. и О. и регулисања редовне пензије, с тим да јој се при исплати редовне пензије обустави целокупна сума овако издате привремене помоћи, која јој се има исплаћивати од 1. августа 1930. год.

Издатак пада на терет парт. 34/2 буџета за 1930. год.

III. Да се Наталији Ђерки поч. Димитрија Живковића, скретничара Д. Т. и О. који је на дан смрти имао 23 године за пензију, одреди привремена помоћ од динара 500.— месечно до образовања Пензионог фонда Дирекције Т. и О. и регулисања редовне пензије, с тим да јој се при исплати редовне пензије обустави целокупна сума издате привремене помоћи, која ће јој се исплаћивати од 1. августа тек. год.

Издатак пада на терет парт. 34/2 буџета за 1930. годину.

18.

На предлог Суда Обр. 17400 Одбор је

РЕШИО:

Да се Драгомир П. Димитријевић, банкарски чиновник, са станом у ул. Његушевој бр. 28. ослободи обавезе држања коња и прибора, према прописима закона о устројству војске и морнарице, пошто се из уверења види да му материјално стање не допушта да одговори својим обавезама према закону о војсци, и да с тога треба предложити Команди Београдског војног округа, да Димитријевића преведе у други род војске.

19.

На предлог Суда Обр. 16965 Одбор је

РЕШИО:

1. — Да се усвоји протокол колаудације о извршеним радовима у Далматинској улици од Љубе Дидића до Гробљанске улице, према коме укупна вредност извршеног посла износи динара 621.134,18.

2. — Да се предузимачу г. Ст. Бадеру исплати сума од 37.613,18 динара као остатак његовог потраживања.

3. — Да се предузимачу врати допунска кауција, а основна да се задржи до суперколаудације.

4. — Да се суперколаудација изврши на дан 17. V. 1934. год.

Издатак да падне на терет партије 47. позиције 4. буџета за 1930. год.

20.

На предлог Суда Обр. 18251 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри парцелација имања Драгића Павловића, Александра Гергића и Матеје Матејића и то под овим условима:

1. — Да су сопственици дужни да Општини Београдској уступе бесплатно све улице које отварају на овом имању, као и за проширење постојећих.

2. — Да су сопственици дужни, да пре преноса тапија од појединих парцела пренесу тапије од новоотворених улица на Општину Београдску.

3. — Сопственици су дужни, да о свом трошку нивелишу све улице на коту коју им да Катастар.

4. — Сопственици су дужни, да се претходно са суседима споразумеју због апропријације њиховог земљишта и то за оне парцеле које су као такве парцеларним планом предвиђене.

21.

На предлог Суда Обр. 18670 Одбор је

РЕШИО:

Да се одобри парцеларни план имању пок. Благоја С. Динића у Мајданској и Енглеској улици као што је у плановима учртано, пошто површина парцела и дужине лица одговарају траженим условима.

Сопственик је дужан да уступи бесплатно површину земљишта која је потребна за проширење Енглеске улице.

22.

На предлог Суда Обр. 18997 Одбор је

РЕШИО:

Да се усвоје извршене комисијске процене земљишта за просецање нове улице, која ће везивати Скопљанску са Поенкареовом на начин како је то предвиђено одборским одлукама од 24. јануара и 6. јуна 1930. год. и то ових сопственика:

1. — Маса Дим. Наумовића,

1. — Максима Флајшера,

3. — Маса Симе Поповића.

23.

На предлог Суда Обр. 18308 Одбор је

РЕШИО:

Да се експроприше део земљишта од имања г. Стевана Стевановића у Балканској ул. бр. 9. у површини 9 м², по цени од 1.500.— динара 1 м².

Седница је закључена у 8.30 часова у вече.

Деловођа,
Бож. Л. Павловић, с.р.

Претседник
Београдске Општине,
Милан Нешић, с.р.

СЛУЖБЕНЕ ВЕСТИ

НАРЕДБА О СЛУЖБЕНОЈ УПОТРЕБИ АУТОМОБИЛА

Из обавештења, која су ми са сигурних места достављена, сазнао сам, да су до сада у два маха, употребљени општински аутомобили изван Београда од стране чиновника, којима су кола дата за службену употребу.

Да се овако слични случајеви не би у будуће поновили, то на основу чл. 103. Закона о општинама

НАРЕЂУЈЕМ:

Да сви Директори и Шефови Одељења и Отсека, којима су превозна сретства дата за службену употребу, иста могу и смеју употребљавати само у Београду, за који је вршење службе везано, а никако изван, па ма то и најближе место било, изузев у случају лично мога одобрења.

Ко се и после ове наредбе не буде придржавао, држаћу га лично одговорним.

Претседник

Београдске Општине,

Инж. Милан Нешић, с. р.

ОБЈАВА ЗА ПЛАЋАЊЕ 20% БАНОВИНСКОГ ОПШТИНСКОГ ПРИРЕЗА ЗА 1930. Г.

Суд и Одбор општине града Београда на основу § 2. Закона о расподели имовине бивших обласних самоуправа и о наплаћивању приреза на подручју Управе града Београда, предвидео је у буџету за 1930. год. општински прирез у износу 20% од основног државног пореза, на место обласног бановинског приреза који је наплаћиван на подручју Управе града Београда.

Овај прирез наплаћиваће се уз државни порез и предавати Општини београдској свих 15 дана у месецу.

Висину овога приреза одобрава, према поменутом законском пропису, Господин Министар финансија, и он је овај прирез одобрио решењем својим од 20. V. ове године 1 Бр. 25644, којим је решењем одобрен и цео буџет општински за 1930. годину.

Суд обавештава овим грађанство о увођењу овога приреза, с тим да ће ускоро бити готови распореди пореза за 1930. годину и да ће Пореска управа приступити наплати како државног пореза тако и општинског приреза. Према томе и ако се деси да у општини за државни порез не буде стављена сума општинског приреза, ипак ће се наплаћивати према величини основног пореза.

Пошто до краја ове године морају бити наплаћене све разрезане суме овога приреза, то ће се енергично приступити његовој наплати, и то не буде драговољно исти платио, томе ће државни порески органи наплату извршити строгим егzekутивним мерама.

Стога Суд позива грађане да плаћање

општинског приреза изврше благовремено да не би били изложени непријатностима еxекуције, и излишним трошковима који нису мали.

Из Суда општине града Београда, 21. августа 1930. год. О.Ф.Бр. 483. у Београду.

НАЧЕЛНО ОБЈАШЊЕЊЕ МИНИСТАРСТВА ФИНАНСИЈА О ПРИМЕНИ ПРОПИСА ЧЛАНА 32. ЗАКОНА О ТАКСАМА

Привредно-финансиска дирекција Општине београдске на предлог Таксено-привредног отсека 22-VIII-1930. године упутила је Министарству финансија (отсеку за самоуправне финансије) под Бр. 10.555. — акт следеће садржине:

„По члану 10. Закона о таксама наплата таксе врши се унапред. Изузетци од овог правила законом су нарочито истакнути.

Суд општине београдске врши наплату такса у повећаном износу, који је на основу члана 24. Закона о државној трошарини, таксама и пристојбама, одобрен решењем Господина Министра финансија од 30. априла 1924. године бр. 12.327.

По члану 65. Закона о таксама, за решење питања о повраћају више положене или неумесно наплаћене таксе код општинских власти, надлежан је Суд по § 20. грађ. суд. поступка — дакле Првостепени суд, чије је решење извршено.

Ни један законски пропис не предвиђа употребу кога другог правног средства, код наплате редовне таксе која по закону припада општини.

У пракси, пак, створило је се ново правило, да се појединци жале на износ разрезане таксе и, како је по пропису члана 66. тач. 2. Закона о таксама, за решавање по жалбама изјављеним противу пресуда и решења општинског суда, надлежно Министарство финансија то су предмети са жалбама противу решења о разрезу таксе упућивани Министарству финансија на разматрање и решење.

У тач. 3. члана 55. Закона о таксама, предвиђена је казна за оне чиновнике који би пропустили наплатити, или досудити таксу, или би мању таксу наплатили или досудили.

Самим тим што није у закону унесена одредба о каквом правном сретству код наплате редовне таксе, изузев тражења повраћаја по члану 65. Закона о таксама, нигде није објашњено ни то: да ли жалбе, које појединци подносе противу одлука решења о разрезу таксе, задржавају од извршења ту одлуку о наплати таксе.

Како се на овај начин, задржавањем одлуке од извршења наплате, у много случајева могу знатно да крње интереси општински, то је Привредно-финансиској дирекцији Општине

београдске част на основу члана 43. последњи став Закона о таксама замолити Министарство за начелно објашњење:

1. — *Да ли жалбе изјављене противу одлука — решења о разрезу таксе задржавају од извршења наплату редовне таксе по тој одлуци; и*

2. — *На случај, да се редовна такса по закону има наплатити, без обзира на жалбу, да ли се и у том случају Суд може користити прописом члана 32. Закона о таксама, где се предвиђа наплата таксе егзекутивним путем.*

За сада има неколико случајева, по којима је разрезана такса из ТБр. 410. Закона о таксама (на чисту добит по билансима акционарских друштава), али ова такса није наплаћена јер се предмети по жалбама заинтересованих налазе на размотрењу код Министарства финансија.

Како су у питању крупније суме ове таксе, то је Дирекцији част замолити, да се горње објашњење пошаље у што краћем року.

Министарство финансија под бр. 38.434. од 29. јуна 1930. год. по овоме питању, дало је следеће објашњење:

1. — „По чл. 36. Закона о Државном Савету и Управним судовима жалба, коју појединац подигне противу једног управног акта, по правилу не спречава његово извршење. Закон предвиђа од овога само два изузетка: кад *јавни интерес* налаже обуставу извршења, или кад би извршењем овог акта појединцу била нанета *ненакнадива штета*. Да ли је по среди који од ова два случаја, има да цени виша власт и према томе да реши о обустави егзекуције. У свима другим случајевима, горе истакнуто правило остаје на снази.

2. — Општини припада право, по чл. 32. Закона о таксама, да егзекутивним путем врши наплату такса, на убирање којих је овлашћена законом или законитим одобрењем надлежне власти. Ово право принудне наплате признаје општинама у осталом и Закон о општинама који у чл. 98. прописује: „Општински суд за извршење својих наредба, издатих у границама закона, има право и *принудна средства* законом допуштена, употребити према ономе, који би му се противио и не би хтео наредбе извршити или испунити; и то ће свагда бити на рачун онога, који није извршио или испунио наредбу општинског суда“.

Предње објашњење Министарства финансија, које је, по пропису члана 43. последњи став Закона о таксама, обавезно за све власти, саопштава се заинтересованим ради знања и управљања.

Из таксено-привредног отсека Општине београдске 4. августа 1930. године Бр. 11241. у Београду.

ИЗ ТАКСЕНО-ПРИВРЕДНОГ ОТСЕКА

Поједина лица запремају улице и уличне тротоаре: столовима, грађевинским материја-

лом, робом и другим, непријављујући то запремање таксено-привредном отсеку Општине града Београда, ради разреза и наплате таксе по ТБр. 396. и 397. таксене тарифе.

Такође је било случајева да извесна лица, која користе обалско земљиште за истовар на десној обале реке Саве и Дунава, непријављују заузеће на обали главном надзорнику обале, ради премера заузетог земљишта, разреза и наплате одговарајуће таксе по ТБр. 398. таксене тарифе.

Поред тога, дешава се још и то, да хотелијери, ресторатери и закупци осталих локала држе музичке групе, приређују концерте, забаве, претставе, часове играња, хрвачке, боксерске утакмице и друге без претходне пријаве, неуплативши предвиђену таксу по ТБр. 407. таксене тарифе.

Приређивање претстава, забава и другог сопственици односно закупци хотела, ресторана, кафана и механа не смеју дозвољавати никоме, док приређивачи не покажу признацицу о уплаћеној такси код овога отсека; у противном случају наплата ове таксе тражиће се од сопственика, односно закупца локала у коме буде приређен ма који од горе поменутих концерата, забава, претстава и томе слично.

Како се овакав поступак — непријављивање противи постојећим законским одредбама, и, на тај начин, очигледно штете интереси Општине, која за регулисање својих обавеза за потребе грађанства и уређење Београда готово највећим делом црпи своје приходе путем наплате такса, то се овим скреће пажња свима лицима, која су позвана сама законским прописима на пријаву и уплату општинске таксе, да за сваки напред наведен случај благовремено подносе пријаве ради разреза и наплате таксе. Тако исто се позивају да подносе потребне одјаве о престанку било заузећа или музике, како би се отворене партије могле затворити, да се не би разрезана такса и даље водила на дугу и на тај начин излагали излишним трошковима.

Све напред наведено важи и за таксене обвезнике за истицање и држање фирми по ТБр. 404. таксене тарифе, с тим, да су они дужни поред пријаве о истицању фирме, подносити и одјаве на случај престанка фирме, као извештај о свакој промени, на случај пресељавања радње из једног у други локал и уступања радње другоме лицу.

За непријаву, одјаву и неблаговремено плаћање ма које од напред означених такса поред редовне таксе, дотично лице осудиће се на основу чл. 52. Закона о таксама и на плаћање казнене таксе поред редовне таксе, па се стога препоручује свима, да одређену таксу благовремено положи да не би без потребе били изложени новчаним казнама.

Позивају се сви сопственици паса, да одмах пријаве своје псе и одређену таксу у динара 100.— на основи ТБр. 406. таксене тарифе положе благајни овога отсека; у противном биће кажњени поред редовне још и троструком казненом таксом, ако пријаву и уплату не буду извршили најдаље до 15. септембра тек, год., од кога ће дана да се врши преглед и попис паса комисијским путем у реону Општине града Београда.

У исто време саопштава се свима, да је Суд донео одлуку под ОБр. 6195 од 17 марта 1930 године, да се потказивачима за лица, која имају псе, а нису их пријавили и таксу уплатили даје по 15% на име награде од редовно пријављене и наплаћене таксе од сваког пса.

Хотелијери, кафеџије, механџије и сопственици, односно закупци хотела, кафана, механа и јавних домова, који служе за преноћиште путника, таксе наплаћене по ТБр. 409. таксене тарифе полагаће на време благајни овог отсека по истеку сваких 10 дана, у противном случају, одговорност и накнаду сносиће исти у смислу тачке в. III. става напред поменутог члана као и казнену таксу у смислу чл. 52. Закона о таксама.

Сва лица која су истакла и истичу рекламе било сталне или несталне, позивају се, ако до сада нису уплатили таксу одговарајућу по ТБр. 405. а таксене тарифе, да своје рекламе одмах пријаве и општинску таксу уплате, како не би били изложени и плаћању казнене таксе поред редовне.

Таксе за рекламе имају се полагати само овлашћеним општинским органима, а никако другим приватним лицима.

Најзад, обавештавају се и сва она лица која буду добила налоге како за уплату дугованих такса, тако и за уплату редовних текућих такса да исту одмах исплате, како се не би вршила наплата егзекутивним путем на основи чл. 32. Закона о таксама.

Наплату таксе врше инкасанти снабдевени са уредним легитимацијама, на којима мора увек бити и фотографија, и које су дотична лица дужна сама показати чим се јаве за наплату.

Из Таксено-привредног отсека Општине града Београда, 11 августа 1930 г. Бр. 11.126.

Код лица која плаћају до 200.— динара

Код лица која плаћају до

"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"
"	"	"	"	"

ОБЈАВА ЗА ИЗВРШЕЊЕ ОБАВЕЗА ЛИЧНОГА РАДА — КУЛУЧКЕ ОБАВЕЗЕ ПО ЗАКОНУ О САМОУПРАВНИМ ПУТЕВИМА

Суд Општине града Београда у смислу чл. 28. Правилника о употреби народне снаге израдио је списак свих путних обвезника за 1929. годину, и исти излаже грађанству на углед за време од 25. августа до 5. септембра закључно — ове год.

Позивају се грађани да у остављеноме року престану Општинском суду у улици Узун-Мирковој бр. 1. — соба Контролног отсека и да изјаве: да ли ће своју путну обавезу одрадити личним радом са теретним колима са запрегом или теретним аутомобилом или ће исту откупити. Изјава ова може бити писмена и усмена и не подлежи никаквој општинској такси или пристојби.

Ко буде желео да обавезу личнога рада замени откупнином, саопштиће му се одмах и сума откупнине која је разрезана за првих 6 месеци 1929. године према непосредној порези из 1928. године.

Ко не буде разрезом откупнине задовољан, може се жалити Општинском суду у року од 10 дана од последњег дана до кога је списак био на углед грађанству, а то је од 5. септембра до 14. септембра закључно — текуће године.

Противу решења Општинског суда по изјављеним жалбама, има места жалби надлежној власти опште Управе у року од 14 дана.

Жалба подлежи општинским и државним таксама.

Да би грађани били обавештени о прописима Правилника за употребу народне снаге. Суд излаже најпотребније чланове Правилника текстуално и то:

Чл. 2.

Према чл. 2. Правилника о употреби народне снаге, народна снага даје се у виду:

- личног физичког рада обвезника,
- замене другим способним лицем не млађим од 18 ни старијим од 55 година, и
- одговарајуће откупнине.

Ради одређивања радне обавезе (§ 40.) односно откупнине узима се као јединица:

непосредне порезе, 1 дан рада;

500.— динара, 2 дана рада;

900.— " 3 " "

1.400.— " 4 " "

2.000.— " 5 " "

2.700.— " 6 " "

3.500.— " 7 " "

4.400.— " 8 " "

5.400.— " 9 " "

6.600.— " 10 " "

8.000.— " 11 " "

10.000.— " 12 " "

А код лица која плаћају више од 10.000 динара непосредне порезе за сваких 3.000.— динара по 1 дан више.

За 1929. годину једном радном дану у смислу § 40. Закона о самоуправним путовима одговара висина наднице од 30.— динара, што значи да је сваки обвезник дужан да плати за сваки радни дан по 30.— динара.

Чл. 3.

Обавези личнога рада подлеже сви за рад способни мушки становници на територији Београда од пуних 18 до пуних 55 година старости.

Чл. 4.

Порески обвезници који не подлеже обавези личнога рада, а то су млађа од 18 и старија од 55 година, као и лица женског пола, а плаћају преко 100.— динара пореза на сва примања и имања, дужни су без обзира на пол, доба старости и радну способност, плаћати кулучку откупнину.

Чл. 5.

Овај позив не важи за државне чиновнике грађанског и војног реда, нити за пензионере и самоуправне службенике, јер они плаћају лични рад у новцу у износу своје тродневне плате, односно пензије, без обзира на пол, старост и положај.

Чл. 6.

Ну ако ко од ових службеника поред својих редовних припадљености, има и какву другу имовину, приход или хонорар, плаћа лични рад према својој непосредној порези из 1928. године, а по § 40. у вези са чл. 41. Закона о самоуправним путовима. Према томе и сва оваква лица имају престати суду у остављеном року и уверити се о величини своје кулучке откупнине.

Чл. 7.

Страни поданици у колико нису ослобођени специјалним међународним уговорима, плаћају откупнину личнога рада по одредбама Правилника за употребу народне снаге.

Чл. 8.

Лица чија се имања или радње налазе у више општина подлеже плаћању откупнине у свакој општини посебно према суми непосреднога пореза из 1928. године.

25. августа сва лица чија презимена почињу са А.Б.

26. " " " " " " " " В.Г.

27. " " " " " " " " Д.Б.Е.Ж.

28. " " " " " " " " З.И.Ј.

29. " " " " " " " " К.Л.Љ.

30. " " " " " " " " М.

1. септембра " " " " " " " " Н.Њ.О.

2. " " " " " " " " П.Р.

3. " " " " " " " " С.Т.

4. " " " " " " " " Ђ.У.Ф.Х.Ц.Ч.Џ. и Ш.

Саопштавање ће се вршити и изјаве пријавити одређених дана од 8 до 12 часова пре подне и од 4 до 7 по подне.

Чл. 10.

Банке, акционарска друштва, конзорције предузећа и све друге установе, које раде за добит, као и њихово особље, плаћају откупнину личнога рада по § 40. у вези § 41. Закона о самоуправним путовима.

Чл. 11.

Сваки грађанин и порески обвезник дужан је на позив власти одазвати се и радити или у замену дати онако и онолико, колико је то утврђено у списку, састављеном по прописима Правилника за употребу народне снаге.

Чл. 12.

Од обавезе личнога рада, односно плаћања откупнине ослобођени су: ђаци до 24 године старости ако не плаћају више од 100.— динара непосредне порезе, ратни инвалиди, чији су једини приходи инвалида, редовници и монаси, који немају никакве плате нити каквога имања, или дохотка, као и културне и хумане установе, које ослободи Мин. грађевина својим решењем.

Чл. 13.

Откупнина личнога рада мора се платити најдаље до 1. октобра сваке године, ну како је ово распоред откупнине за 1929. годину, то се разрезане суме откупнине имају платити одмах. Наплату откупнине вршиће Пореска управа за град Београд, па ће она и крајњи рок за добровољну уплату одредити, после кога рока наплата има да се врши строгом применом егзекутивних мера.

Обвезници личнога рада који не буду своју обавезу откупили а не дођу на рад, нити пошаљу замену, доведиће се на рад принудно, а поред тога казниће се затвором до седам дана.

Ко од грађана — пореских обвезника — у остављеном року не изјави Суду: хоће ли обавезу личнога рада сам одрадити или дати замену, сматраће се да жели да откупнином замени обавезу личнога рада, и од њега ће се извршити наплата кулучке откупнине, а он нема права да се накнадно опредељује, већ мора платити откупнину.

Да би саопштење задужења и давање изјава ишло брже и лакше, примаће се грађанство у Контролном отсеку по следећем реду:

25. августа сва лица чија презимена почињу са А.Б.

26. " " " " " " " " В.Г.

27. " " " " " " " " Д.Б.Е.Ж.

28. " " " " " " " " З.И.Ј.

29. " " " " " " " " К.Л.Љ.

30. " " " " " " " " М.

1. септембра " " " " " " " " Н.Њ.О.

2. " " " " " " " " П.Р.

3. " " " " " " " " С.Т.

4. " " " " " " " " Ђ.У.Ф.Х.Ц.Ч.Џ. и Ш.

Од стране Суда општине града Београда 20. августа 1930. године ОФБр. 451.

ПРЕГЛЕД

Остварених прихода појединих одељака код Таксено-Привредног Отсека у месецу јулу 1930

I.

1.) Наплаћена кланична такса по ТБр. 379—382., коју наплату врши кланични одељак	480.757.—
2.) Наплаћена пијачна такса на свима трговима по ТБр. 397.	374.153.—
3.) Наплаћена такса за запремање земљишта — локалима на трговима по ТБр. 397.	212.350.25
4.) Наплаћено на име пијачарине по ТБр. 397., коју наплату врши Управа трошарине по решењу Суда АБр. 16190 од 26. VII. 1929. године	521.967.50
5.) Наплаћена такса по ТБр. 398. — обаларина, коју наплату врши Капетанија пристаништа по решењу Суда АБр. 17166 од 9. VIII. 1929. године	61.302.—
6.) Наплаћено на име биоскопске таксе по ТБр. 407., т. 20., коју наплату врши Пор. управа	100.567.48
7.) Наплаћена такса од стране инкасаната — по разним таксеним облицима	679.103.78

ПИЈАЧНИ ОДЕЉАК:

1.) Јованова пијаца	дин. 102.661.—
2.) Цветни трг	„ 64.536.—
3.) Зелени Венац	„ 64.928.—
4.) Каленића Гувно	„ 45.287.—
5.) Смедеревски Ђерам	„ 26.988.—
6.) Бајлонова пијаца	„ 17.031.—
7.) Палилулска пијаца	„ 16.271.—
8.) Марвени трг	„ 36.056.—
9.) Сењска пијаца	„ 395.—

Свега дин. 374.153.— 212.350.25 586.503.25

ТРОШАРИНСКА УПРАВА:

1.) Железничка трошарин. станица	80.513.50
2.) Топчидерска, сада Чукаричка	147.472.—
3.) Савска	92.585.50
4.) Крагујевачка	40.750.50
5.) Смедеревска	59.085.—
6.) Вишњичка	41.073.50
7.) Марвени трг	17.280.—
8.) Дунавски кеј	20.914.—
9.) Спољна контрола	8.686.50
10.) Раковачка трошарин. станица	13.607.—

Свега Дин. 521.967.50

Према свему напред изложеном види се, да је приход у месецу јулу 1930. године мањи од прихода у истом месецу 1929. године за динара 24.136.36.

Овај мањак у приходу појављује се због тога: што је такса на чисту добит по ТБр. 410. таксене тарифе укинута решењем Министарства финансија ДРБр. 111045 од 11. септембра 1929. године. На име ове таксе наплаћено је у месецу јулу 1929. године и то: на

8.) Наплаћена такса од стране извршног отсека	78.478.90
9.) Наплаћена пијачна такса од стране отсека на Чукарици	3.889.59
Свега наплаћено Дин.	2,512.569.41
Наплаћено у месецу јулу 1929. године	2,536.705.77
Наплаћено у месецу јулу 1930. године мање	24.136.36

II.

Појединачни преглед прихода од наплаћених такса:

КЛАНИЧНИ ОДЕЉАК:

1.) Такса за пренос и издавање сточних пасоша	25.031.—
2.) Такса за лекарски преглед стоке	24.948.90
3.) Такса од говеђе аренде	113.479.90
4.) Такса од телеће аренде	103.365.—
5.) Такса од свињске аренде	195.163.50
6.) Такса од ситне стоке	18.768.70
Свега Дин.	480.757.—

На име ових такса наплаћено је у јулу 1929. године 515.520.70

Мање наплаћено у месецу јулу 1930. 34.763.70

ПИЈАЧНИ ОДЕЉАК:

Пијачна такса	Такса за локале	Свега
дин. 102.661.—	69.275.—	171.936.—
„ 64.536.—	35.271.25	99.807.25
„ 64.928.—	43.036.—	107.964.—
„ 45.287.—	26.367.50	71.654.50
„ 26.988.—	20.334.—	47.322.—
„ 17.031.—	8.113.—	25.144.—
„ 16.271.—	9.953.50	26.224.50
„ 36.056.—	—	36.056.—
„ 395.—	—	395.—
Свега дин. 374.153.—	212.350.25	586.503.25

Наплата извршена од стране инкасаната:

1.) Воја Димитријевић	229.799.48
2.) Јордан Божовић	100.630.—
3.) Благоје Поповић	64.686.—
4.) Михајло Јаковљевић	54.066.—
5.) Слободан Пауновић	72.744.90
6.) Стеван Здравковић	63.980.60
7.) Стеван Митровић	30.632.80
8.) Петар Петковић	40.734.—
9.) Милутин Крунић	21.830.—

Свега Дин. 679.103.78

име редовне динара 148.765.25 и на име дуговане дин. 359.189.62 — свега дин. 507.954.87, док је у месецу јулу 1930. године на име ове дуговане таксе наплаћено свега дин. 10.000.

Из приложеног упоредног прегледа остварених прихода у месецу јулу 1929. и 1930. године види се кретање прихода по појединим таксеним облицима, као и колико је по коме таксеном облику наплаћено више, односно мање у месецу јулу 1930. године.

ПРЕГЛЕД

Остварених прихода у месецу Јулу 1929 и 1930 год. код Таксено привредног отсека

Партија	Позиција	НА ИМЕ ТАКСЕ:	Наплаћено у јулу 1929 год.		Наплаћено у јулу 1930 год.		Више наплаћено у јулу 1930 год.		Мање наплаћено у јулу 1930 год.	
			ДИНАРА	п	ДИНАРА	п	ДИНАРА	п	ДИНАРА	п
7	5	Т.Бр. 379 За прднос и издавање сточних пасоша	26.736	80	25.031	—	—	—	1.705	80
7	6	" 381a За лекарски преглед стоке	23.012	40	24.948	90	1 936	50	—	—
7	7	" 382a За говеђу аренду	110.160	—	113.479	90	3.319	90	—	—
7	7	" 382b За телеђу аренду	138 0	2	103.365	—	—	—	34.727	—
7	7	" 382в За свињску аренду	162.144	—	195.163	50	33.0 9	50	—	—
7	7	" 382г За ситну стоку	55.375	50	18.768	70	—	—	36.606	80
7	10	" 396 За запремање тротоара и улице	174.401	10	119.007	80	—	—	55.393	30
7	11	" 397 За пијачну таксу и таксу за локале и дућане на трговима	854.038	5	1.118.898	15	264.859	50	—	—
7	12	" 398 За Пловне објекте — обаларину	19.655	—	61.372	—	41 647	—	—	—
7	14	" 400 За држање луксузних кола и фијакера за личну употребу	13.100	—	2.600	—	—	—	10.500	—
7	15	" 401—401a За држање луксузних и путнич. аутомоб. за лич. упот.	14.590	—	16.500	—	1.910	—	—	—
7	16	" 402—402a За држање кола таљига мотоцикла и велосипеда за јаван саобраћај	—	—	2.730	—	2.730	—	—	—
7	18	" 403 За држање летњиковца-виле	—	—	—	—	—	—	—	—
7	19	" 404 За држање и истицање фирме	4.810	—	162.690	—	157.888	—	—	—
7	20	" 405—405a За лепљење плаката	—	—	2.59	—	2.590	—	—	—
7	21	" 406 За држање паса	1.200	—	2.400	—	1.20	—	—	—
7	21	" 407 За музику, концерте, забаве и биоскопе	195 904	35	157.356	48	—	—	38.547	87
7	23	" 408 За јеловнике	—	—	—	—	—	—	—	—
7	23	" 409 За странце	106.496	—	148.297	—	41.801	—	—	—
11	2	" 410 За чисту добит	148.765	25	—	—	—	—	148.765	25
11	1	За приватне аутобусе	24.800	—	22.100	—	—	—	2.700	—
11	1	За израду асфалта	6.244	50	30.046	08	23.081	58	—	—
1	1	Дуговане таксе	457.180	22	185.214	90	—	—	271.885	—
СВЕГА ДИНАРА			2.536.705	77	2.512.569	41	576.694	98	600.831	34
¹ / ₂ Дуговна такса наплаћена је по доле означеним тариф. облицима:										
Запремање тротоара и улице			9.580	60	13.439	40				
Запремање земљишта на трговима			—	—	3.984	—				
Пловни објект — обаларина			—	—	—	—				
Држање луксуз. кола и фијакера			—	—	—	—				
Држање луксуз. и путничких аутомобила			—	—	200	—				
Држање кола-таљига, моторцикла и велосипеда			—	—	5.610	—				
Држање и истицање фирме			88.410	—	145.372	50				
Лепљење плаката			—	—	—	—				
Држање паса			—	—	100	—				
Музика забаве и концерти			—	—	4.504	—				
Такса за јеловнике			—	—	770	—				
Ванбрадни приход — такса од реферата			—	—	1.315	—				
Такса на чисту добит			359.189	62	10.000	—				
СВЕГА ДИНАРА			457.180	22	185.294	90				

Шеф таксено-привредног отсека

Драг. О. Новаковић, с. р.

СЛУЖБЕНИ ОГЛАСИ

О Г Л А С

Офертална лицитација за израду тротоара од асфалта и бетона без коловоза у грађевинском рејону града Београда

На основу решења Суда ТДБр. 18463 од 8. VIII. 1930. расписује се I. офертална лицитација за израду тротоара од асфалта и бетона без коловоза у грађевинском рејону града Београда. Посао се издаје на кредит — почек по условима ТДБр. 18287/30.

Лицитација ће се одржати 15. септембра 1930. год. у канцеларији Техничке Дирекције Браће Југовића ул. бр. 1 у 11 часова.

Кауција је за овај посао 500.000.— дин. за домаће понуђаче и полаже се на Главној благајни, Браће Југовића ул. бр. 1, најдаље до 10 сати на дан лицитације.

Накнадне понуде, као и оне које нису поднете по условима неће се примати.

Сва потребна обавештења могу се добити сваког дана у радно време у Техничкој Дирекцији Инжињерски Отсек или купити по цени од 50 дин. од комплета.

Из канцеларије Суда Општине града Београда ТДБр. 18463 1930. год.

О Г Л А С

Лицитација за набавку 1.000 комада монофазних струјомера 1.5—10 ампера 220 50 периода за потребе Дирекције трамваја и осветљења

На дан 29. септембра текуће године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине, Узун Миркова улица бр. 1., офертална лицитација за набавку 1.000 комада монофазних струјомера 1.5—10 ампера 220 50 периода за потребе Дирекције трамваја и осветљења.

Из канцеларије Економата Београдске Општине ЕБр. 3087.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку разног материјала за потребе Дирекције трамваја и осветљења.

Суд Општине града Београда расписује оферталне лицитације за разни материјал за потребе Дирекције трамваја и осветљења. Лицитације ће се одржати у следећем реду:

1. на дан 10. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку електро-техничког материјала;

2. на дан 11. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку гвожђарског и техничког материјала;

3. на дан 12. IX. текуће године у 10 ча-

сова пре подне за набавку кожарско-сарачког и ужарског материјала;

4. а на дан 13. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку фарбарско-колонизалног материјала;

5. на дан 15. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку стакларског материјала;

6. на дан 16. IX. текуће године у 10 часова пре подне аутомобилски материјал;

7. на дан 17. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку мазира;

8. на дан 18. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку грађевинског материјала; и

9. на дан 19. IX. текуће године у 10 часова пре подне за набавку зидарског материјала.

Услови се могу видети у Економату Београдске Општине.

Из канцеларије Економата, Узун-Миркова ул. бр. 1 ЕБр. 2978.

О Г Л А С

Лицитација за набавку 350 мантила и 350 капа за уличне чистаче и шофере за избацивање сметлишта.

На дан 5. IX. текуће године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине друга усмена лицитација за набавку 350 мантила и 350 капа за уличне чистаче и шофере за избацивање сметлишта.

Услови се могу видети сваког радног дана од 8—12 часова пре подне у Економату.

Из канцеларије Економата Београдске општине, Узун-Миркова ул. бр. 1 ЕБр. 3053.

О Г Л А С

I. офертална лицитација за израду калдрме од старе коцке на песку, од бетона и од ломљеног камена на песку са заливањем цементним малтером на Кланици Општине београдске.

Према решењу Суда Општине града Београда ТДБр. 17638 од 31. јула 1930. год. Техничка дирекција Општине београдске одржаће на дан 3. септембра 1930. год. у канцеларији Архитектонског отсека — Књегине Љубице ул. Бр. 21/III спрат, у 11 часова пре подне I. оферталну лицитацију за израду калдрме од старе коцке на песку, од бетона и од ломљеног камена на песку са заливањем цементним малтером на Кланици Општине београдске.

Кауција се полаже на каси Главне благајне Општине београдске и то држављани Кра-

љевине Југославије 5%, а странце 10% од укупно понуђене суме и то најдаље до 10 часова одређеног дана за лицитацију.

Технички елаборат: планови и предрачун, могу се разгледати сваког радног дана у време канцеларијских часова у Архитектонском отсеку.

Предузимаачи су дужни собом донети и показати комисији за примање и отварање оферата: уверење о плаћеној порези, реверс о положеној пауцији и доказе о испуњењу чл. 87. Зак. о Државном Рачуноводству.

Из канцеларије Техничке дирекције ТДБр. 17638/30.

О Г Л А С

Офертална лицитација за набавку 10—12 радиатора са вентилаторима и засебним електро-моторима, за загревање просторија топлим ваздухом.

На дан 25. IX. текуће године у 10 часова пре подне одржаће се у Економату Београдске Општине, Узун-Миркова ул. бр. 1. офертална лицитација за набавку 10—12 радиатора са вентилаторима и засебним електро-моторима, за загревање просторија топлим ваздухом.

Технички услови као и нацрт радиатора могу се видети сваког радног дана од 8—12 часова пре подне у Економату Београдске Општине.

Из канцеларије Економата ЕБр. 3054.

О Г Л А С

Офертална лицитација за продају свега материјала постојећих зграда и њихово рушење у Карађорђевој улици бр. 30 у којима је била смештена Дирекција Речне Пловидбе.

На основу решења Суда Општине београдске ТДБр. 19419 од 20. VII. 1930. год. Техничка Дирекција одржаће у канцеларији Архитектонског Отсека (зграда Техничке Дирекције у Књегинје Љубице ул. бр. 21/III) на дан 2. септембра т. г. у 11 часова пре подне II. оферталну лицитацију за продају свега материјала постојећих зграда и њихово рушење у Карађорђевој улици бр. 30. у којима је била смештена Дирекција Речне Пловидбе.

Кауција се полаже на каси Општине београдске и то: држављани Краљевине Југославије 5% а странци 10% од понуђене суме према чл. 2. Општих услова.

Предрачун, планови и Општи услови могу се видети сваког радног дана у канцеларији Архитектонског отсека.

Из канцеларије Техничке Дирекције Општине београдске ТДБр. 19419 1930. год.

О Г Л А С

Офертална лицитација за израду моста од армираног бетона и потпорних зидова у улици Гробљанској

На дан 11. септембра 1930. године у 11 часова у канцеларији Техничке Дирекције општине града Београда (Југовићева 1. приземље) одржаће се друга офертална лицитација за израду моста од армираног бетона и потпорних зидова у улици Гробљанској.

Предрачунска је сума 2,411.452.15 динара.

Услови за ову лицитацију и технички елаборат могу се добити у канцеларији Шефа Инжињерског отсека Техничке дирекције Општине београдске (угао Југовићеве и Књегинје Љубице улице други спрат) по цени од 100 динара. Ту ће се добити и сва усмена обавештења.

Из канцеларије Техничке дирекције Општине београдске ТДБр. 20012. од 26. августа 1930. год.

О Б Ј А В А

На основу члана 116. Закона о непосредним порезима а у вези захтева Пореске Управе за град Београд од 14 овог мес. Бр. 75604, Суд Општине града Београда извештава овим грађане — пореске обвезнике — следећег занимања, да ће се расправљати код Пореске Управе у Царице Милице ул. бр. 8 о основцима за порез на течевину за 1930 год. и то:

На дан 5. септембра ове године:

Малопродавцима дувана из кварта Савамалског и Дорћолског.

На дан 5. и 8. септембра ове године:

Модискињама, шеширцијама, јорганијама, абацијама, терзијама, столарима и ћурчијама из свих квартова.

На дан 9. и 10. септембра ове године:

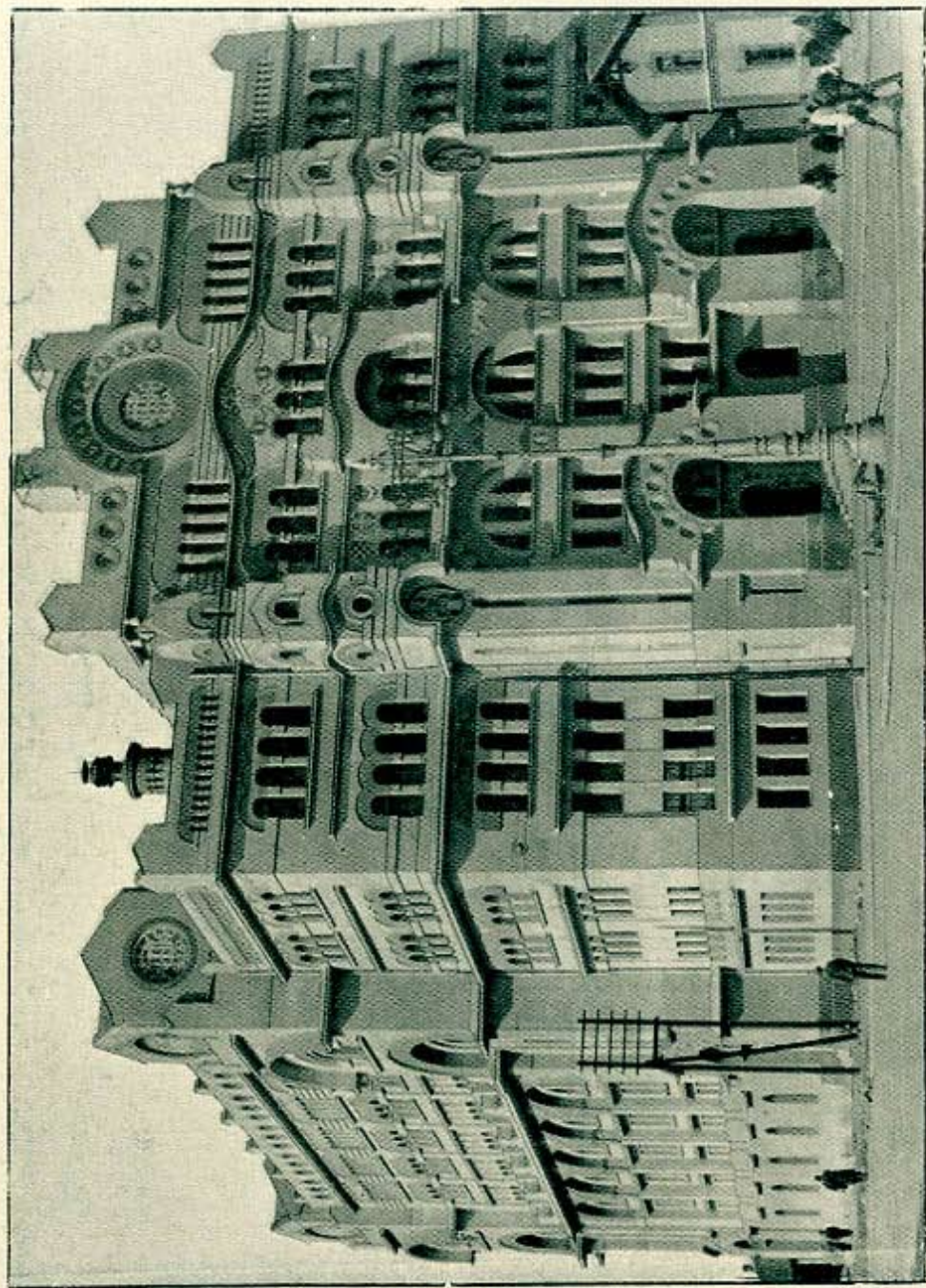
Столарима из свих квартова.

На дан 11. и 12. септембра ове године:

Столарима, часовничарима, амрелцијама, оптичарима, златарима, позлатарима, гравери-ма и фотографима.

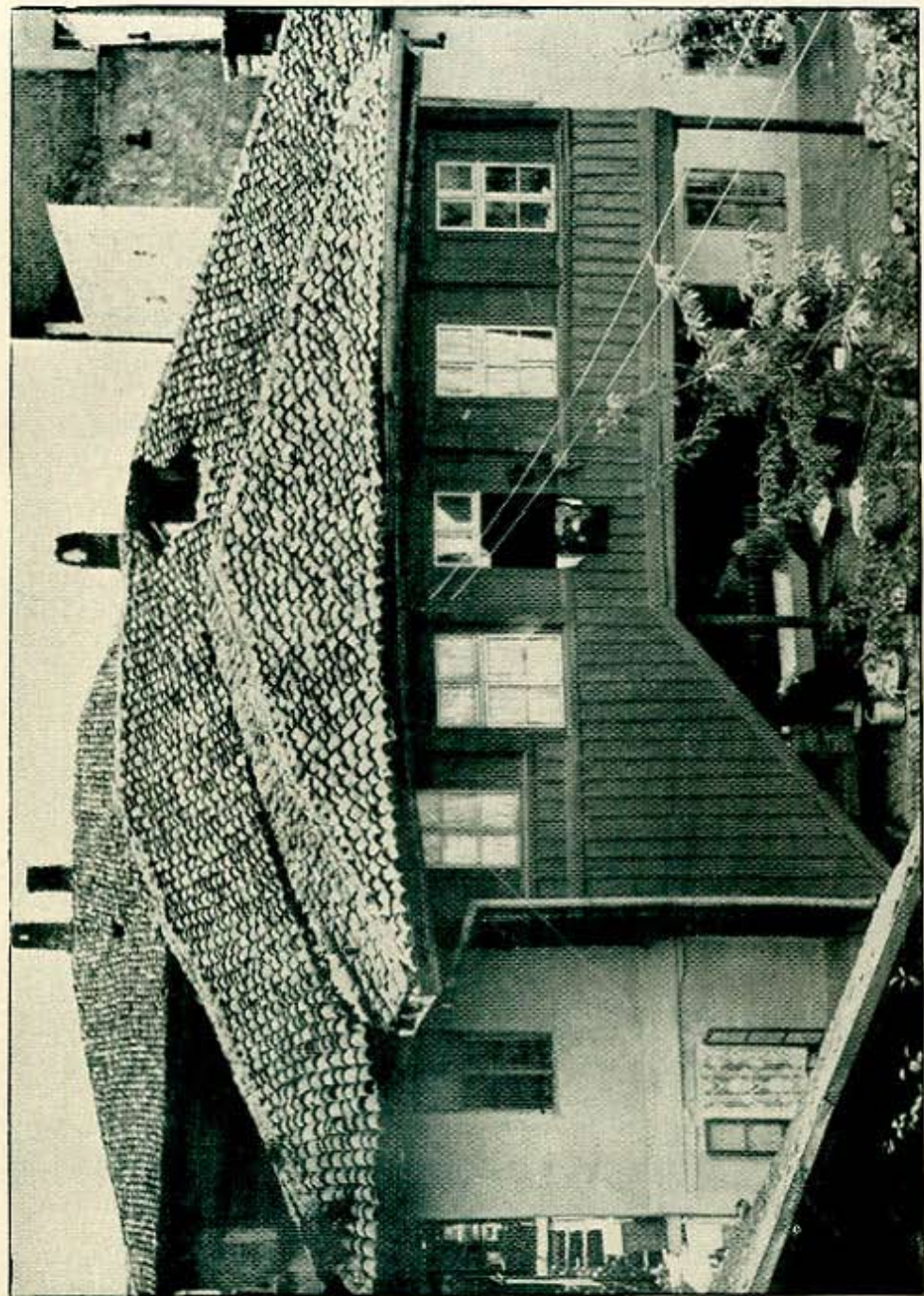
Упозоравају се порески обвезници означених занимања, да, пре одређеног дана расправе, могу доћи у Судско Одељење Општине града Београда (Књегинје Љубице ул. бр. 21, партер соба бр. 2.) сваког радног дана од 7,30 до 12,30 пре подне и од 16,30 до 18,30 после подне, суботом од 7—12 а недељом од 9—11 часова, да виде у послатим списковима Пореске Управе, предложену пореску основу од стране Пореске Управе, као и тачан дан, за сваког пореског обвезника, када ће се његова расправа обавити у Пореском Одбору, да би истој могао присуствовати и евентуално примедбе учинити.

НОВИ БЕОГРАД

Палата поште код нелезничке станице

СТАРИ БЕОГРАД

Са Дорћола...